

A TÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE (nyolcadik tanács)

2011. július 13.*

A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyekben,

a **ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV** (székhelye: Brüsszel [Belgium], képviselik kezdetben: V. Turner és D. Mes, később O. W. Brouwer és J. Blockx ügyvédek)

felperesnek a T-144/07. sz. ügyben,

a **ThyssenKrupp Aufzüge GmbH** (székhelye: Neuhausen auf den Fildern [Németország]),

a **ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH** (székhelye: Hamburg [Németország])

(képviselek kezdetben: U. Itzen és K. Blau-Hansen, később: U. Itzen, K. Blau-Hansen és S. Thomas, végül: K. Blau-Hansen és S. Thomas ügyvédek)

felpereseknek a T-147/07. sz. ügyben,

* Az eljárás nyelvei: holland és német.

a **ThyssenKrupp Ascenseurs Luxemburg Sàrl** (székhelye: Howald [Luxemburg], képviselik: K. Beckmann, S. Dethof és U. Itzen ügyvédek)

felperesnek a T-148/07. sz. ügyben,

a **ThyssenKrupp Elevator AG** (székhelye: Düsseldorf [Németország], képviselik: T. Klose és J. Ziebarth ügyvédek)

felperesnek a T-149/07. sz. ügyben,

a **ThyssenKrupp AG** (székhelye: Duisburg [Németország], képviselik kezdetben: M. Klusmann és S. Thomas ügyvédek, később: M. Klusmann)

felperesnek a T-150/07. sz. ügyben,

a **ThyssenKrupp Liften BV** (székhelye: Krimpen aan den IJssel [Hollandia], képviselik: O. W. Brouwer és A. Stoffer ügyvédek)

felperesnek a T-154/07. sz. ügyben,

az **Európai Bizottság** (képviselik a T-144/07. és T-154/07. sz. ügyekben: A. Bouquet és R. Sauer, meghatalmazotti minőségben, segítők: F. Wijckmans és F. Tuytschaever ügyvédek, a T-147/07. és T-148/07. sz. ügyekben kezdetben: R. Sauer és O. Weber, később: R. Sauer és K. Mojzesowicz, meghatalmazotti minőségben, valamint a T-149/07. és T-150/07. sz. ügyekben: R. Sauer és K. Mojzesowicz, meghatalmazotti minőségben)

alperes ellen,

az [EK] 81. cikk alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/38.823 – „felvonók és mozgólépcsők”-ügy) 2007. február 21-én hozott C (2007) 512 végleges bizottsági határozat megsemmisítése, illetve másodlagosan a felperesekkel szemben kiszabott bírságok összegének csökkentése iránti kérelem tárgyában,

A TÖRVÉNYSZÉK (nyolcadik tanács),

tagjai: M. E. Martins Ribeiro elnök (előadó), N. Wahl és A. Dittrich bírák,

hivatalvezető: K. Andová tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra, valamint a 2009. szeptember 3-i, 7-i és 10-i tárgyalásokra,

meghozta a következő

Ítéletet

- 1 A jelen ügyek tárgyát az [EK] 81. cikk alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/38.823 – „felvonók és mozgólépcsők”-ügy) 2007. február 21-én hozott C (2007) 512 (végleges) bizottsági határozat (a továbbiakban: megtámadott határozat) megsemmisítése iránti kérelmek képezik, amely határozat összefoglalóját az *Európai Unió Hivatalos Lapjának* 2008. március 26-i számában (HL C 75., 19. o.) tették közzé, illetve másodlagosan a felperesekkel szemben kiszabott bírságok összegének csökkentése iránti kérelmek képezik.
- 2 A megtámadott határozatban az Európai Közösségek Bizottsága megállapította, hogy a következő társaságok megsértették az EK 81. cikket:
 - a Kone Belgium SA (a továbbiakban: Kone Belgium), a Kone GmbH (a továbbiakban: Kone Németország), a Kone Luxembourg Sàrl (a továbbiakban: Kone Luxemburg), a Kone BV Liften en Roltrappen (a továbbiakban: Kone Hollandia) és a Kone Oyj (a továbbiakban: KC) (a továbbiakban együtt vagy külön: Kone);
 - az Otis SA (a továbbiakban: Otis Belgium), az Otis GmbH & Co. OHG (a továbbiakban: Otis Németország), a General Technic-Otis Sàrl (a továbbiakban: GTO), a General Technic Sàrl (a továbbiakban: GT), az Otis BV (a továbbiakban: Otis Hollandia), az Otis Elevator Company (a továbbiakban: OEC) és a United Technologies Corporation (a továbbiakban: UTC) (a továbbiakban együtt vagy külön: Otis);

- a Schindler SA (a továbbiakban: Schindler Belgium), a Schindler Deutschland Holding GmbH (a továbbiakban: Schindler Németország), a Schindler Sàrl (a továbbiakban: Schindler Luxemburg), a Schindler Liften BV (a továbbiakban: Schindler Hollandia) és a Schindler Holding Ltd (a továbbiakban: Schindler Holding) (a továbbiakban együtt vagy külön: Schindler);

 - a ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV (a továbbiakban: TKLA), a ThyssenKrupp Aufzüge GmbH (a továbbiakban: TKA), a ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH (a továbbiakban: TKF), a ThyssenKrupp Elevator AG (a továbbiakban: TKE), a ThyssenKrupp AG (a továbbiakban: TKAG), a ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl (a továbbiakban: TKAL) és a ThyssenKrupp Liften BV (a továbbiakban: TKL) (a továbbiakban együtt vagy külön: ThyssenKrupp);

 - a Mitsubishi Elevator Europe BV (a továbbiakban: MEE).
- 3 A felperesek, vagyis a TKLA, a TKA, a TKF, a TKAL, a TKE, a TKAG és a TKL, a felvonógyártás, az acélipar, a gépjárműipar, a technológiák és szolgáltatások ágazatában működő ThyssenKrupp cégcsoport tagjai. A csoport anyavállalata a tőzsdén jegyzett TKAG társaság. A TKE a TKAG 100%-os tulajdonban lévő leányvállalata, és közvetítő holdingtársaságként a felvonóágazatban a csoport legfontosabb vállalkozása (a megtámadott határozat (33)–(37) preambulumbekzdése).
- 4 A ThyssenKrupp a mozgólépcsők és felvonók területén nemzeti leányvállalatokon keresztül folytatja tevékenységeit. Ezek többek között Belgiumban a TKLA, Németországban a TKA és a TKF, Luxemburgban a TKAL és Hollandiában a TKL (a megtámadott határozat (33)–(37) preambulumbekzdése). A TKL kivételével, amely nem leányvállalata a TKE-nek, a fent említett többi leányvállalat a TKE, illetve a TKAG 100%-os tulajdonú közvetlen vagy közvetett leányvállalata.

A közigazgatási eljárás

1. A Bizottság vizsgálata

- 5 A Bizottság 2003 nyarán információkat kapott arról, hogy feltehetően kartell áll fenn a négy fő, felvonókat és mozgólépcsőket gyártó, az Unióban üzleti tevékenységet folytató európai társaság, azaz a Kone, az Otis, a Schindler és a ThyssenKrupp között (a megtámadott határozat (3) és (91) preambulumbekzdése).

Belgium

- 6 A Bizottság 2004. január 28-tól és 2004 márciusában az [EK 81.] és az [EK 82. cikk] végrehajtásáról szóló első, 1962. február 6-i 17. tanácsi rendelet (HL 1962. 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 14. cikkének (2) és (3) bekezdése alapján vizsgálatokat folytatott többek között a Kone, az Otis, a Schindler és a ThyssenKrupp leányvállalatainak helyiségeiben Belgiumban (a megtámadott határozat (92), (93), (95) és (97) preambulumbekzdése).
- 7 A kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló bizottsági közlemény (HL 2002. C 45., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 155. o.) (a továbbiakban: 2002. évi engedékenységi közlemény) alapján a Kone, az Otis, a ThyssenKrupp és a Schindler egymást követően kérelmet nyújtott be. Az érintett vállalkozások e kérelmeket kiegészítették (a megtámadott határozat (94), (96), (98) és (103) preambulumbekzdése).

- 8 E közlemény 8. pontjának b) alpontja alapján a Kone 2004. június 29-én feltételes mentességet kapott (a megtámadott határozat (99) preambulumbekkezdése).
- 9 A Bizottság továbbá 2004 szeptembere és decembere között az [EK] 81. és az [EK] 82. [cikkben] meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) 18. cikke alapján tájékoztatókérelmet küldött a Belgiumban elkövetett jogsértésben részt vevő vállalkozásoknak, több, e tagállamban lévő ügyfélnek és a belga Agoria szövetségnek (a megtámadott határozat (101) és (102) preambulumbekkezdése).

Németország

- 10 A Bizottság 2004. január 28-tól és 2004 márciusában a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése alapján vizsgálatokat folytatott többek között az Otis és a ThyssenKrupp leányvállalatainak helyiségeiben Németországban (a megtámadott határozat (104) és (106) preambulumbekkezdése).
- 11 A Kone 2004. február 12-én és 18-án Németországra vonatkozó információkkal egészítette ki a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján 2004. február 2-án Belgiumra vonatkozóan benyújtott kérelmét. Ugyanígy az Otis 2004 márciusa és 2005 februárja között Németországra vonatkozó információkkal egészítette ki a Belgiumra vonatkozóan benyújtott kérelmét. A Schindler 2004. november 25-én az említett közlemény alapján Németországra vonatkozó információkat tartalmazó kérelmet nyújtott be, amelyet 2004 decembere és 2005 februárja között kiegészített. Végül 2005 decemberében a ThyssenKrupp szintén e közlemény alapján Németországra vonatkozó kérelmet nyújtott be a Bizottsághoz (a megtámadott határozat (105), (107), (112) és (114) preambulumbekkezdése).

- 12 A Bizottság továbbá 2004 szeptembere és novembere között az 1/2003 rendelet 18. cikke alapján tájékoztatáskérést küldött a Németországban elkövetett jogsértésben részt vevő vállalkozásoknak, több, e tagállamban lévő ügyfélnek, valamint a VDMA, a VFA és a VMA szövetségnek (a megtámadott határozat (110), (111) és (113) preambulumbekzdése).

Luxemburg

- 13 A Kone 2004. február 5-én Luxemburgra vonatkozó információkkal egészítette ki a 2004. február 2-án Belgiumra vonatkozóan benyújtott kérelmét. Az Otis és a ThyssenKrupp a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján Luxemburgra vonatkozóan szóban terjesztett elő kérelmet. A Schindler ugyanezen közlemény alapján kérelmet nyújtott be Luxemburgra vonatkozóan (a megtámadott határozat (115), (118), (119) és (124) preambulumbekzdése).
- 14 A Bizottság 2004. március 9-től a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése alapján vizsgálatokat folytatott többek között a Schindler és a ThyssenKrupp leányvállalatainak helyiségeiben Luxemburgban (a megtámadott határozat (116) preambulumbekzdése).
- 15 A 2002. évi engedékenységi közlemény 8. pontjának b) alpontja alapján a Kone a kérelmének Luxemburgra vonatkozó részére 2004. június 29-én feltételes mentességet kapott (a megtámadott határozat (120) preambulumbekzdése).
- 16 A Bizottság 2004 szeptemberében és októberében az 1/2003 rendelet 18. cikke alapján tájékoztatáskérést küldött a Luxemburgban elkövetett jogsértésben részt vevő vállalkozásoknak, több, e tagállamban lévő ügyfélnek és a Fédération luxembourgeoise des ascensoristes-nek (luxemburgi felvonógyártók egyesülése) (a megtámadott határozat (122) és (123) preambulumbekzdése).

Hollandia

- 17 Az Otis 2004 márciusában a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján Hollandiára vonatkozó kérelmet nyújtott be, amelyet később kiegészített. A ThyssenKrupp 2004 áprilisában e közlemény alapján kérelmet nyújtott be, amelyet később szintén többször kiegészített. Végül a Kone 2004. július 19-én Hollandiára vonatkozó információkkal egészítette ki a Belgiumra vonatkozóan 2004. február 2-án benyújtott kérelmét (a megtámadott határozat (127), (129) és (130) preambulumbekzdése).
- 18 Az említett közlemény 8. pontjának a) alpontja alapján az Otis 2004. július 27-én feltételes mentességet kapott (a megtámadott határozat (131) preambulumbekzdése).
- 19 A Bizottság 2004. április 28-tól a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése alapján vizsgálatokat folytatott többek között a Kone, a Schindler, a ThyssenKrupp és az MEE leányvállalatainak helyiségeiben Hollandiában, valamint a Boschduin szövetség helyiségeiben (a megtámadott határozat (128) preambulumbekzdése).
- 20 A Bizottság 2004 szeptemberében az 1/2003 rendelet 18. cikke alapján tájékoztatás-kérést küldött a Hollandiában elkövetett jogsértésben részt vevő vállalkozásoknak, több, e tagállamban lévő ügyfélnek, valamint a VLR és a Boschduin szövetségnek (a megtámadott határozat (133) és (134) preambulumbekzdése).

2. A kifogásközlés

- ²¹ A Bizottság 2005. október 7-én kifogásközlést fogadott el, amelyet többek között a fenti 2. pontban említett társaságoknak címzett. A kifogásközlés valamennyi címzettje a Bizottság által megfogalmazott kifogásokra válaszolva írásbeli észrevételeket tett (a megtámadott határozat (135) és (137) preambulumbekkezdése).
- ²² Meghallgatásra nem került sor, mivel a kifogásközlés egyetlen címzettje sem terjesztett elő erre vonatkozó kérelmet (a megtámadott határozat (138) preambulumbekkezdése).

3. A megtámadott határozat

- ²³ A Bizottság 2007. február 21-én elfogadta a megtámadott határozatot, amelyben megállapította, hogy a határozat címzett társaságai négy, az EK 81. cikk (1) bekezdésébe ütköző egységes, összetett és folyamatos jogsértésben vettek részt négy tagállamban, mivel felosztották egymás között a piacokat úgy, hogy megegyeztek a felvonók és mozgólépcsők értékesítésével, beépítésével, karbantartásával és korszerűsítésével összefüggő ajánlati felhívások és szerződések elosztásában, illetve azt összehangolták (a megtámadott határozat (2) preambulumbekkezdése).
- ²⁴ A megtámadott határozat címzettjeit illetően a Bizottság úgy ítélte meg, hogy az érintett vállalkozások Belgiumban, Németországban, Luxemburgban és Hollandiában lévő leányvállalatainak felelősségén túl meg kell állapítani az említett leányvállalatok anyavállalatainak egyetemleges felelősségét a leányvállalataik által elkövetett, az EK 81. cikkbe ütköző jogsértésekért, mivel a jogsértés időtartama alatt meghatározó befolyást gyakorolhattak azok üzletpolitikájára, és vélelmezhető, hogy

e lehetőséggel éltek is (a megtámadott határozat (608), (615), (622) (627) és (634)–(641) preambulumbekzdése). Az MEE anyavállalatainak a leányvállalatuk magatartásáért való egyetemleges felelősségét nem állapították meg, mivel nem lehetett bebizonyítani, hogy a leányvállalat magatartására meghatározó befolyást gyakoroltak (a megtámadott határozat (643) preambulumbekzdése).

- 25 A Bizottság a megtámadott határozatban a bírságok összegének kiszámításakor a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az [ESZAK 65. cikk] (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatásban (HL 1998. C 9., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 171. o.; a továbbiakban: 1998. évi iránymutatás) kifejtett módszert alkalmazta. Megvizsgálta azt is, hogy az érintett vállalkozások megfelelnek-e a 2002. évi engedékenységi közleményben megállapított követelményeknek, és ha igen, mennyiben.
- 26 A Bizottság a jogsértéseket „különösen súlyosnak” minősítette a jellegükre, és azon tényre tekintettel, hogy mindegyik valamely tagállam (Belgium, Németország, Luxemburg, illetve Hollandia) egész területére kiterjedt, még akkor is, ha tényleges határuk nem lehetett felmérni (a megtámadott határozat (671) preambulumbekzdése).
- 27 Az érintett vállalkozások arra vonatkozó tényleges gazdasági képességének figyelembevétele érdekében, hogy a versenyben jelentős kárt okozzanak, a Bizottság a felvonók és/vagy mozgólépcsők piacán – ideértve adott esetben a karbantartási és korszerűsítési szolgáltatások piacát is – elért forgalom alapján a vállalkozásokat minden egyes ország vonatkozásában különböző kategóriákba sorolta (a megtámadott határozat (672) és (673) preambulumbekzdése).
- 28 Ami a Belgiumban megvalósult kartellt illeti, a Konét és a Schindlert az első kategóriába sorolták, és a bírság kiindulási összegét a jogsértés súlya alapján 40 000 000 euróban határozták meg. Az Otist a második kategóriába sorolták a bírság 27 000 000 eurós kiindulási összegével. A ThyssenKruppot a harmadik kategóriába sorolták

a bírság 16 500 000 eurós kiindulási összegével (a megtámadott határozat (674) és (675) preambulumbekzdése). Az Otisszal szemben kiszabandó bírság kiindulási összegére 1,7-es szorzótényezőt, a ThyssenKrupp bírságának kiindulási összegére pedig 2-es szorzótényezőt alkalmaztak a méretük és összesített forrásaik figyelembevétele érdekében, ily módon a bírságuk kiindulási összegét 45 900 000 euróban, illetve 33 000 000 euróban állapították meg (a megtámadott határozat (690) és (691) preambulumbekzdése). Mivel a jogsértés hét évig és nyolc hónapig (1996. május 9-től 2004. január 29-ig) tartott, a Bizottság az érintett vállalkozások esetében 75%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. A bírság alapösszegét így a Kone esetében 70 000 000 euróban, az Otis esetében 80 325 000 euróban, a Schindler esetében 70 000 000 euróban, a ThyssenKrupp esetében pedig 57 750 000 euróban állapította meg (a megtámadott határozat (692) és (696) preambulumbekzdése). A Bizottság úgy vélte, hogy a ThyssenKruppot visszaesőnek kell tekinteni, és e súlyosító körülmény címén 50%-kal növelte a bírságának összegét (a megtámadott határozat (697), (698) és (708)–(710) preambulumbekzdése). Az érintett vállalkozások javára semmilyen enyhítő körülményt nem állapított meg (a megtámadott határozat (733), (734), (749), (750) és (753)–(755) preambulumbekzdése). A 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a Kone teljes bírságmentességben részesült. Az Otis egyrészről az említett közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének első francia bekezdése szerinti tartományban a bírság összegének 40%-os csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. A ThyssenKrupp egyrészről e közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének második francia bekezdése szerinti tartományban a bírság összegének 20%-os csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. A Schindler a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült (a megtámadott határozat (760)–(777) preambulumbekzdése).

29 Ami a Németországban megvalósult kartellt illeti, a Konét, az Otist és a ThyssenKruppot az első kategóriába sorolták a bírság 70 000 000 eurós kiindulási összegével. A Schindlert a második kategóriába sorolták a bírság 17 000 000 eurós kiindulási összegével (a megtámadott határozat (676)–(679) preambulumbekzdése). Az Otisszal szemben kiszabandó bírság kiindulási összegére 1,7-es szorzótényezőt, a ThyssenKrupp bírságának kiindulási összegére pedig 2-es szorzótényezőt alkalmaztak a méretük és összesített forrásaik figyelembevétele érdekében, ily módon a

bírságuk kiindulási összegét 119 000 000 euróban, illetve 140 000 000 euróban állapították meg (a megtámadott határozat (690) és (691) preambulumbekezdése). Mivel a Kone, az Otis és a ThyssenKrupp által elkövetett jogsértés nyolc évig és négy hónapig (1995. augusztus 1-jétől 2003. december 5-ig) tartott, a Bizottság e vállalkozások esetében 80%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. Mivel a Schindler által elkövetett jogsértés öt évig és négy hónapig (1995. augusztus 1-jétől 2000. december 6-ig) tartott, a Bizottság e vállalkozás esetében 50%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. A bírság alapösszegét így a Kone esetében 126 000 000 euróban, az Otis esetében 214 200 000 euróban, a Schindler esetében 25 500 000 euróban, a ThyssenKrupp esetében pedig 252 000 000 euróban állapította meg (a megtámadott határozat (693) és (696) preambulumbekezdése). A Bizottság úgy vélte, hogy a ThyssenKruppot vizsgálásnak kell tekinteni, és e súlyosító körülmény címén 50%-kal növelte a bírságának összegét (a megtámadott határozat (697)–(707) preambulumbekezdése). Az érintett vállalkozások javára semmilyen enyhítő körülményt nem állapított meg (a megtámadott határozat (727)–(729), (735), (736), (742)–(744), (749), (750) és (753)–(755) preambulumbekezdése). A Kone egyrészről a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének első francia bekezdése alapján a bírság összegének 50%-os maximális csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. Az Otis egyrészről az említett közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének második francia bekezdése szerinti tartományban a bírság összegének 25%-os csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. A Schindler egyrészről e közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének harmadik francia bekezdése szerinti tartományban a bírság összegének 15%-os csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. A ThyssenKrupp a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült (a megtámadott határozat (778)–(813) preambulumbekezdése).

30 Ami a Luxemburgban megvalósult kartellt illeti, az Otist és a Schindlert az első kategóriába sorolták a bírság 10 000 000 eurós kiindulási összegével. A Konét és a ThyssenKruppot a második kategóriába sorolták a bírság 2 500 000 eurós kiindulási összegével (a megtámadott határozat (680)–(683) preambulumbekezdése). Az Otisszal szemben kiszabandó bírság kiindulási összegére 1,7-es szorzótényezőt, a

ThyssenKrupp bírságának kiindulási összegére pedig 2-es szorzótényezőt alkalmaztak a méretük és összesített forrásaik figyelembevétele érdekében, így módon a bírságuk kiindulási összegét 17 000 000 euróban, illetve 5 000 000 euróban állapították meg (a megtámadott határozat (690) és (691) preambulumbekezdése). Mivel a jogsértés nyolc évig és három hónapig (1995. december 7-től 2004. március 9-ig) tartott, a Bizottság az érintett vállalkozások esetében 80%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. A bírság alapösszegét így a Kone esetében 4 500 000 euróban, az Otis esetében 30 600 000 euróban, a Schindler esetében 18 000 000 euróban, a ThyssenKrupp esetében pedig 9 000 000 euróban állapította meg (a megtámadott határozat (694) és (696) preambulumbekezdése). A Bizottság úgy vélte, hogy a ThyssenKruppot visszaesőnek kell tekinteni, és e súlyosító körülmény címén 50%-kal növelte a bírságának összegét (a megtámadott határozat (697), (698) és (711)–(714) preambulumbekezdése). Az érintett vállalkozások javára semmilyen enyhítő körülményt nem állapított meg (a megtámadott határozat (730), (749), (750) és (753)–(755) preambulumbekezdése). A 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a Kone teljes bírságmentességben részesült. Az Otis egyrészről az említett közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének első francia bekezdése szerinti tartományban a bírság összegének 40%-os csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. A Schindler és a ThyssenKrupp a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült (a megtámadott határozat (814)–(835) preambulumbekezdése).

31 Ami a Hollandiában megvalósult kartellt illeti, a Konét az első kategóriába sorolták a bírság 55 000 000 eurós kiindulási összegével. Az Otist a második kategóriába sorolták a bírság 41 000 000 eurós kiindulási összegével. A Schindlert a harmadik kategóriába sorolták a bírság 24 500 000 eurós kiindulási összegével. A ThyssenKruppot és az MEE-t a negyedik kategóriába sorolták a bírság 8 500 000 eurós kiindulási összegével (a megtámadott határozat (684) és (685) preambulumbekezdése). Az Otisszal szemben kiszabandó bírság kiindulási összegére 1,7-es szorzótényezőt, a ThyssenKrupp bírságának kiindulási összegére pedig 2-es szorzótényezőt alkalmaztak a méretük és összesített forrásaik figyelembevétele érdekében, így módon a bírságuk kiindulási összegét 69 700 000 euróban, illetve 17 000 000 euróban állapították meg (a

megtámadott határozat (690) és (691) preambulumbekzdése). Mivel az Otis és a ThyssenKrupp által elkövetett jogsértés öt évig és tíz hónapig (1998. április 15-től 2004. március 5-ig) tartott, a Bizottság e vállalkozások esetében 55%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. Mivel a Kone és a Schindler által elkövetett jogsértés négy évig és kilenc hónapig (1999. június 1-jétől 2004. március 5-ig) tartott, a Bizottság e vállalkozások esetében 45%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. Mivel az MEE által elkövetett jogsértés négy évig és egy hónapig (2000. január 11-től 2004. március 5-ig) tartott, a Bizottság e vállalkozás esetében 40%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. A bírság alapösszegét így a Kone esetében 79 750 000 euróban, az Otis esetében 108 035 000 euróban, a Schindler esetében 35 525 000 euróban, a ThyssenKrupp esetében 26 350 000 euróban, az MEE esetében pedig 11 900 000 euróban állapította meg (a megtámadott határozat (695) és (696) preambulumbekzdése). A Bizottság úgy vélte, hogy a ThyssenKruppot visszaesőnek kell tekinteni, és e súlyosító körülmény címén 50%-kal növelte a bírságának összegét (a megtámadott határozat (697), (698) és (715)–(720) preambulumbekzdése). Az érintett vállalkozások javára semmilyen enyhítő körülményt nem állapított meg (a megtámadott határozat (724)–(726), (731), (732), (737), (739)–(741), (745)–(748) és (751)–(755) preambulumbekzdése). A 2002. évi engedékenységi közlemény alapján az Otis teljes bírságmentességben részesült. A ThyssenKrupp egyrésről az említett közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének első francia bekezdése szerinti tartományban a bírság összegének 40%-os csökkentésében, másrésről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. A Schindler és az MEE a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült (a megtámadott határozat (836)–(855) preambulumbekzdése).

32 A megtámadott határozat rendelkező része a következőképpen szól:

„1. cikk

(1) Belgiumot illetően a következő vállalkozások megsértették az [EK] 81. cikket, mivel a jelzett időszakokban nemzeti szinten a felvonókra és mozgólépcsőkre vonatkozó

megállapodások és összehangolt magatartások keretében rendszeresen és közösen megegyeztek a piacok felosztásában, abban, hogy az értékesítés és a beépítés vonatkozásában előzetesen megállapodásban rögzített részesedéseknek megfelelően elosztják egymás között a nyilvános és meghívásos ajánlati felhívásokat, valamint egyéb szerződéseket, továbbá tartózkodnak attól, hogy a karbantartási és korszerűsítési szerződések területén egymással versenybe lépjenek:

- a Kone: [a KC] és [a Kone Belgium]: 1996. május 9-től 2004. január 29-ig;
- az Otis: [az UTC], [az OEC] és [az Otis Belgium]: 1996. május 9-től 2004. január 29-ig;
- a Schindler: a Schindler Holding [...] és [a Schindler Belgium]: 1996. május 9-től 2004. január 29-ig; és
- a ThyssenKrupp: [a TKAG], [a TKE] és [a TKLA]: 1996. május 9-től 2004. január 29-ig.

(2) Németországot illetően a következő vállalkozások megsértették az [EK] 81. cikket, mivel a jelzett időszakokban nemzeti szinten a felvonókra és mozgólépcsőkre vonatkozó megállapodások és összehangolt magatartások keretében rendszeresen és közösen megegyeztek a piacok felosztásában, és abban, hogy az értékesítés és a beépítés vonatkozásában előzetesen megállapodásban rögzített részesedéseknek megfelelően elosztják egymás között a nyilvános és meghívásos ajánlati felhívásokat, valamint egyéb szerződéseket:

- a Kone: [a KC] és [a Kone Németország]: 1995. augusztus 1-jétől 2003. december 5-ig;

- az Otis: [az UTC], [az OEC] és [az Otis Németország]: 1995. augusztus 1-jétől 2003. december 5-ig;
- a Schindler: a Schindler Holding [...] és [a Schindler Németország]: 1995. augusztus 1-jétől 2000. december 6-ig; és
- a Thyssenkrupp: [a TKAG], [a TKE], [a TKA] és [a TKF]: 1995. augusztus 1-jétől 2003. december 5-ig.

(3) Luxemburgot illetően a következő vállalkozások megsértették az [EK] 81. cikket, mivel a jelzett időszakokban nemzeti szinten a felvonókra és mozgólépcsőkre vonatkozó megállapodások és összehangolt magatartások keretében rendszeresen és közösen megegyeztek a piacok felosztásában, abban, hogy az értékesítés és a beépítés vonatkozásában előzetesen megállapodásban rögzített részesedéseknek megfelelően elosztják egymás között a nyilvános és meghívásos ajánlati felhívásokat, valamint egyéb szerződéseket, továbbá tartózkodnak attól, hogy a karbantartási és korszerűsítési szerződések területén egymással versenybe lépjenek:

- a Kone: [a KC] és [a Kone Luxemburg]: 1995. december 7-től 2004. január 29-ig;
- az Otis: [az UTC], [az OEC], [az Otis Belgium], [a GTO] és [a GT]: 1995. december 7-től 2004. március 9-ig;
- a Schindler: a Schindler Holding [...] és [a Schindler Luxemburg]: 1995. december 7-től 2004. március 9-ig; és
- a Thyssenkrupp: [a TKAG], [a TKE] és [a TKAL]: 1995. december 7-től 2004. március 9-ig.

(4) Hollandiát illetően a következő vállalkozások megsértették az [EK] 81. cikket, mivel a jelzett időszakokban nemzeti szinten a felvonókra és mozgólépcsőkre vonatkozó megállapodások és összehangolt magatartások keretében rendszeresen és közösen megegyeztek a piacok felosztásában, abban, hogy az értékesítés és a beépítés vonatkozásában előzetesen megállapodásban rögzített részesedéseknek megfelelően elosztják egymás között a nyilvános és meghívásos ajánlati felhívásokat, valamint egyéb szerződéseket, továbbá tartózkodnak attól, hogy a karbantartási és korszerűsítési szerződések területén egymással versenybe lépjenek:

- a Kone: [a KC] és [a Kone Hollandia]: 1999. június 1-jétől 2004. március 5-ig;
- az Otis: [az UTC], [az OEC] és [az Otis Hollandia]: 1998. április 15-től 2004. március 5-ig;
- a Schindler: a Schindler Holding [...] és [a Schindler Hollandia]: 1999. június 1-jétől 2004. március 5-ig;
- a Thyssenkrupp: [a TKAG] és [a TKL]: 1998. április 15-től 2004. március 5-ig; és
- [az MEE]: 2000. január 11-től 2004. március 5-ig.

2. cikk

(1) A Belgiumban elkövetett, az 1. cikk (1) bekezdésében említett jogsértések miatt a következő bírságok kerülnek kiszabásra:

- a Kone: [a KC] és [a Kone Belgium], egyetemlegesen: 0EUR;

- az Otis: [az UTC], [az OEC] és [az Otis Belgium], egyetemlegesen: 47 713 050 EUR;
- a Schindler: a Schindler Holding [...] és [a Schindler Belgium], egyetemlegesen: 69 300 000 EUR; és
- a ThyssenKrupp: [a TKAG], [a TKE] és [a TKLA], egyetemlegesen: 68 607 000 EUR.

(2) A Németországban elkövetett, az 1. cikk (2) bekezdésében említett jogsértések miatt a következő bírságok kerülnek kiszabásra:

- a Kone: [a KC] és [a Kone Németország], egyetemlegesen: 62 370 000 EUR;
- az Otis: [az UTC], [az OEC] és [az Otis Németország], egyetemlegesen: 159 043 500 EUR;
- a Schindler: a Schindler Holding [...] és [a Schindler Németország], egyetemlegesen: 21 458 250 EUR; és
- a ThyssenKrupp: [a TKAG], [a TKE], [a TKA] és [a TKF], egyetemlegesen: 374 220 000 EUR.

(3) A Luxemburgban elkövetett, az 1. cikk (3) bekezdésében említett jogsértések miatt a következő bírságok kerülnek kiszabásra:

- a Kone: [a KC] és [a Kone Luxemburg], egyetemlegesen: 0 EUR;
- az Otis: [az UTC], [az OEC], [az Otis Belgium], [a GTO] és [a GT], egyetemlegesen: 18 176 400 EUR;
- a Schindler: a Schindler Holding [...] és [a Schindler Luxemburg], egyetemlegesen: 17 820 000 EUR; és
- a ThyssenKrupp: [a TKAG], [a TKE] és [a TKAL], egyetemlegesen: 13 365 000 EUR.

(4) A Hollandiában elkövetett, az 1. cikk (4) bekezdésében említett jogsértések miatt a következő bírságok kerülnek kiszabásra:

- a Kone: [a KC] és [a Kone Hollandia], egyetemlegesen: 79 750 000 EUR;
- az Otis: [az UTC], [az OEC] és [az Otis Hollandia], egyetemlegesen: 0 EUR;
- a Schindler: a Schindler Holding [...] és [a Schindler Hollandia], egyetemlegesen: 35 169 750 EUR;

- a ThyssenKrupp: [a TKAG] és [a TKL], egyetemenlegesen: 23 477 850 EUR; és
- [az MEE]: 1 841 400 EUR.

[...]”

Az eljárás és a felek kérelmei

- ³³ A Törvényszék Hivatalához (a T-144/07., a T-147/07., a T-148/07., a T-149/07. és a T-150/07. sz. ügyben) 2007. május 7-én benyújtott, valamint (a T-154/07. sz. ügyben) 2007. május 8-án benyújtott keresetleveleikkel a felperesek előterjesztették a jelen kereseteket.
- ³⁴ Az előadó bíró jelentése alapján a Törvényszék (nyolcadik tanács) a jelen ügyekben a szóbeli szakasz megnyitásáról határozott, és az eljárási szabályzatának 64. cikke szerinti pervezető intézkedések keretében írásban kérdéseket tett fel a feleknek, valamint a feleket dokumentumok benyújtására kérte fel. A felek ezen intézkedéseknek a kitűzött határidőn belül eleget tettek.
- ³⁵ A Törvényszék a 2009. szeptember 3-i, 7-i és 10-i tárgyalásokon meghallgatta a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyekben részt vevő felek szóbeli előadásait és az általa feltett szóbeli kérdésekre adott válaszaikat. Ezt követően a T-144/07. és a T-148/07. sz. ügyben a szóbeli szakasz lezárult.

- 36 A Törvényszék által a tárgyalások alkalmával megfogalmazott kéréseknek eleget téve a T-147/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei benyújtottak bizonyos dokumentumokat.
- 37 A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei 2009. szeptember 14-én és 15-én levélben „helyesbítést” nyújtottak be a Hivatalhoz a visszaesés téves megállapítására alapított jogalapjukra vonatkozóan.
- 38 A T-144/07. és a T-148/07. sz. ügyben a Törvényszék 2009. október 20-i végzéseivel elrendelte a szóbeli szakasz újbóli megnyitását.
- 39 A felperesek „helyesbítéseit” csatolták a fenti 37. pontban említett ügyek irataihoz. A Bizottság előterjesztette e helyesbítésekkel kapcsolatos észrevételeit, és különösen azok elfogadhatatlanságára hivatkozott. A felperesek erre vonatkozóan előterjesztették észrevételeiket, majd ezt követően ezen ügyekben a szóbeli szakasz lezárult.
- 40 Miután e kérdésben a feleket a tárgyaláson meghallgatta, a Törvényszék úgy határozott, hogy az ítélet meghozatala céljából az eljárási szabályzat 50. cikke alapján egyezíti a jelen ügyeket.
- 41 A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei azt kérik, hogy a Törvényszék:

- az őket érintő részében semmisítse meg a megtámadott határozatot;

- másodlagosan csökkentse a kiszabott bírság összegét;
- a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

⁴² A Bizottság mindegyik ügyben azt kéri, hogy a Törvényszék:

- a keresetet utasítsa el;
- a felpereseket kötelezze a költségek viselésére.

Az ügy érdeméről

1. Előzetes észrevételek

⁴³ A felperesek által a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyben előterjesztett kereseteknek kettős célja van, nevezetesen elsődlegesen a megtámadott határozat megsemmisítése iránti kérelmeket tartalmaznak, másodlagosan pedig a felperesekkel szemben kiszabott bírságok törlésére, illetve összegének csökkentésére irányuló kérelmeket tartalmaznak.

44 A felperesek kereseteik alátámasztásául tíz jogalapra hivatkoztak. Az első két jogalap – amelyek egyikét a Bizottság hatáskörének hiányára, míg a másikat a jogsértésért való egyetemleges felelősség visszaélészerű megállapítására alapították – a megátadott határozat megsemmisítése iránti kérelmek körébe tartozik.

45 A felperesek által előterjesztett másik nyolc jogalap a bírságok összegének megállapításával függ össze, így ezek a bírságok törlése, illetve csökkentése iránti kérelmek körébe tartoznak. Az első jogalap, amelyet a T-144/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei terjesztettek elő, a *ne bis in idem* elvének megsértésén alapul. A második jogalap, amelyet a T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei terjesztettek elő, a bírságok kiindulási összegének a jogsértések súlya alapján való megállapítása során az 1998. évi iránymutatásnak, az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének, valamint a védelemhez való jognak a megsértésén alapul. A harmadik jogalap, amelyet mindegyik felperes előterjesztett, az 1998. évi iránymutatásnak, az arányosság elvének, az EK 253. cikknek és az egyenlő bánásmód elvének a bírságok kiindulási összege megállapítása során az elrettentési cél figyelembevételét célzó csoportszorzótényező-alkalmazás során történő megsértésén alapul. A negyedik jogalap, amelyre mindegyik felperes hivatkozott, az 1998. évi iránymutatásnak, az arányosság elvének és a védelemhez való jognak a bírságok alapösszegének visszaesés címén 50%-kal történő növelése során történő megsértésére alapozták. A valamennyi felperes által hivatkozott ötödik jogalap a 2002. évi engedékenységi közleménynek, továbbá a bizalomvédelem és az egyenlő bánásmód elvének a felperesek együttműködésének értékelése során történő megsértésén alapul. A hatodik jogalap, amelyre valamennyi felperes hivatkozott, a bírságoknak a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés címén történő csökkentése összegének meghatározása során a bizalomvédelem, az egyenlő bánásmód, az arányosság és a gondos ügyintézés elvének megsértésére vonatkozik. A valamennyi felperes által előterjesztett hetedik jogalap az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének megsértésére vonatkozik. Végül a T-144/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei által hivatkozott nyolcadik jogalap az arányosság elvének a bírságok végső összegének kiszámítása során történő megsértésén alapul.

2. A megtámadott határozat megsemmisítése iránti kérelmekről

A Bizottság hatáskörének hiányára alapított jogalapról

- ⁴⁶ A jelen jogalapot két részre bontva kell vizsgálni. Az első rész az EK 81. cikk (1) bekezdésének arra alapozott megsértésén alapul, hogy az érintett kartellek nincsenek hatással a tagállamok közötti kereskedelemre. A másodlagosan megfogalmazott második rész azon alapul, hogy megsértették az 1/2003 rendeletet, a versenyhatóságok hálózatán belüli együttműködésről szóló bizottsági közleményt (HL 2004. C 101., 43. o.) (a továbbiakban: hálózaton belüli együttműködésről szóló közlemény), valamint az egyenlő bánásmód és a bizalomvédelem elvét, mivel a Bizottságnak az érintett nemzeti hatóságokra kellett volna hagynia a jogsértések kivizsgálását.

Azon első részről, amely az EK 81. cikk (1) bekezdésének arra alapozott megsértésén alapul, hogy az érintett kartellek nincsenek hatással a tagállamok közötti kereskedelemre

- ⁴⁷ A megtámadott határozat (602) preambulumbekkezdésében a Bizottság azt állítja, hogy „a projektelosztási rendszernek a négy legnagyobb felvonó- és mozgólépcsőgyártó (ideértve Hollandia esetében az [MEE]-t is) által valamennyi érintett tagállamban történő alkalmazása és megvalósítása, figyelembe véve visszairányítási politikájakat, alkalmas volt arra, hogy a kereskedelmi szerkezet más irányú alakulását idézze elő, mint amilyen irányban az különben alakult volna”. A Bizottság ezt a következő pontokkal támasztja alá.

- 48 Először is a Bizottság megállapítja, hogy „a felvonók és mozgólépcsők értékesítésére és beépítésére, valamint a karbantartási és korszerűsítési szolgáltatások nyújtására vonatkozóan bizonyos határokon átnyúló ügyletek valósulnak meg az Unión belül” (a megtámadott határozat (86) preambulumbekkezdése; lásd a megtámadott határozat (596) preambulumbekkezdését is).
- 49 A Bizottság szerint irataiban „több példa is szerepel főként KKV-kat érintő, határokon átnyúló kereskedelmi ügyletekre, ugyanakkor legalább egy nagy vállalkozás is érintett, [az MEE, amely] hollandiai leányvállalata révén a belga piacra is szállít” (a megtámadott határozat (87) preambulumbekkezdése). Ezenkívül a Bizottság megállapítja, hogy „a négy legnagyobb gyártó alkalmanként az Unión belüli határokon átnyúló ajánlati felhívásokra is jelentkeznek”, ezen állításának alátámasztására pedig a Bizottság néhány példát is említ (a megtámadott határozat (88) preambulumbekkezdése; lásd a megtámadott határozat (78) preambulumbekkezdését is). A Bizottság szerint „az ügyfelek egyre gyakrabban bonyolítanak beszerzéseket az országhatárokon túlról” (a megtámadott határozat (596) preambulumbekkezdése).
- 50 Továbbá a Bizottság úgy véli, megfigyelhető „egy olyan tendencia, hogy a (multinacionális) nagyvállalkozások és a több tagállamban jelen lévő cégcsoportok – úgymint a nemzetközi szállodaláncok – szívesebben kötnek több tagállamra kiterjedő szerződéseket” (a megtámadott határozat (89) preambulumbekkezdése).
- 51 Másodszor a Bizottság arra a visszairányítási politikára utal, amelyet a négy legnagyobb felvonó- és mozgólépcsőgyártó Európában folytat. A Bizottság szerint „[a] határokon átnyúló ügyletek száma nagyobb lenne, ha [ezek a] [...] gyártók [...] nem alkalmaznák azt a szándékos politikát, hogy szinte minden határokon átnyúló árajánlatkérést elutasítanak, és az ügyfeleket az érintett nemzeti leányvállalathoz irányítják” (a megtámadott határozat (90) preambulumbekkezdése; lásd a megtámadott határozat (596) preambulumbekkezdését is).

52 Harmadszor, jogi értékelésében a Bizottság hangsúlyozza, hogy „az a tény, hogy egy horizontális kartell csak egyetlen tagállamra terjed ki, nem jelenti azt, hogy a jogellenes megállapodások nem lehetnek hatással a tagállamok közötti kereskedelemre” (a megtámadott határozat (595) preambulumbeközdése). A Bizottság emlékeztet továbbá arra, hogy az állandó ítélezési gyakorlat szerint „[a]zt, hogy egy megállapodás milyen hatást gyakorolhat a tagállamok közötti kereskedelemre, többek között az alapján kell megítélni, hogy a felek milyen helyzetben vannak, és milyen jelentőséggel bírnak az érintett termékek piacán (a Bíróság C-306/96. sz. Javico-ügyben 1998. április 28-án hozott ítéletének [EBHT 1998., I-1983. o.] 17. pontja)” (a megtámadott határozat (600) preambulumbeközdése). A Bizottság továbbá azt állítja, hogy „[figyelembe véve] a négy legnagyobb felvonó- és mozgólépcsőgyártónak a felvonók és mozgólépcsők értékesítése, beépítése, karbantartása és korszerűsítése terén elért forgalmon belüli részesedésének súlyát, valamint tekintettel arra, hogy e gyártók visszairányítási politikájukhoz kapcsolódóan olyan projektelosztási rendszert hoztak létre és kezdtek alkalmazni, amely Belgium, Luxemburg, Németország, illetve Hollandia egész területére kiterjedt, vélelmezni kell, hogy korlátozott volt a külföldi vállalkozások lehetősége arra, hogy termékeiket és szolgáltatásaikat az érintett országokban értékesítsék, mivel ezen országokban olyan gyártói csoporttal kellett volna szembesülniük, amelynek tagjai együtt a piaci kínálat túlnyomó részét adták” (a megtámadott határozat (600) preambulumbeközdése).

53 A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei lényegében azt állítják, hogy a jogsértések nem gyakoroltak érzékelhető hatást a tagállamok közötti kereskedelemre, így nem minősülnek az EK 81. cikk megsértésének.

54 Minthogy már az EK 81. cikk és az EK 82. cikk megfogalmazásából is kitűnik, az uniós versenyjogi szabályok arra a kartellre, illetve visszaélészerű magatartásra vonatkoznak, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre (a Bíróság C-295/04–C-298/04. sz., Manfredi és társai egyesített ügyekben 2006. július 13-án hozott ítéletének [EBHT 2006., I-6619. o.] 40. pontja).

- 55 A tagállamok közötti kereskedelemre gyakorolt hatásra vonatkozó ezen feltétel értelmezését és alkalmazását illetően e feltétel céljából kell kiindulni, amely nem más, mint a versenyszabályozás vonatkozásában az uniós és a tagállami jog területének egymáshoz képest történő meghatározása. Így tehát az uniós jog hatálya alá tartozik minden olyan kartell és magatartás, amely oly módon érintheti a tagállamok közötti szabad kereskedelmet, hogy ezzel sértheti a tagállamok közötti egységes piac célkitűzéseinek megvalósítását, különösen azáltal, hogy lezárja a nemzeti piacokat, vagy megváltoztatja a közös piaci verseny szerkezetét (a Bíróság fenti 54. pontban hivatkozott Manfredi és társai egyesített ügyekben hozott ítéletének 41. pontja, C-238/05. sz., Asnef-Equifax és Administración del Estado ügyben 2006. november 23-án hozott ítéletének [EBHT 2006., I-11125. o.] 33. pontja, valamint C-407/04. P. sz., Dalmine kontra Bizottság ügyben 2007. január 25-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-829. o.] 89. pontja).
- 56 Ahhoz, hogy valamely döntés, megállapodás vagy magatartás alkalmas legyen a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására, jogi és ténybeli tényezők összessége alapján kellő valószínűséggel lehetővé kell tennie, hogy közvetlenül vagy közvetetten, ténylegesen vagy potenciálisan olyan irányú hatást gyakoroljon a tagállamok közötti kereskedelem szerkezetére, amely akadályozhatja a tagállamok között az egységes piac megvalósítását. Ezenkívül az is szükséges, hogy ez a hatás ne legyen jelentéktelen (a fenti 52. pontban hivatkozott Javico-ügyben hozott ítélet 16. pontja; a C-215/96. és C-216/96. sz., Bagnasco és társai egyesített ügyekben 1999. január 21-én hozott ítélet [EBHT 1999., I-135. o.] 47. pontja; a fenti 54. pontban hivatkozott Manfredi és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 42. pontja; a fenti 55. pontban hivatkozott Asnef-Equifax és Administración del Estado ügyben hozott ítélet 34. pontja, valamint a fenti 55. pontban hivatkozott Dalmine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 90. pontja).
- 57 Így a Közösségen belüli kereskedelemre gyakorolt hatást rendszerint több olyan tényező együttesen váltja ki, amely külön-külön nem lenne szükségszerűen meghatározó (a fenti 56. pontban hivatkozott Bagnasco és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 47. pontja, a fenti 54. pontban hivatkozott Manfredi és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 43. pontja, valamint a fenti 55. pontban hivatkozott Asnef-Equifax és Administración del Estado ügyben hozott ítélet 35. pontja).

- 58 A felperesek szerint a megtámadott határozat 1. cikkében említett jogsértések nincsenek hatással a tagállamok közötti kereskedelemre, mivel a felvonók és mozgólépcsők ágazatában a tevékenységek szervezése országos, sőt, akár helyi szinten történik, tekintettel különösen arra, hogy a felvonók és mozgólépcsők beépítése és karbantartása olyan, tapasztalatot igénylő szakipari munka, amely gazdasági hatékonysági okokból csak helyi szinten végezhető, továbbá arra, hogy biztosítani kell a rövid határidőn belül történő munkavégzést, valamint arra, hogy nemzeti szabályozások alkalmazandók. Az államokon átnyúló ügyletek egyébként kivételesek. Maga a Bizottság is úgy ítéli meg, hogy a kartellek nemzeti szintűek voltak.
- 59 Meg kell állapítani, hogy a felperesek nem vitatják, hogy a megtámadott határozat 1. cikkében megállapított négy kartell Belgium, Németország, Luxemburg és Hollandia egész területére kiterjedt (a megtámadott határozat (595) és (600) preambulumbekzdése).
- 60 Márpedig az állandó ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy az ilyen, valamely tagállam teljes területére kiterjedő kartell jellegénél fogva azzal a hatással jár, hogy tartóssá teszi a nemzeti piacok lezárását, akadályozva ezzel a Szerződés által célul kitűzött gazdasági összefonódást (a Bíróság 8/72. sz., Vereeniging van Cementhandelaren kontra Bizottság ügyben 1972. október 17-én hozott ítéletének [EBHT 1972., 977. o.] 29. pontja, C-309/99. sz., Wouters és társai ügyben 2002. február 19-én hozott ítéletének [EBHT 2002., I-1577. o.] 95. pontja, fenti 54. pontban hivatkozott Manfredi és társai egyesített ügyekben hozott ítéletének 45. pontja, valamint fenti 55. pontban hivatkozott Asnef-Equifax és Administración del Estado ügyben hozott ítéletének 37. pontja; a Törvényszék T-213/95. és T-18/96. sz., SCK és FNK kontra Bizottság egyesített ügyekben 1997. október 22-én hozott ítéletének [EBHT 1997., II-1739. o.] 179. pontja, valamint T-259/02–T-264/02. és T-271/02. sz., Raiffeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2006. december 14-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-5169. o.] 180. pontja).
- 61 Ebből az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy legalábbis erős vélelem létezik arra vonatkozóan, hogy valamely tagállam teljes területén alkalmazott versenykorlátozó magatartás hozzájárulhat a piacok lezárásához, és befolyásolhatja a Közösségen belüli

kereskedelmet. E vélelem csak akkor dönthető meg, ha a megállapodás jellemzőinek és a háttérül szolgáló gazdasági körülményeknek a vizsgálata az ellenkezőjét bizonyítja (a fenti 60. pontban hivatkozott Raiffeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 181. pontja).

⁶² Mindenekelőtt, ellentétben azzal, amit a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei állítanak, a Bizottság nem kizárólag ezen ítélezési gyakorlatra támaszkodott, amikor a megtámadott határozatban megállapította, hogy a kartellek alkalmasak arra, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében hatással legyenek a tagállamok közötti kereskedelemre. A fenti 47–52. pontból ugyanis kitűnik, hogy a Bizottság az említett határozatban a felvonók és mozgólépcsők értékesítésére és beépítésére vonatkozó egyes határokon átnyúló ügyletekre is hivatkozott, valamint hivatkozott olyan karbantartási és korszerűsítési szolgáltatásokra, amelyekben részt vett többek között a megtámadott határozat által érintett négy legnagyobb gyártó (a megtámadott határozat (87), (88) és (596) preambulumbekzdése).

⁶³ Ezt követően meg kell állapítani, hogy a felpereseknek az érintett piac sajátosságaira vonatkozó érvei, amelyek e piac nemzeti, sőt akár helyi jellegét bizonyítják, nem befolyásolhatják a megtámadott határozatban hivatkozott azon okirati bizonyítékok bizonyító erejét (a megtámadott határozat (88) és (90) preambulumbekzdése), amelyek a tagállamok közötti kereskedelemnek a megtámadott határozat által érintett piacon való fennállását tanúsítják. Ugyanez igaz az államok közötti ügyletek kivételes jellegére vonatkozó érvelésre, amely a tagállamok közötti kereskedelemre gyakorolt hatásnak csak az érzékelhető jellegét, nem pedig magát az ilyen kereskedelem létezését kérdőjelezi meg.

⁶⁴ Végül, amint az a megtámadott határozatból kitűnik, a Kone, az Otis, a Schindler és a ThyssenKrupp visszairányítási politikája „már önmagában is arra utal, hogy az ügyfelek

részéről van bizonyos érdeklődés az iránt, hogy az országhatárokon túli szállítókhoz forduljanak” (a megtámadott határozat (596) preambulumbekzdése). Ráadásul a Bizottság említést tett többek között külföldi vállalkozásoknak belföldi közbeszerzési eljárásokban való részvételéről (a megtámadott határozat (78) preambulumbekzdése), illetve államokon átnyúló közbeszerzési eljárások létezéséről is (a megtámadott határozat (89) preambulumbekzdése). Levonható az a következtetés, amint arra a Bizottság is rámutat a megtámadott határozat (90) preambulumbekzdésében, hogy a határokon átnyúló ügyletek száma nagyobb lenne, ha a fent említett négy legnagyobb gyártó nem alkalmazná azt a szándékos politikát, hogy szinte minden határokon átnyúló ajánlatkérést elutasít, és az ügyfeleket az érintett nemzeti leányvállalathoz irányítja.

⁶⁵ E tekintetben a felperesek azon érvét, amely szerint a visszairányítási politikát az érintett tevékenység jellege teszi szükségessé, el kell utasítani. Ennek ugyanis ellentmond maga az a tény, hogy az érintett piacon vannak bizonyos, határokon átnyúló ügyletek.

⁶⁶ Következésképpen meg kell állapítani, hogy a Bizottság a fenti pontokban kifejtett ténybeli megállapítások alapján és az állandó ítélkezési gyakorlatra támaszkodva (lásd a fenti 60. pontot) joggal tekinthette úgy, hogy a megtámadott határozat 1. cikkében említett kartellek alkalmasak arra, hogy hatással legyenek a tagállamok közötti kereskedelemre.

⁶⁷ Azon kérdést illetően, hogy e hatásgyakorlás érzékelhetőnek minősíthető-e, emlékeztetni kell arra, hogy azt, hogy egy megállapodás vagy összehangolt magatartás milyen hatást gyakorolhat a tagállamok közötti kereskedelemre, többek között az alapján kell megítélni, hogy a felek milyen helyzetben vannak, és milyen jelentőséggel bírnak az érintett termékek piacán (a Bíróság 99/79. sz., Lancôme és Cosparfrance Nederland ügyben 1980. július 10-én hozott ítéletének [EBHT 1980., 2511. o.] 24. pontja, és fenti 52. pontban hivatkozott Javico-ügyben hozott ítéletének 17. pontja; a Törvényszék

T-77/92. sz., Parker Pen kontra Bizottság ügyben 1994. július 14-én hozott ítéletének [EBHT 1994., II-549. o.] 40. pontja).

⁶⁸ Márpedig a megtámadott határozat által érintett gyártók „együtt a piaci kínálat túlnyomó részét adták” (a megtámadott határozat (600) preambulumbekézdése), nevezetesen az Európában megvalósult felvonó- és mozgólépcső-eladások körülbelül 81%-át (volumenben megadott 2004-es számadat) (a megtámadott határozat (83) preambulumbekézdése). E gyártók tehát elég nagy méretűek voltak, és elég jelentős gazdasági erővel rendelkeztek ahhoz, hogy a megtámadott határozatban említett magatartásaik alkalmasak legyenek arra, hogy a tagállamok közötti kereskedelemre érzékelhető hatást gyakoroljanak (lásd ebben az értelemben a Bíróság 19/77. sz., Miller International Schallplatten kontra Bizottság ügyben 1978. február 1-jén hozott ítéletének [EBHT 1978., 131. o.] 10. pontját, valamint a fenti 60. pontban hivatkozott SCK és FNK kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 181. pontját).

⁶⁹ Egyébiránt, és ellentétben a felperesek kijelentéseivel, a Bizottság nem volt köteles bizonyítani, hogy a vitatott megállapodások gyakorlatilag is érzékelhető hatással voltak a tagállamok közötti kereskedelemre, vagy akár, hogy a jogsértések megszűnését követően nőtt volna az államok közötti kereskedelem. Ugyanis az EK 81. cikk (1) bekezdése csupán azt követeli meg, hogy a versenykorlátozó megállapodás és összehangolt magatartás alkalmas legyen arra, hogy hatással legyen a tagállamok közötti kereskedelemre (a fenti 55. pontban hivatkozott Asnef-Equifax és Administración del Estado ügyben hozott ítélet 43. pontja, valamint a Törvényszék T-217/03. és T-245/03. sz., FNCBV és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2006. december 13-án hozott ítéletének [EBHT 2006., II-4987. o.] 68. pontja).

⁷⁰ A fentiek összességéből következően a Bizottság megalapozottan tekinthette úgy, hogy a megtámadott határozat 1. cikkében említett kartellek az EK 81. cikk (1) bekezdésének értelmében érzékelhető hatással voltak a tagállamok közötti kereskedelemre.

⁷¹ Ennélfogva az első részt el kell utasítani.

Azon második részről, amely az 1/2003 rendelet és a hálózaton belüli együttműködésről szóló közlemény, valamint az egyenlő bánásmód és a bizalomvédelem elvének megsértésén alapul, mivel a Bizottságnak az érintett nemzeti versenyhatóságokra kellett volna hagynia a jogsértések kivizsgálását

- 72 A megtámadott határozat (543) preambulumbekkezdésében a Bizottság a következőképpen igazolja hatáskörét arra vonatkozóan, hogy az említett határozat által érintett kartellekre az EK 81. cikket alkalmazza:

„[...] Az 1/2003 rendelet az [EK] 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazására vonatkozóan fenntartotta a párhuzamos hatáskörök közösségi rendszerét. Nem módosította különösen a Bizottság arra vonatkozó hatáskörét, hogy az [EK] 81. cikk alapján minden feltételezett jogsértést kivizsgáljon, és határozatokat hozzon, beleértve azon jogsértéseket is, amelyek elsődleges hatásai csak egyetlen tagállamban jelentkeznek. A [hálózaton belüli együttműködésről szóló] közlemény a Bizottság és a tagállami versenyhatóságok közötti feladatmegosztást illetően irányvonalakat jelöl meg. Sem az 1/2003 rendelet, sem a [hálózaton belüli együttműködésről szóló] közlemény nem keletkeztet sem jogokat, sem elvárásokat valamely vállalkozás számára a tekintetben, hogy ügyét egy adott versenyhatóság bírálja el, miközben a Bizottságot sem akadályozza semmi abban, hogy az [EK] 81. cikk feltételezett megsértésével szemben lépjen, beleértve olyan ügyeket is, amelyek csak egyetlen tagállam területére korlátozódnak [...]”

- 73 A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei lényegében azzal érvelnek, hogy még ha az EK 81. cikk alkalmazandó is lenne, a Bizottságnak nem volt hatásköre az eljárás megindítására és bírságok kiszabására. Az eljárásnak a Bizottság által történő megindítása sérti a hálózaton belüli együttműködésről szóló közleményt és a bizalomvédelem elvét. Az 1/2003 rendelet 5. és 35. cikkével, valamint a hálózaton belüli együttműködésről szóló közlemény 8. és 14. pontjával összhangban az érintett nemzeti versenyhatóságok tudhatták a legkönnyebben kivizsgálni a jogsértéseket. A T-147/07., T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek

felperesei azt is állítják, hogy a hálózaton belüli együttműködésről szóló közlemény a versenyhatóságok számára kötelező erővel bír, ami a közigazgatás működése jogszerűségének elvéből, továbbá az egyenlő bánásmód és a bizalomvédelem elvéből következik. Végül a T-147/07. és T-149/07. sz. ügyek felperesei hangsúlyozzák, hogy ha a nemzeti versenyhatóságok vizsgálták volna ki a jogsértéseket, az hatékonyabb lett volna, tekintettel az üggyel megbízott bizottsági tisztviselők „nyelvi hiányosságaira”.

⁷⁴ Az említett felperések szerint az a tény, hogy a Bizottság egy, a felvonók és mozgólépcsők ausztriai piacán megjelenő, az EK 81. cikkbe ütköző párhuzamos jogsértés kivizsgálását az osztrák versenyhatóságra hagyta, a hálózaton belüli együttműködésről szóló közleményben előírt, hatáskör-átruházásra vonatkozó elvek alkalmazásának önkényes jellegét mutatja. A T-144/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei e tekintetben azt állítják, hogy kevésbé kedvező bánásmódban részesültek, mint amelyben akkor részesültek volna, ha ügyük a hálózaton belüli együttműködésről szóló közlemény értelmében hatáskörrel rendelkező hatóságok elé került volna, mivel a belga, luxemburgi és holland versenyhatóságok menteségben részesítették volna őket.

⁷⁵ Először is emlékeztetni kell arra, hogy ami a Bizottság és a nemzeti versenyhatóságok közötti hatáskörmegosztást illeti, az 1/2003 rendelet véget vet a korábbi központosított rendszernek, és a szubszidiaritás elvének megfelelően a nemzeti versenyhatóságok nagyobb mértékű részvételét hozta létre. Így aztán az 1/2003 rendelet 35. cikke alapján a tagállamok kötelesek kijelölni azt a versenyhatóságot vagy azokat a versenyhatóságokat, amelyek az EK 81. cikk és EK 82. cikk alkalmazásáért felelősek, az 1/2003 rendelet 5. cikke pedig az említett hatóságokat felhatalmazza az uniós versenyjog alkalmazására (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-339/04. sz., France

Télécom kontra Bizottság ügyben 2007. március 8-án hozott ítéletének [EBHT 2007., II-521. o.] 79. pontját).

76 Mindazonáltal a Bizottság és a nemzeti versenyhatóságok közötti, az 1/2003 rendelettel bevezetett együttműködésből nem vonható le az a következtetés, hogy a jelen esetben a Bizottságnak az érintett nemzeti versenyhatóságokra kellett volna hagynia a különböző jogsértések kivizsgálásának feladatát. Ellenkezőleg, az 1/2003 rendelet rendelkezéseiből kitűnik, hogy a Bizottság az uniós versenyszabályokba ütköző jogsértések feltárása és megállapítása terén megőrzi döntő szerepét, amelyet nem befolyásol az a párhuzamos hatáskör, amellyel a nemzeti versenyhatóságok az említett rendelet értelmében rendelkeznek. Az 1/2003 rendelet 11. cikkének (6) bekezdésével összhangban ugyanis a Bizottság akkor is jogosult határozat elfogadására irányuló eljárást indítani, ha valamely nemzeti hatóság már eljár az ügyben, az utóbbival folytatott konzultációt követően. Továbbá, az említett rendelkezésnek megfelelően, ha a Bizottság eljárást indít, a nemzeti versenyhatóságoknak megszűnik az a jogkörük, hogy az ilyen ügyben az uniós versenyszabályokat alkalmazzák.

77 Ami a hálózaton belüli együttműködésről szóló közleményt illeti, amelyet a felperesek szerint a jelen ügyben megsértettek, meg kell jegyezni, hogy a közlemény a 31. pontja szerint nem biztosít egyéni jogot az érintett vállalkozásoknak arra, hogy az ügyet egy adott hatóság bírálja el. A felperesek ezért megalapozatlanul állítják, hogy e közlemény értelmében joguk vagy jogos elvárásuk volt arra vonatkozóan, hogy a megtámadott határozatban megállapított jogsértéseket a nemzeti versenyhatóságok vizsgálják ki (lásd ebben az értelemben a fenti 75. pontban hivatkozott France Télécom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 83. pontját).

78 A Bizottság tehát megalapozottan mondta ki a megtámadott határozat (543) preambulumbekkezdésében, hogy „sem az 1/2003 rendelet, sem a [hálózaton belüli együttműködésről szóló] közlemény nem keletkeztet sem jogokat, sem elvárásokat valamely vállalkozás számára a tekintetben, hogy ügyét egy adott versenyhatóság bírálja el”.

- 79 Továbbá, még ha feltételeznénk is, hogy a hálózaton belüli együttműködésről szóló közlemény alkalmas arra, hogy jogokat keletkeztessen, vagy megalapozza a vállalkozások jogos bizalmát a tekintetben, hogy ügyüket egy adott hatóság bírálja el, a felperesek azon érvelését, amely az említett közlemény 8. és 14. pontján alapszik, nem lehetne elfogadni.
- 80 E tekintetben meg kell állapítani először is, hogy a hálózaton belüli együttműködésről szóló közlemény 8. pontja, amely meghatározza azokat a feltételeket, amelyek esetén „[a] hatóság megfelelő helyzetben lévőknek tekinthető [az ügyben való] eljárásra”, nem rendelkezik kötelező erővel. A feltételes módban lévő ige („tekinthető”) azt mutatja, hogy csak a feladatok megosztásának egyszerű lehetőségéről van szó, amely nem tekinthető arra irányuló kötelezettségnek, hogy a Bizottság ne járjon el egy adott ügyben, ha a 8. pontban meghatározott feltételek teljesülnek (a fenti 75. pontban hivatkozott France Télécom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 84. pontja).
- 81 Másodszor, amennyiben a hálózaton belüli együttműködésről szóló közlemény 14. pontja alkalmas jogok keletkeztetésére, illetve jogos elvárások megalapozására, a tekintetben, hogy kimondja, hogy az e pontban megfogalmazott bizonyos feltételek fennállása esetén a Bizottság különösen „megfelelő helyzetben lévő”, e pont megerősíti a Bizottság arra vonatkozó hatáskörét, hogy a jelen ügyben eljárjon. A hálózaton belüli együttműködésről szóló közlemény 14. pontjával összhangban ugyanis a Bizottságot akkor kell különösen megfelelő helyzetben lévőknek tekinteni, „ha egy vagy több [...] megállapodás, illetve magatartás több mint három tagállamban gyakorol hatást a versenyre”, ami a megtámadott határozatban megállapított jogsértések esetében fennáll.
- 82 Harmadszor, ami a hálózaton belüli együttműködésről szóló közlemény 15. pontját illeti, amely a felperesek szerint egységes jogsértés hiányában a Bizottság hatáskörének egyetlen alapjául szolgál, és amelynek feltételei a jelen esetben nem állnak fenn, elegendő a Bizottsággal egyetértve megállapítani, hogy e rendelkezés a jelen ügyben

nem releváns, mivel arra az esetre vonatkozik, ha a Bizottság különösen megfelelő helyzetben van az ügyben való eljárásra.

⁸³ Mivel a hálózaton belüli együttműködésről szóló közleményt a jelen esetben nem sértették meg, nem szükséges dönteni a közigazgatás működése jogszerűsége elvének és az egyenlő bánásmód elvének állítólagos megsértése kérdésében, amely elvek az említett közlemény kötelező erejének alapjául szolgálnak.

⁸⁴ Másodszor, az osztrák versenyhatóság által párhuzamos tagállami jogsértés tárgyában történő határozathozatal sem alkalmas annak bizonyítására, hogy a Bizottságnak a belgiumi, németországi, luxemburgi és hollandiai jogsértések kivizsgálását az érintett nemzeti versenyhatóságokra kellett volna hagynia. Amint ugyanis a fenti 75–78. pontban foglalt elemzésből kitűnik, az uniós jog egyetlen rendelkezése sem ír elő ilyen kötelezettséget a Bizottság számára. Egyébiránt a Bizottság magyarázataiból kiderül, hogy az alkalmazott megközelítés semmi esetre sem volt önkényes. Nem vitatott ugyanis, hogy a megtámadott határozat által érintett négy kartellre vonatkozó vizsgálatok az ausztriai kartellre vonatkozó vizsgálat megindítása előtt 32 hónappal kezdődtek meg, és hogy az ausztriai kartellel kapcsolatos első kérelemnek a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján történő benyújtása időpontjában már lezárultak a megtámadott határozat által érintett kartellekre vonatkozó vizsgálatok, és már elkészült a határozattervezet. A Bizottság tehát azért korlátozta vizsgálatát a megtámadott határozat által érintett négy kartellre, mert ezen ügyek elbírálása terén fennállt a késedelem veszélye.

⁸⁵ Harmadszor, a T-144/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei nem hivatkozhatnak a belga, a luxemburgi és a holland versenyhatóságok által

az ő javukra hozott állítólagos mentességi határozatokra azon érvelésük alátámasztása végett, miszerint a Bizottságnak az említett nemzeti hatóságokra kellett volna hagynia a jogsértések kivizsgálásának feladatát. E nemzeti határozatok ugyanis ideiglenesek voltak (lásd az alábbi 167–174. pontot), és legfeljebb egy nemzeti eljárás részét képezték. Márpedig az 1/2003 rendelet 11. cikkének (6) bekezdésével összhangban a Bizottság bármikor eljárást indíthat, és ily módon a tagállami versenyhatóságoktól hatáskörüket elvonhatja.

⁸⁶ Negyedszer, ami a T-147/07. és T-149/07. sz. ügyek felpereseinek azon érvét illeti, miszerint az ügygel megbízott bizottsági tisztviselőknek állítólagos „nyelvi hiányosságai” voltak, ezt az érvet el kell utasítani, hiszen a Bizottság olyan többnyelvű intézmény, amelyet úgy kell tekinteni, mint amely a Közösség valamennyi hivatalos nyelvén képes működni (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-25/95., T-26/95., T-30/95–T-32/95., T-34/95–T-39/95., T-42/95–T-46/95., T-48/95., T-50/95–T-65/95., T-68/95–T-71/95., T-87/95., T-88/95., T-103/95. és T-104/95. sz., Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2000. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-491. o.] 640. pontját). A felperesek továbbá arra sem hivatkozhatnak, hogy az a tény, hogy a kifogásközlést és a megtámadott határozatot angol nyelven kapták meg, miközben ők a közigazgatási eljárásban a német, illetve a holland nyelvet használták, a védelemhez való joguk gyakorlását csorbította, mivel a felperesek elismerik, hogy hozzájárultak a dokumentumok angol nyelven történő kézbesítéséhez, és mivel kijelentéseiket mindenesetre nem támasztják alá bizonyítékok.

⁸⁷ A fentiek összességéből következik, hogy a jelen jogalap második részét sem lehet elfogadni.

⁸⁸ Következésképpen a Bizottság hatáskörének hiányára alapított jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

Az anyavállalatoknak a leányvállalataik által elkövetett jogsértésekért való felelőssége során az EK 81. cikkbe ütköző jogsértésekért való felelősség megállapítását szabályozó elveknek, az ártatlanság védelme, a büntetések egyéniesítése és az egyenlő bánásmód elvének, továbbá a védelemhez való jognak és az EK 253. cikknek a megsértésére alapított jogalapról

Előzetes észrevételek

- ⁸⁹ E jogalap keretében, amely egyrészt azzal kapcsolatos, hogy jogszerű volt-e a jogsértésnek a megtámadott határozat 1. cikkében az érintett anyavállalatok tekintetében történő megállapítása, másrészt pedig azzal kapcsolatos, hogy jogszerűek voltak-e a megtámadott határozat 2. cikkében az említett anyavállalatokkal szemben kiszabott bírságok, a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei a TKE-nek és a TKAG-nak a belgiumi, németországi, luxemburgi és hollandiai leányvállalatai versenyellenes magatartásáért fennálló egyetemleges felelősségét kérdőjelezik meg.
- ⁹⁰ Valamely anyavállalatnak a leányvállalata magatartásáért való egyetemleges felelősségét illetően emlékeztetni kell arra, hogy azon körülmény, hogy a leányvállalat külön jogi személyiséggel rendelkezik, nem elegendő annak kizárására, hogy magatartását az anyavállalatának lehessen betudni (a Bíróság 48/69. sz., Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítéletének [EBHT 1972., 619. o.] 132. pontja).
- ⁹¹ Az uniós versenyjog ugyanis a vállalkozási tevékenységekre vonatkozik, és a vállalkozás fogalma minden gazdasági tevékenységet folytató jogalanyra kiterjed, függetlenül e jogalany jogállásától és finanszírozási módjától (lásd a Bíróság C-97/08. P. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-8237. o.] 54. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

- 92 Az uniós bíróság azt is kifejtette, hogy ugyanebben az összefüggésben a vállalkozás fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból e gazdasági egység több természetes vagy jogi személyből áll (lásd a Bíróság 170/83. sz. Hydrotherm Gerätebau ügyben 1984. július 12-én hozott ítéletének [EBHT 1984., 2999. o.] 11. pontját, fenti 91. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 55. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot; továbbá a Törvényszék T-234/95. sz., DSG kontra Bizottság ügyben 2000. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-2603. o.] 124. pontját). Így hangsúlyozta, hogy a versenyszabályok alkalmazásakor nem az a meghatározó, hogy különálló jogi személyiségükből fakadóan két társaság formálisan különálló-e, ami számít, az az, hogy piaci magatartásuk egységes-e, vagy sem. Szükséges lehet tehát megvizsgálni azt, hogy két különálló jogi személyiségű társaság egyetlen olyan vállalkozást vagy gazdasági egységet alkot-e, illetve egyetlen olyan vállalkozás vagy gazdasági egység alá tartozik-e, amely egységes piaci magatartást tanúsít (a fenti 90. pontban hivatkozott Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 140. pontja és a Törvényszék T-325/01. sz., DaimlerChrysler kontra Bizottság ügyben 2005. szeptember 15-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-3319. o.] 85. pontja).
- 93 Ha ilyen gazdasági egység sérti meg a versenyszabályokat, a személyes felelősség elve szerint neki kell felelnie ezért a jogsértésért (lásd a fenti 91. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 56. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 94 Ily módon az anyavállalatnak lehet betudni a leányvállalat magatartását különösen akkor, ha e leányvállalat – jóllehet külön jogi személyiséggel rendelkezik – nem önállóan határozza meg piaci magatartását, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat ad a számára, különös tekintettel az e két jogalany közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra (lásd a Bíróság C-294/98. P. sz., Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-10065. o.] 27. pontját, C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítéletének [EBHT 2005., I-5425. o.] 117. pontját, valamint fenti 91. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 58. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

- 95 Ez esetben ugyanis az anyavállalat és leányvállalata ugyanazon gazdasági egység részét képezi, és ily módon a fenti 91. pontban említett ítélkezési gyakorlat értelmében egyetlen vállalkozást alkot. Így az a tény, hogy az anyavállalat és leányvállalata az EK 81. cikk értelmében egyetlen vállalkozást alkot, lehetővé teszi a Bizottság számára, hogy bírság megfizetésére kötelező határozatot címezzon az anyavállalatnak anélkül, hogy bizonyítania kellene az utóbbinak a jogsértésben való személyes részvételét (lásd a fenti 91. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 59. pontját).
- 96 Abban a különös esetben, ha az anyavállalat az uniós versenyszabályokba ütköző jogsértést elkövető leányvállalata tőkéjében 100%-os részesedéssel rendelkezik, egyrészt ezen anyavállalat meghatározó befolyást gyakorolhat e leányvállalat magatartására, másrészt pedig fennáll azon megdönthető vélelem, amely szerint az említett anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalata magatartására (lásd a fenti 91. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 97 E körülmények között elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy a leányvállalatbeli tőkerészesedések teljes egészében az anyavállalat tulajdonában vannak, ahhoz, hogy vélelmezze, hogy ez utóbbi meghatározó befolyást gyakorol e leányvállalat üzletpolitikájára. A Bizottságnak ezt követően módjában áll az anyavállalat egyetemleges felelősségét megállapítani a leányvállalatára kiszabott bírság megfizetését illetően, kivéve ha az e vélelem megdöntésére köteles anyavállalat elegendő bizonyítékot terjeszt elő annak bizonyításához, hogy a leányvállalata önálló piaci magatartást követ (lásd a fenti 91. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 98 Ezenkívül igaz ugyan, hogy a Bíróság a C-286/98. P. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének (EBHT 2000., I-9925. o.) 28. és 29. pontjában a leányvállalat tőkéjének 100%-ával való rendelkezésén kívül további körülményekre is hivatkozott, például arra a tényre, hogy nem vitatták az anyavállalatnak a leányvállalata üzletpolitikájára gyakorolt befolyását, és a két társaságnak közös volt a képviselő a közigazgatási eljárás során, e körülményeket azonban a Bíróság csupán azért említette meg, hogy ismertesse azon elemek

összességét, amelyekre a Törvényszék az érvelését alapozta, és nem annak érdekében, hogy a fenti 96. pontban említett vélelem alkalmazását az anyavállalat által ténylegesen gyakorolt befolyásra vonatkozó további tényköörülmények előterjesztésétől tegye függővé (a fenti 91. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 62. pontja).

- 99 Az előzőekben felidézett elvek fényében kell megvizsgálni a TKLA, a TKA, a TKF és a TKAL által elkövetett jogsértésekért a TKE és a TKAG felelősségének, valamint a TKL által elkövetett jogsértésért a TKAG felelősségének megállapítását.

A megtámadott határozat 1. cikkében megállapított jogsértésekért a TKE és a TKAG felelősségének megállapításáról

- 100 A megtámadott határozat (634), (635), (636) és (641) preambulumbekzdésében a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a TKE-t mint 100%-os közvetítő anyavállalatot egyetemleges felelősségnek kell terhelnie leányvállalatai, a TKLA, a TKAL, a TKA és a TKF által Belgiumban, Luxemburgban, illetőleg Németországban elkövetett jogsértésekért. A Bizottság továbbá úgy ítélte meg, hogy a TKAG-t mint 100%-os utolsó anyavállalatot egyetemleges felelősségnek kell terhelnie az ugyanezen leányvállalatok és a TKL által Hollandiában elkövetett jogsértésekért (a megtámadott határozat (634), (635), (636), (637) és (641) preambulumbekzdése).

- 101 A megtámadott határozat (639) preambulumbekzdésében a Bizottság kifejti:

„[...] [A]mint a [megtámadott határozat] (619) [preambulumbekzdésében] kifejtésre került, a Bizottság megalapozatlannak tartja a TKE azon érvét, miszerint az a tény, hogy a jogsértések időtartama alatt a TKE igazgatósága és leányvállalatainak

igazgatóságai között nem voltak átfedések, kizárja a TKE felelősségét. Egyébként a (626) [preambulumbekezdésben] kifejtettek szerint ahhoz, hogy az anyavállalatot terhelje a felelősség, a két vállalkozás tevékenységei között semmilyen átfedésre nincs szükség. A Bizottság tehát elégtelennek tartja a TKE azon érvét, miszerint »a TKE egyszerű közvetítő holdingtársaság, amely a holding részét képező társaságok napi tevékenységeit nem irányítja«, továbbá miszerint ebből következően a TKE nem gyakorolható befolyást leányvállalataira. Egyazon gazdasági egységen belül ugyanis vélelmezhető, hogy a leányvállalat alapvetően az anyavállalat utasításait követi, és ahhoz, hogy az anyavállalat a leányvállalat napi tevékenységeit közvetlenül irányítsa, nem szükséges, hogy annak üzletpolitikájára meghatározó befolyást gyakoroljon. Az a tény, hogy a TKE a csoport részére belső utasítást bocsátott ki, amelyben elrendelte leányvállalatai számára, hogy belső piacakra összpontosítsanak, és hogy a leányvállalatok ezt az utasítást követték, bizonyítja, hogy a TKE élt a lehetőséggel, hogy leányvállalatai üzleti tevékenységére meghatározó befolyást gyakoroljon. [...]»

- 102 A Bizottság a megtámadott határozat (640) preambulumbekkezdésében kitér arra is, hogy »[a] kifogásközlésre adott válaszaikban a TKE és érintett leányvállalatai semmilyen információt nem szolgáltatottak a közöttük fennálló társasági viszonyok, a vezetési struktúra és beszámolási kötelezettségek egyértelművé tétele érdekében abból a célból, hogy megdöntsék azt a vélelmet, amely szerint a leányvállalatok a piaci magatartásukat nem önállóan határozták meg», és a Bizottság arra a következtetésre jut, hogy »a TKAG és 100%-os tulajdonában lévő leányvállalata, a TKE, nem döntötték meg a Belgiumban, Németországban, Luxemburgban és Hollandiában elkövetett jogsértésekért való felelősség vélelmét».

- 103 A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei lényegében azt állítják, hogy az anyavállalatok leányvállalataik jogsértő magatartásáért való felelőssé tételének lehetőségére vonatkozó elvek megsértésére került sor. Ezenkívül több, annak bizonyítására irányuló érvet terjesztenek elő, hogy a ThyssenKrupp-csoportnak a fenti 99. pontban említett leányvállalatai (a továbbiakban: ThyssenKrupp-leányvállalatok) üzletpolitikájukat önállóan, anyavállalataik

befolyásától mentesen határozzák meg. Végül e felperesek azt állítják, hogy a Bizottság megsértette a büntetések egyéniesítésének elvét, az ártatlanság vélelmét, a védelemhez való jogukat és a saját indokolási kötelezettségét.

– A TKAG-nak és a TKE-nek a leányvállalatai magatartásáért való felelősségére vonatkozó vélelemről

¹⁰⁴ Először is meg kell jegyezni, hogy nem vitatott, hogy a jogsértés időszakában a TKE tőkéjének 100%-a a TKAG közvetlen tulajdonában volt, maga a TKE pedig a TKA tőkéje 100%-ának közvetlen tulajdonosa, a TKAL, a TKLA és a TKF tőkéje 100%-ának pedig közvetett tulajdonosa volt. Ezenkívül a TKAG a TKL utolsó anyavállalata is volt. Következésképpen a fenti 96. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra tekintettel vélelem áll fenn arra vonatkozóan, hogy a TKAG és a TKE a maguk leányvállalatainak magatartására meghatározó befolyást gyakoroltak. Ennélfogva a T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei nem állíthatják azt, hogy a Bizottság megsértette a leányvállalatok anyavállalatuktól való függésével kapcsolatos bizonyítási teher megoszlására vonatkozó elveket.

¹⁰⁵ A T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei továbbá azt állítják, hogy a büntetések egyéniesítésének elvével összhangban – amely elv a Bizottság határozathozatali gyakorlatából is következik – nem lehetséges az anyavállalatnak betudni leányvállalatai magatartását akkor, ha az anyavállalat nem vett részt ténylegesen a jogsértésben.

¹⁰⁶ E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy a büntetések és joghátrányok egyéniesítésének elve alapján – amely minden, az uniós versenyszabályok szerinti joghátrány megállapítására alkalmas közigazgatási eljárásban alkalmazandó –, a vállalkozás csak az egyénileg terhére rótt tények miatt részesíthető joghátrányban (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-45/98. és T-47/98. sz., Krupp Thyssen Stainless és Acciai

speciali Terni kontra Bizottság egyesített ügyekben 2001. december 13-án hozott ítéletének [EBHT 2001., II-3757. o.] 63. pontját).

107 Ezen elvnek azonban összhangban kell lennie a vállalkozás fogalmával. Ugyanis nem a leányvállalatnak az anyavállalat általi, jogsértésre való felbujtása, és még kevésbé az utóbbinak az említett jogsértésben való érintettsége teszi lehetővé a Bizottság számára, hogy a bírságokat kiszabó határozatot a cégcsoport anyavállalatának címezze, hanem azon tény, hogy e vállalatok az EK 81. cikk értelmében egyetlen vállalkozást képeznek (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-203/01. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-4071. o.] 290. pontját). Márpedig meg kell állapítani, hogy a TKAG-nak és a TKE-nek a személyes felelősségét mondták ki olyan jogsértésekért, amelyek tekintetében úgy ítélték meg, hogy azokat e társaságok a leányvállalataikhoz fűződő szoros gazdasági és jogi kapcsolataik miatt maguk követték el (lásd ebben az értelemben a fenti 94. pontban hivatkozott Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 34. pontját).

108 Egyébiránt, ami a felpereseknek a Bizottság határozathozatali gyakorlatára történő hivatkozását illeti, rá kell mutatni arra, hogy a korábbi ügyek tényállásának Bizottság általi értékelése nem irányadó a jelen ügyre (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-282/06. sz., Sun Chemical Group és társai kontra Bizottság ügyben 2007. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2007., II-2149. o.] 88. pontját), valamint hogy a más ügyekben hozott határozatok csak jelzésértékűek lehetnek, mivel az ügyek körülményei nem azonosak (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-167/04. P. sz., JCB Service kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-8935. o.] 201. és 205. pontját, valamint C-76/06. P. sz., Britannia Alloys & Chemicals kontra Bizottság ügyben 2007. június 7-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-4405. o.] 60. pontját). Ebből következik, hogy a büntetések egyéniesítésének elvét a jelen ügyben nem sértették meg.

109 Másodszor, a T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azzal érvelnek, hogy az anyavállalatnak a leányvállalata magatartásáért való felelőssé tétele csak akkor jöhet szóba, ha erre a versenyszabályok gyakorlati érvényesülésének biztosításához objektíve szükség van.

- 110 Ez a kijelentés a fenti 90–98. pontban említett ítélkezési gyakorlat téves értelmezésére vezethető vissza, ezért azt el kell utasítani. Mivel ugyanis a Bizottság megalapozottan tekinthette úgy, hogy a TKAG, a TKE és a ThyssenKrupp-leányvállalatok az EK 81. cikk alkalmazásában egyetlen vállalkozást alkotnak, és ebből következően e vállalkozás személyes felelősségét mondta ki olyan jogsértésekért, amelyek tekintetében úgy ítélte meg, hogy azokat maga a vállalkozás követte el, a Bizottság az anyavállalatnak a leányvállalata jogsértéséért való felelőssé tétele vizsgálata során nem köteles meggyőződni arról, hogy e felelőssé tétel az uniós versenyjog „gyakorlati érvényesülésének” biztosításához szükséges-e.
- 111 Harmadszor, a T-144/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei úgy vélik, hogy a fenti 96. pontban kifejtett, felelősségre vonatkozó vélelem sérti az ártatlanság vélelmét, és összeegyeztethetetlen az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én aláírt európai egyezmény (a továbbiakban: EJEE) 6. cikkének (2) bekezdésével, valamint a 2000. december 7-én Nizzában kihirdetett Európai Unió Alapjogi Chartája (HL C 364., 1. o.) (a továbbiakban: Charta) 48. cikkének (1) bekezdésével.
- 112 Rá kell mutatni arra, hogy a különösen az EJEE 6. cikkének (2) bekezdéséből eredő ártatlanság vélelmének elve azon alapvető jogok közé tartozik, amelyeket a Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében – amelyet egyébként az EU 6. cikk (2) bekezdése, valamint a Charta 48. cikkének (1) bekezdése is megerősít – az uniós jogrend elismer. A szóban forgó jogsértések jellegére, valamint az azokhoz kapcsolódó szankciók jellegére és súlyára tekintettel az ártatlanság vélelmének elve különösen a vállalkozásokra alkalmazandó versenyszabályok megsértésére vonatkozó, adott esetben bírság vagy kényszerítő bírság kiszabásához vezető eljárásban is érvényesül (lásd a Törvényszék T-279/02. sz., Degussa kontra Bizottság ügyben 2006. április 5-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-897. o.] 115. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

- 113 Az ártatlanság véelme azt jelenti, hogy minden gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították (a Törvényszék T-22/02. és T-23/02. sz., Sumitomo Chemical és Sumika Fine Chemicals kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. október 6-án hozott ítéletének [EBHT 2005., II-4065. o.] 106. pontja).
- 114 Ami azon kérdést illeti, hogy egy, a fenti 96. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatban foglalthoz hasonló, jogsértésért való felelőssé tételre vonatkozó szabály összeegyeztethető-e az EJEE 6. cikkének (2) bekezdésével, hangsúlyozni kell, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) úgy ítélte meg, hogy e rendelkezés nem zárja ki a büntetőtörvényekben található ténybeli vagy jogi vélelmeket, de megköveteli e vélelmeknek – az ügy súlyának figyelembevétele és a védelemhez való jog garantálása mellett – ésszerű keretek közé szorítását (lásd az EJEB, 1988. október 7-i Salabiaku kontra Franciaország ítéletet, A. sorozat, 141-A. szám, 28. §; lásd továbbá ebben az értelemben az EJEB, 2008. szeptember 23-i Grayson és Barnham kontra Egyesült Királyság ítéletet, Ítéletek és Határozatok Tára, 2008., 40. §). Így nem lehet szó az ártatlanság véelmének megsértéséről akkor, ha a versenyjogi eljárásban tipikus történésekből tapasztalati tételek alapján bizonyos következtetéseket vonnak le, feltéve hogy az érintett vállalkozások szabadon megcáfolhatják ezeket a következtetéseket (lásd analógia útján a Bíróság C-8/08. sz., T-Mobile Netherlands és társai kontra Bizottság ügyben 2009. június 4-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-4529. o.] alapjául szolgáló ügyben Kokott főtanácsnok indítványának [EBHT 2009., I-4533. o.] 93. pontját).
- 115 Márpedig a jelen ügyben a Bizottság a megtámadott határozatban mindenkéltől – bármiféle ténybeli vagy jogi vélelem alkalmazása nélkül – megállapította, hogy a ThyssenKrupp-leányvállalatok Belgiumban, Németországban, Luxemburgban és Hollandiában az EK 81. cikkbe ütköző jogsértéseket követtek el.
- 116 Tekintettel azon tényre, hogy az EK 81. cikk a vállalkozások magatartására vonatkozik, a Bizottság ezt követően azt vizsgálta meg, hogy az e jogsértéseket elkövető gazdasági egység a ThyssenKrupp-leányvállalatok anyavállalatait is magában foglalta-e. A Bizottság – a többek között a fenti 96. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatból eredő, felelősségre vonatkozó vélelmekre alapozva – megállapította, hogy a TKAG és a TKE meghatározó befolyást gyakorolt leányvállalatai magatartására. Végül, a

védelemhez való jogot tiszteletben tartva, ezen anyavállalatoknak, amelyek a kifogásközlés címzettjei voltak, lehetőségük nyílt arra, hogy a leányvállalataik önállóságának alátámasztására alkalmas bizonyítékokat előterjesztve megdöntsék ezt a vélelmet. A Bizottság ugyanakkor a megtámadott határozat (641) preambulumbekzdésében arra az álláspontra jutott, hogy a vélelmet nem döntötték meg.

- 117 Mivel a fenti 96. pontban említett vélelem megdönthető, és mivel csak az anyavállalatnak a leányvállalat vonatkozásában már megállapított jogsértésért való felelősségétélével kapcsolatos, és mivel emellett a védelemhez való jogot tiszteletben tartó eljárás részét képezi, az ártatlanság vélelme elvének megsértésére vonatkozó kifogást el kell utasítani.
- 118 Negyedszer, a T-149/07. sz. ügy felperese azt állítja, hogy a TKE megbírságolásának nincs objektív indoka, és az ellentmond azon ténynek, hogy a Bizottság más közvetítő társaságokkal szemben nem szabott ki bírságot.
- 119 Ezen érvet szintén el kell utasítani. Ugyanis az, hogy az utolsó anyavállalattal szemben a leányvállalat jogsértő magatartásáért is kiszabható szankció, nem zárja ki, hogy egy közvetítő holdingtársaság vagy maga a leányvállalat is joghátrányban részesüljön, feltéve hogy a Bizottság úgy tekinthette, hogy az említett társaságok egyetlen vállalkozást alkotnak. Ennek megfelelően, hasonló esetben a Bizottság, ha a betudhatóság feltételei fennállnak, választhat, hogy a jogsértésben részt vevő leányvállalatot, az e leányvállalatot ezen időszakban irányító közvetítő anyavállalatot, illetve a csoport utolsó anyavállalatát részesíti-e joghátrányban (lásd ebben az értelemben a fenti 60. pontban hivatkozott Raiffeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 331. pontját).

¹²⁰ A fentiek összességéből következik, hogy a TKAG-nak és a TKE-nek a leányvállalatai magatartásáért való felelősségére vonatkozó vélelem jelen esetben történő alkalmazásával összefüggő kifogások összességét el kell utasítani.

– A TKAG-nak és a TKE-nek a saját leányvállalatai magatartásáért való felelősségére vonatkozó vélelem megdöntése céljából a felperesek által előadott körülményekről

¹²¹ A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei lényegében azt állítják, hogy még ha létezne is a TKAG-nak és a TKE-nek a leányvállalatai magatartásáért való felelősségére vonatkozó vélelem, ezt a vélelmet megdöntötték, mivel a Bizottság számára a közigazgatási eljárás során, és különösen a 2005. március 1-jei és 2006. szeptember 20-i két találkozó alkalmával bizonyítást nyert, hogy a ThyssenKrupp-leányvállalatok gazdaságilag és jogilag önállóan jártak, illetve járnak el.

¹²² Először is, a T-147/07., T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azzal érvelnek, hogy a TKAG csupán olyan holdingtársaság, amely csak más holdingtársaságokon keresztül rendelkezik részesedéssel a kartellekben részt vevő helyi társaságokban, a TKE pedig olyan közvetítő holdingtársaság, amely nem vesz részt a felvonó- és mozgólépcső-ágazatbeli működési tevékenységekben. Az ilyen érveket el kell utasítani, mivel az anyavállalatnak a leányvállalatai magatartásáért fennálló felelősségére vonatkozó vélelem megdöntésére a holdingtársasági, illetve közvetítő holdingtársasági minőség, mint olyan, önmagában véve nem alkalmas. E tekintetben ki-fejezetten arra kell emlékeztetni, hogy a cégcsoport kontextusában – ahogyan a jelen esetben is – a holding olyan társaság, amely különböző társaságokban fennálló részesedések egyesítésére irányul, és amelynek feladata e csoport egységes irányításának

biztosítása (a Törvényszék T-69/04. sz., Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben 2008. október 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-2567. o.] 60. és 63. pontja).

- 123 Másodszor, a T-147/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a ThyssenKrupp „felvonó”-szegmensének decentralizált működési struktúrájából adódóan a ThyssenKrupp-leányvállalatok, amelyek saját munkaerővel és tárgyi eszközökkel rendelkeznek, a jogsértésekben a TKE és a TKAG befolyásától mentesen vettek részt.
- 124 Az ilyen kijelentések nem alkalmasak a TKAG-nak és a TKE-nek a ThyssenKrupp-leányvállalatok magatartásáért fennálló felelősségére vonatkozó vélelem megdöntésére, mivel e kijelentéseket nem támasztották alá. Mindenesetre meg kell állapítani, hogy a TKAG leányvállalatainak szegmensekre osztása, amelyek közé a „felvonó”-szegmens is tartozik, amely a TKE ellenőrzése alatt áll, és amely a ThyssenKrupp valamennyi leányvállalatát – köztük a TKL-t, amely ugyanakkor a TKE-nek nem leányvállalata – tömöríti, inkább arra a ténykörülmenyre utal, hogy az érintett anyavállalatok az említett leányvállalatokra meghatározó befolyást gyakorolnak.
- 125 Harmadszor, a T-147/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felpereseinek azon érve, miszerint a TKE és a TKAG ügyvezető szervei, és érintett leányvállalataik ügyvezető szervei között semmilyen átfedés nem volt, szintén nem fogadható el. Hangsúlyozni kell, hogy e kijelentéseket semmilyen okirati bizonyíték nem támasztja alá, pedig ilyen bizonyítékot elő lehetett volna terjeszteni többek között az említett vállalkozások alapszabály szerinti szervei tagjainak a jogsértés időpontjában érvényes névjegyzékét illetően (lásd ebben az értelemben a fenti 122. pontban hivatkozott Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 69. pontját). Ezenkívül, a TKAG, a TKE és a ThyssenKrupp-leányvállalatok közötti szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatok alapján megállapítható lehet az előbbieknél az említett leányvállalatok stratégiájára gyakorolt befolyása, és ennél fogva e kapcsolatok igazolhatják, hogy azok egyetlen gazdasági egységnek tekinthetők (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-112/05. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2007. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 2007., II-5049. o.] 83. pontját).

- 126 Negyedszer, a T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei hangsúlyozzák, hogy az eljárásban önállóan vettek részt, és a kifogásközlésre külön-külön válaszoltak.
- 127 Az ilyen érvelés szintén nem alkalmas arra, hogy megdöntse a TKAG-nak és TKE-nek a leányvállalatai magatartásáért fennálló felelősségére vonatkozó vélelmet. Kétségtelen, hogy a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az a tény, hogy az anyavállalat az érintett jogsértés tárgyában a Bizottsággal szemben egyedüli tárgyalópartnerként lép fel, bizonyítéka lehet annak, hogy az anyavállalat a leányvállalat magatartására ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol (a fenti 98. pontban hivatkozott Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 29. pontja). Ugyanakkor önmagában nem minősülhet a valamely csoporton belüli leányvállalatok önállósága bizonyítékának az, ha az említett leányvállalatok külön-külön válaszolnak a kifogásközlésre.
- 128 Ötödször, a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a megtámadott határozat (639) preambulumbekkezdése nem helytálló annyiban, amennyiben a Bizottság úgy vélte, hogy a TKE-nek a leányvállalatai magatartására gyakorolt meghatározó befolyása abból adódik, hogy a TKE a csoport részére belső utasítást bocsátott ki, amelyben előírta leányvállalatai számára, hogy belső piacokra összpontosítsanak, jöllehet ez az utasítás csupán a nemzeti leányvállalatok üzletpolitikáját tükrözi. A nemzeti piacokra történő összpontosítás a leányvállalatok között a piac sajátos körülményeiből adódóan fennálló feladatmegosztásból következik.
- 129 Ez az érv a megtámadott határozat (634)–(639) preambulumbekkezdésének téves értelmezésével magyarázható. Az említett preambulumbekkezdésekből ugyanis kiderül, hogy a Bizottság arra alapozva vélte úgy, hogy a TKE-t a leányvállalatai által elkövetett jogsértésekért felelősségnek kell terhelnie, hogy a TKE a leányvállalatai tőkéjének 100%-ban tulajdonosa, és hogy ennél fogva az e leányvállalatok üzletpolitikájára gyakorolt meghatározó befolyást illetően vélelem áll fenn, amelyet nem döntöttek meg. Kétségtelen, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (639) preambulumbekkezdésében arra is kitért, hogy azon tény, hogy a TKE a csoport részére belső utasítást bocsátott ki, amelyben előírta leányvállalatai számára, hogy belső piacokra összpontosítsanak,

a leányvállalatok pedig követték ezt az utasítást, azt bizonyítja, hogy a TKE élt a lehetőséggel, hogy leányvállalatai üzleti tevékenységeire meghatározó befolyást gyakoroljon. Azonban ez az indokolás a TKE által a kifogásközlésre adott válaszban megfogalmazott azon érvre reflektált, amely szerint a TKE egyszerű közvetítő holdingtársaság, amely a holding részét képező társaságok napi tevékenységeit nem irányítja (lásd a fenti 122. pontot).

¹³⁰ Mindenesetre, a felperesek állításával ellentétben, az, hogy a TKE a csoportnak a „felvonó”-szegmenshez tartozó leányvállalatai részére utasítást bocsátott ki arra vonatkozóan, hogy nemzeti piacakra összpontosítsanak, arról tanúskodik – amint azt a Bizottság is hangsúlyozta –, hogy a TKE nemcsak a leányvállalatai magatartására gyakorolt meghatározó befolyást, hanem a TKL magatartására is, amely, amint azt a T-149/07. sz. ügy felperese a tárgyaláson megerősítette, szintén a szóban forgó szegmenshez tartozik.

¹³¹ A fentiek összességéből kitűnik, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (641) preambulumbekzdésében megalapozottan vélte úgy, hogy a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei nem döntötték meg TKAG-nak és a TKE-nek a ThyssenKrupp-leányvállalatok által Belgiumban, Németországban, Luxemburgban és Hollandiában elkövetett jogsértésekért való felelősségére vonatkozó vélelmet.

Az indokolási kötelezettség és a védelemhez való jog megsértéséről

¹³² A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei lényegében azt állítják, hogy a Bizottság több vonatkozásban is megsértette indokolási kötelezettségét. Mindenekelőtt a megtámadott határozat az indokolás

hiányosságában szenved a TKAG, a TKE és a ThyssenKrupp-leányvállalatok által alkotott gazdasági egység megállapítását illetően, továbbá nem tér ki arra, hogy a ThyssenKrupp-csoport társaságai által előterjesztett bizonyítékok mennyiben nem voltak elegendők a felelősségre vonatkozó vélelem megdöntéséhez. Ezenkívül a Bizottság a T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei által a kifogásközlésre válaszul előterjesztett több bizonyítékot is figyelmen kívül hagyott. Végül, a megtámadott határozat (639) preambulumbekzdése érvelési hibákat tartalmaz, és emellett olyan megállapításokra tesz utalást, amelyeket a Bizottság az Otis-csoport vonatkozásában fogalmazott meg.

- ¹³³ Elöljáróban emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint, még ha azon határozatok indokolásában, amelyeket a versenyszabályok alkalmazásának biztosítása érdekében hoz, a Bizottság nem is köteles megvitatni minden olyan ténybeli és jogi kérdést, illetve megfontolást, amelyek miatt ilyen határozatot hozott, az EK 253. cikk értelmében köteles legalább azokat a tényeket és megfontolásokat megemlíteni, amelyek a határozat összefüggésében alapvető jelentőségűek, lehetővé téve az uniós bíróságnak és az érdekelt feleknek azon feltételek megismerését, amelyek között a Szerződést alkalmazta (lásd a Törvényszék T-374/94., T-375/94., T-384/94. és T-388/94. sz., *European Night Services* és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1998. szeptember 15-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-3141. o.] 95. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

- ¹³⁴ Először is el kell utasítani a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felpereseinek azon érvelését, amely az indokolásnak a ThyssenKrupp-csoporthoz tartozó és a megtámadott határozat címzettjeiként megjelenő társaságok által alkotott gazdasági egység megállapításával összefüggő hiányosságára vonatkozik. Meg kell ugyanis állapítani, hogy a megtámadott határozat (633)–(641) preambulumbekzdéséből kitűnik, hogy a Bizottság jogilag megkövetelt módon fejtette ki azon okokat, amelyek miatt a ThyssenKrupp-leányvállalatok magatartásai a TKE-nek és/vagy a TKAG-nak mint anyavállalataiknak tudhatók be. E preambulumbekzdésekben ugyanis a Bizottság a fenti 96. pontban szereplő ítélkezési

gyakorlatra hivatkozott annak megállapításakor, hogy a TKAG-t és a TKE-t felelősségnek kell terhelnie azon leányvállalatai magatartásáért, amelyek az EK 81. cikkbe ütköző jogsértések elkövetésében részt vettek. Ezenkívül a Bizottság megállapította, hogy a felpereseknek nem sikerült megdönteniük a felelősségre vonatkozó vélelmet.

135 Másodszor, a T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felpereseinek azon érvelését, miszerint a Bizottság a kifogásközlésre válaszul megfogalmazott bizonyos érveket figyelmen kívül hagyott, nem lehet elfogadni.

136 Így tehát azt illetően, hogy a TKE a kifogásközlésre adott válaszában a nemzetek feletti utasítások hiányára, valamint a TKE-nek és leányvállalatainak a közigazgatási eljárásban való elkülönült fellépésére hivatkozik, rá kell mutatni arra, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (639) preambulumbekzdésében úgy ítélte meg, hogy „[a]z a tény, hogy a TKE a csoport részére belső utasítást bocsátott ki, amelyben elrendelte leányvállalatai számára, hogy belső piacakra összpontosítsanak, és hogy a leányvállalatok ezt az utasítást követték, bizonyítja, hogy a TKE élt a lehetőséggel, hogy leányvállalatai üzleti tevékenységére meghatározó befolyást gyakoroljon”. Mindemellert, bár igaz, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban nem válaszolt azon érvre, amely a TKE-nek és leányvállalatainak a közigazgatási eljárásban való elkülönült fellépésére vonatkozott, meg kell állapítani, hogy ez az érv a megtámadott határozat összefüggésében nem volt alapvető jelentőségű, és ezért – a fenti 133. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra tekintettel – nem igényelt kifejezett választ a Bizottság részéről.

137 Ezenkívül a Bizottság a TKAG által a kifogásközlésre adott válaszban megfogalmazott érvekre is reflektált. E válaszban a TKAG ténylegesen azt állította, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény szerinti kérelem előterjesztése nem igazolhatja a TKAG anyagi felelősségét, hogy a TKAG sem közvetlenül, sem közvetve nem vett részt a jogsértésben, hogy a felvonó- és mozgólépcső-ágazat decentralizált felépítésű, és azt a nemzeti leányvállalatok önállóan irányítják, hogy a TKAG egyszerű holdingtársaság, amely a felvonó- és mozgólépcső-ágazatban működő leányvállalatainak működési

tevékenységeibe nem avatkozott be, hogy az operatív társaságok nem tartották magukat azon iránymutatásokhoz, amelyeket a TKE adott számukra a törvények tiszteletben tartása tárgyában, azzal a felhívással, hogy vessenek véget a jogsértésnek, hogy a Bizottság aktája nem tartalmaz bizonyítékokat arra, hogy a TKAG az operatív társaságokra tényleges befolyást gyakorolt volna, valamint hogy a TKAG a közigazgatási eljárásban mindvégig a többi társaságtól elkülönülten lépett fel. Márpedig, amint arra a Bizottság joggal mutat rá, a TKAG által a kifogásközlésre adott válasz 74–87. pontja alapvetően azzal kapcsolatban tartalmaz észrevételeket, hogy milyen jogi kritérium alkalmazandó az anyavállalatnak a leányvállalatai magatartásáért való felelőssé tétele kérdésében, amely észrevételekre vonatkozóan a Bizottság a megtámadott határozat (603)–(605) és (639) preambulumbekkezdésében állást foglalt. A szóban forgó válaszban foglalt tényállításokat illetően a TKAG semmilyen bizonyítékot nem terjeszt elő, csupán a versenyjog betartására vonatkozó iránymutatásokra hivatkozik, amelyeket egyébként nem csatoltak a TKAG kifogásközlésre adott válaszához. Végül, ami a TKAG-nak és leányvállalatainak a közigazgatási eljárásban való elkülönült fellépésére vonatkozó érvet illeti, a fenti 133. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra tekintettel ez sem igényelt kifejezett választ a Bizottság részéről.

¹³⁸ Ennélfogva az indokolás hiányosságára alapított kifogást el kell utasítani.

¹³⁹ Harmadszor, a T-144/07., T-147/07., T-148/07. és T-149/07. sz. ügyek felperesei azzal érvelnek, hogy a megtámadott határozat (639) preambulumbekkezdése az indokolás hiányosságában szenved, és „logikailag hibás” annyiban, amennyiben a Bizottság úgy vélte, hogy egyazon gazdasági egységen belül vélelmezhető, hogy a leányvállalat lényegében az anyavállalat utasításait követi, ami azt jelenti, hogy a vizsgálatból levonni kívánt következtetésből (a jelen esetben a gazdasági egység fennállásából) vezeti le az ilyen következtetésnek magát a feltételét (a jelen esetben

a ThyssenKrupp-leányvállalatok üzleti függetlenségére utaló ténykörmények hiányát). Továbbá nem logikus azzal a kijelentéssel elutasítani egy, a vélelem megdöntését lehetővé tevő indokot – a jelen esetben azt, hogy nincsenek személyes összefonódások a TKE igazgatósága és leányvállalatainak igazgatóságai között –, hogy a vélelem fennállásának nem feltétele, hogy átfedések legyenek az ügyvezető szervek között.

¹⁴⁰ Ezt az érvelést szintén nem lehet elfogadni. Ugyanis egyrészt ez az érvelés tévesen értelmezi a felelősségre vonatkozó vélelemnek a fenti 96. és 97. pontban említett ítélkezési gyakorlatból következő szabályozását, és különösen azt, hogy az említett vélelmet az anyavállalat megdöntheti, ha olyan bizonyítékokat terjeszt elő, amelyek alkalmasak leányvállalatai önállóságának bizonyítására. Másrészt, a Bizottság a felperesek arra vonatkozó érvét, hogy nincsenek átfedések a TKE és leányvállalatai között, nem azzal a kijelentéssel utasította el, hogy az anyavállalat felelősségére vonatkozó vélelem fennállásának nem feltétele, hogy átfedés legyen az ügyvezető szervek között. Ellenkezőleg, a megtámadott határozat (619) preambulumbekkezdésére történő utalásból és az említett határozat (640) preambulumbekkezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság ezt az érvet azért utasította el, mert a TKE ennek alátámasztására semmilyen bizonyítékot nem terjesztett elő. Ezzel összefüggésben hangsúlyozni kell, hogy még a Törvényszék előtt folyó eljárás folyamán sem támasztotta alá semmilyen okirati bizonyíték a felperesek arra vonatkozó kijelentéseit, hogy a TKE és a TKAG, valamint érintett leányvállalataik ügyvezető szervei között nem volt átfedés (lásd a fenti 125. pontot).

¹⁴¹ Ami a megtámadott határozat (639) preambulumbekkezdését illeti, a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei továbbá azt állítják, hogy védelemhez való joguk sérült amiatt, hogy az említett preambulumbekkezdésben kifejtett indoklás a megtámadott határozat (626) preambulumbekkezdésére utal viszsza, amely az Otis-csoporthoz tartozó társaságok által alkotott gazdasági egység fennállásával kapcsolatos, valamint amiatt, hogy a Bizottság nem közölte a ThyssenKrupp-al a megtámadott határozat (622)–(625) preambulumbekkezdésének döntő jelentőségű szakaszait.

142 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a felperesek nem adtak magyarázatot arra, hogy milyen módon sértette védelemhez való jogukat a közigazgatási eljárás során az a tény, hogy a megtámadott határozat (639) preambulumbekkezdése az említett határozat (626) preambulumbekkezdésére utal vissza.

143 Mivel a fenti 141. pontban megfogalmazott kifogás úgy értendő, mint amely az indokolás hiányosságára vonatkozik, a megtámadott határozat (639) preambulumbekkezdésének az ugyanezen határozat (626) preambulumbekkezdésére történő visszautalását illetően meg kell állapítani, hogy a Bizottság pusztán azon észrevételre szorítkozott, hogy „a (626) [preambulumbekkezdésben] kifejtettek szerint ahhoz, hogy az anyavállalatot terhelje a felelősség, a két vállalkozás tevékenységei között semmilyen átfedésre nincs szükség”. Márpedig meg kell állapítani, hogy azok a magyarázatok, amelyekre a (639) preambulumbekkezdés visszautal, nem a megtámadott határozat (626) preambulumbekkezdésében találhatók, amely preambulumbekkezdéshez való hozzáférést a ThyssenKrupp-csoporthoz tartozó társaságoktól nem tagadták meg, hanem az előző preambulumbekkezdésben, és különösen a (625) preambulumbekkezdés alábbi szakaszában szerepelnek, amelyhez való hozzáférést a ThyssenKrupp-csoporthoz tartozó társaságoktól szintén nem tagadták meg:

„[...] [A] leányvállalat piaci magatartásáért történő felelőssé tételhez nem szükséges sem az, hogy az anyavállalat üzleti tevékenységeivel átfedés legyen, sem pedig az, hogy a leányvállalat tevékenységével szoros kapcsolat álljon fenn. Teljes mértékben elfogadható, hogy egy vállalatcsoporton belül különböző tevékenységeket és specializációkat különböző egységekre bízzanak.”

144 Ezért a felperesek nem állíthatják megalapozottan azt, hogy homályos maradt, milyen jogelvekre alapozta a Bizottság a megtámadott határozat (639) preambulumbekkezdésében foglaltakat. E körülmények között a fenti 141. pontban megfogalmazott kifogást szintén el kell utasítani.

145 Negyedszer, a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei azzal érvelnek, hogy a Bizottság az ellenkérelmében új érvek sorát adta elő, amelyek nem pótolhatják a megtámadott határozat hiányzó indokolását. Ezen érvek megkésették és elfogadhatatlanok, és mindenképpen megalapozatlanok.

146 Amint azt a fenti 133. pont felidézte, a Bizottság az EK 253. cikk értelmében köteles legalább azokat a tényeket és megfontolásokat megemlíteni, amelyek a határozat összefüggésében alapvető jelentőségűek, lehetővé téve az uniós bíróságnak és az érdekelt feleknek azon feltételek megismerését, amelyek között a Szerződést alkalmazta. Ezenkívül az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy rendkívüli körülmények fennállását kivéve, az indokolásnak magában a határozatban kell szerepelnie, és azt nem lehet első alkalommal utólagosan a bíróság előtt kifejteni (lásd a fenti 133. pontban hivatkozott European Night Services és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 95. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Ennek megfelelően az indokolást főszabály szerint ugyanakkor kell közölni az érintettel, amikor a neki sérelmet okozó határozatot (lásd a fenti 94. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 463. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

147 Amint az a fenti 134. pontban már megállapítást nyert, a megtámadott határozat (633)–(641) preambulumbekkezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság jogilag megkövetelt módon fejtette ki azon okokat, amelyek miatt a ThyssenKrupp-leányvállalatok magatartásai a TKE-nek és/vagy a TKAG-nak mint anyavállalataiknak tudhatók be. E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy a Bizottság ellenkérelmében szereplő érvek kizárólag arra hivatottak, hogy a felperesek beadványaiban szereplő érvekre reflektáljanak, és nem pedig arra, hogy a megtámadott határozat állítólagosan hiányzó indokolását pótolják.

148 Ebből következik, hogy ezen utolsó kifogást sem lehet elfogadni.

- 149 Következésképpen a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei által előterjesztett azon kifogások összességét, amelyek azzal kapcsolatosak, hogy a TKAG-nek és a TKE-nek a ThyssenKrupp-leányvállalatok által elkövetett jogsértésekért való felelőssé tételével összefüggésben az EK 253. cikknek és a védelemhez való jognak a megsértésére került sor, el kell utasítani.

A bizonyításfelvétel iránti kérelmekről

- 150 Azon érvük alátámasztása végett, miszerint a ThyssenKrupp-csoporthoz tartozó társaságok részletesen bemutatták, hogy a megtámadott határozat által érintett tevékenységi szegmensek e csoporton belüli szerveződése decentralizált, a T-147/07., T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei az eljárási szabályzat 65. cikkének c) pontjával összhangban indítványozzák, hogy hallgassák meg az ügy Bizottságon belüli előadóját, egy olyan bizottsági tisztviselőt, aki Németországban a 2004. január 28-i és 29-i vizsgálatokat végezte, valamint a TKE igazgatóságának egyik tagját. Ezenkívül a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei a TKAG valamely munkatársának meghallgatását indítványozzák. A T-149/07. sz. ügy felperese azt is kéri a Törvényszéktől, hogy kötelezze a Bizottságot az [EK] 81. [cikk] alkalmazási eljárására vonatkozó, 2005. november 30-i C (2005) 4634 határozatának (COMP/38.354 – „ipari zsákok”-ügy) benyújtására, amelynek összefoglalója a Hivatalos Lap 2007. október 26-i számában (L 282., 41. o.) jelent meg, és amelyből kiderül, hogy nincs objektív indok arra, hogy valamely közvetítő holdingtársasággal szemben egyetemleges bírságot szabjanak ki abban az esetben, ha a jogsértést elkövető leányvállalatokkal és a csoport élén található holdinggal szemben már szabtak ki bírságot.
- 151 A jogvitában részes fél által benyújtott bizonyításfelvétel iránti kérelmek elbírálását illetően emlékeztetni kell arra, hogy egyedül a Törvényszék dönthet az előtte folyamatban lévő üggyel kapcsolatban rendelkezésére álló információk kiegészítésének esetleges szükségességéről (lásd a Bíróság C-260/05. P. sz., Sniace kontra Bizottság ügyben 2007. november 22-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-10005. o.] 77. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

152 Egyrészt, a tanúkihallgatás iránti kérelmeket illetően, amelyek bizonyítékot szolgáltathatnak arra, hogy a ThyssenKrupp-csoporthoz tartozó társaságok részletesen bemutatták, hogy a megtámadott határozat által érintett tevékenységi szegmensek e csoporton belüli szerveződése decentralizált, meg kell jegyezni, hogy a Bizottság nem vitatja, hogy a ThyssenKrupp-csoporthoz tartozó társaságok adtak szóbeli magyarázatokat a csoport állítólagos decentralizált felépítésére vonatkozóan. Ugyanakkor a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a ThyssenKrupp-csoporthoz tartozó társaságok érveit okirati bizonyítékok nem támasztották alá, és ezen érveknek az ügy irataiban szereplő bizonyos elemek ellent is mondtak.

153 Másrészt, ami a Bizottság C (2005) 4634 határozatának benyújtása iránti kérelmet illeti, ez nem tekinthető a jogvita eldöntéséhez szükségesnek, tekintve, hogy a Bizottság határozathozatali gyakorlata nem szolgál jogi háttérként a versenyügyekben kiszabott bírságok tekintetében (a fenti 108. pontban hivatkozott JCB Service kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 201. és 205. pontja, valamint a fenti 108. pontban hivatkozott Britannia Alloys & Chemicals kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontja; továbbá a Törvényszék T-73/04. sz., Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben 2008. október 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-2661. o.] 92. pontja).

154 Ennélfogva a bizonyításfelvétel iránti kérelmeket el kell utasítani, mivel az ügy irataiban szereplő elemek elegendőek ahhoz, hogy a Törvényszék a jelen jogalap tárgyában dönten tudjon.

155 A fentiek összességéből kitűnik, hogy a jelen jogalapot el kell utasítani.

3. A kiszabott bírságok törlése, illetve összegének csökkentése iránti kérelmekről

A ne bis in idem elvének megsértésére alapított jogalapról

- ¹⁵⁶ A ThyssenKrupp azon érvét, miszerint a vele szemben kiszabott minden bírság a belgiumi, luxemburgi és hollandiai nemzeti versenyhatóságok által hozott állítólagos engedékenységi határozatok fényében a *ne bis in idem* elvét sérti, a Bizottság a megtámadott határozat (655) preambulumbekzdésében a következőképpen utasítja el:

„A [*ne bis in idem*] elv[e] alkalmazásának [...] előfeltétele, hogy határozat szülessen abban a kérdésben, hogy a jogsértést ténylegesen elkövették-e, illetve hogy a szóban forgó magatartás jogszerűségének felülvizsgálata megtörténjen. A jelen esetben a ThyssenKrupp által említett nemzeti versenyhatóságok egyike sem vizsgálta az ügyet, és érdemben nem is hozott végleges határozatot. A *ne bis in idem* elve nem akadályozza annak, hogy a Bizottság a hatáskörét gyakorolja abban az esetben, ha nemzeti szinten az engedékenységi tárgyában ideiglenes határozatot hoztak. Ráadásul ebben az ügyben a ThyssenKrupp által említett állítólagos nemzeti határozatok mindegyikének elfogadására azt követően került sor, hogy a Bizottság az 1/2003 rendelet 11. cikkének (6) bekezdése értelmében eljárást indított. E rendelkezés alapján ilyen körülmények között minden nemzeti versenyhatóságnak megszűnik az a jogköre, hogy az [EK] 81. cikket alkalmazza [...]”

- ¹⁵⁷ A T-144/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a megtámadott határozat sérti a *ne bis in idem* elvét. Ezzel kapcsolatban a felperesek azon az állásponton vannak, hogy a Bizottság nem szabhatott volna ki bírságot velük szemben a ThyssenKrupp által Belgiumban, Luxemburgban és Hollandiában elkövetett jogsértések miatt, mivel őket az említett jogsértésekért a belga, luxemburgi és holland versenyhatóságok a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös

határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény (HL 2000. L 239., 19. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 2. kötet, 9. o.) (a továbbiakban: SMVE) 54. cikke alapján már jogerősen marasztalták. Ezzel kapcsolatban a felperesek a belga jelentéstevő testület [*bizalmas*]¹ határozatára, a luxemburgi versenyhatóság [*bizalmas*] engedékenységi határozatára és a holland versenyhatóság [*bizalmas*] engedékenységi hozzájárulására (clementietoezegging) hivatkoznak. Hangsúlyozzák továbbá, hogy a nemzeti versenyhatóságok határozatai a Bizottság által 2005. október 7-én megindított eljárást megelőzően születtek, és ebből következően nem tekinthető úgy, hogy amikor a nemzeti versenyhatóságok a határozataikat meghozták, az 1/2003 rendelet 11. cikkének (6) bekezdése alapján már nem rendelkeztek hatáskörrel.

¹⁵⁸ Emlékeztetni kell arra, hogy a *ne bis in idem* elve, amelyet az EJEE hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikke is elismer, az uniós jog alapelve, amelynek megtartását a bíróság biztosítja (a Bíróság C-308/04. P. sz., SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2006. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-5977. o.] 26. pontja és a Törvényszék T-410/03. sz., Hoechst kontra Bizottság ügyben 2008. június 18-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-881. o.] 598. pontja).

¹⁵⁹ Az uniós versenyjog területén – amint ezt az ítélkezési gyakorlat már kimondta – ez az elv tiltja, hogy a Bizottság valamely vállalkozást olyan versenyellenes magatartásért ismét szankcionáljon, vagy eljárás alá vonjon, amelyért a Bizottság egy korábbi határozatában, amely ellen jogorvoslat már nem kezdeményezhető, már szankciót szabott ki vele szemben, vagy amellyel kapcsolatban felmentette (a Bíróság C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P–C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítéletének [EBHT 2002., I-8375. o.] 59. pontja; a Törvényszék T-224/00. sz., Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2597. o.] 85. és 86. pontja; T-236/01., T-239/01., T-244/01–T-246/01., T-251/01. és T-252/01. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. április 29-én hozott ítéletének [EBHT 2004., II-1181. o.] 130. és 131. pontja, valamint fenti 69. pontban hivatkozott FNCBV és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletének 340. pontja).

- 160 A *ne bis in idem* elvének alkalmazása tehát feltételezi azt, hogy a jogsértés ténye tárgyában határozat született, illetve hogy a jogsértés elbírálásának jogszerűségét felülvizsgálták (a fenti 159. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 60. pontja). Ennek megfelelően a *ne bis in idem* elve kizárólag azt tiltja, hogy a jogsértés tényét érdemben ismét elbírálják, aminek a következménye az lenne, hogy vagy második szankciót alkalmaznának az első mellett abban az esetben, ha a felelősséget ismételten megállapítanák, vagy pedig először alkalmaznának szankciót abban az esetben, ha az első határozatban meg nem állapított felelősséget a második határozatban megállapítanák (a fenti 159. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 61. pontja).
- 161 Ami azt a kérdést illeti, hogy valamely nemzeti versenyhatóság határozata akadályát képezheti-e annak, hogy a Bizottság ugyanazon vállalkozást ismét marasztalja, illetve ellene ismét eljárást folytasson, emlékeztetni kell arra, hogy a *ne bis in idem* elvének alkalmazása a tényállás azonosságának, a jogsértő azonosságának és a védett jogi érdek egyezőségének hármas feltétele teljesülésétől függ. Ezen elv tehát tiltja, hogy ugyanazon személyt ugyanazon jogtárgy védelme érdekében többször ítéljék el ugyanazon jogellenes magatartásért (a Bíróság C-204/00. P. sz., C-205/00. P. sz., C-211/00. P. sz., C-213/00. P. sz., C-217/00. P. sz. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 338. pontja, a fenti 69. pontban hivatkozott FNCBV és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 340. pontja, valamint a fenti 158. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 600. pontja).
- 162 Mivel egyrészt a tagállamok versenyhatóságainak, másrészt a Bizottságnak a fellépése, amikor azok az 1/2003 rendelet 5., illetőleg 14. cikkében rájuk ruházott hatáskörök alapján az EK 81. cikk és az EK 82. cikk megsértése miatt vállalkozásokkal szemben eljárást folytatnak, és vállalkozásokat marasztalnak, ugyanazon jogtárgy védelmére irányul, ami nem más, mint a közös piacon belül a szabad verseny védelme, amely az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontja alapján a Közösség alapvető célkitűzése (lásd ebben az értelemben a fenti 158. pontban hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 31. pontját), ezért meg kell állapítani, hogy a *ne bis in idem* elve tiltja, hogy a Bizottság ismételten marasztalja a vállalkozást, illetve eljárást folytasson

ellene az EK 81. cikk vagy az EK 82. cikk azon megsértése miatt, amely vonatkozásában a vállalkozást egy nemzeti versenyhatóság az 1/2003 rendelet 5. cikke alapján hozott és jogerőre emelkedett korábbi határozatában már marasztalt vagy felmentett.

- 163 Először is tehát azt kell megvizsgálni, hogy a fenti 157. pontban hivatkozott jogi aktusok olyan nemzeti versenyhatósági határozatok-e, amelyekben a felpereseket a Belgiumban, Luxemburgban és Hollandiában elkövetett és a megtámadott határozatban megállapított jogsértések miatt marasztalták, vagy pedig azok tekintetében jogerősen felmentették.
- 164 Meg kell állapítani, hogy az érintett nemzeti versenyhatóságok jogi aktusai utalnak arra a mentességre, amelyben a ThyssenKrupp-csoporthoz tartozó társaságok adott esetben részesülhetnének a Belgiumban, Luxemburgban és Hollandiában elkövetett azon jogsértések tekintetében, amelyek a megtámadott határozatban később megállapítást nyertek, és joghátrányt vontak maguk után. Azonban, amint azt a Bizottság joggal hangsúlyozza a megtámadott határozat (655) preambulumbekkezdésében, „a ThyssenKrupp által említett nemzeti versenyhatóságok egyike sem [...] hozott érdemben végleges határozatot”. Mivel a nemzeti versenyhatóságok azon jogi aktusai, amelyekre a felperesek hivatkoznak, a Belgiumban, Luxemburgban és Hollandiában elkövetett jogsértések ténye tárgyában döntést nem tartalmaznak, a fenti 160. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően nem képezhetik akadályát annak, hogy a Bizottság az említett jogsértéseket a megtámadott határozatban megállapítsa, és szankcionálja.
- 165 A T-144/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei szerint, ha egy nemzeti versenyhatóság a jogsértés rövid vizsgálatát elvégzi, az mindazonáltal elegendő a *ne bis in idem* elvének alkalmazásához. E tekintetben a felperesek az SMVE 54. cikkére, valamint a Bíróság C-187/01. és C-385/01. sz., Gözütok és Brügge egyesített ügyekben 2003. február 11-én hozott ítéletének (EBHT 2003., I-1345. o.) 30. pontjára hivatkoznak, amely szerintük érvénytelenítette a fenti 159. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 60. pontját. A nemzeti versenyhatóságok mentességi határozatai megfelelnek az SMVE 54. cikkében foglalt feltételeknek.

166 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az SMVE 54. cikke úgy rendelkezik, hogy „[a]z ellen a személy ellen, akinek a cselekményét a Szerződő Felek egyikében jogerősen elbírálták, ugyanazon cselekmény alapján nem lehet egy másik Szerződő Fél területén büntetőeljárást indítani [...]”. A fenti 165. pontban hivatkozott Gözütok és Brügge egyesített ügyekben hozott ítélet 30. és 31. pontja szerint valamely személy tekintetében akkor áll fenn a jogerős elbírálás esete, ha valamely nemzeti eljárás következményeként a közjogi igény véglegesen megszűnt, még akkor is, ha az ilyen eljárás bírósági közreműködés nélkül zajlik.

167 Még ha feltételeznénk is, hogy az SMVE 54. cikkére az uniós versenyjog körében lehet hivatkozni annyiban, amennyiben az az uniós jog egyik alapelveinek, nevezetesen a *ne bis in idem* elvének kifejeződése, meg kell állapítani, hogy egy nemzeti versenyhatóság által hozott ideiglenes engedékenységi határozatot semmiképpen nem lehet e rendelkezés hatálya alá tartozónak tekinteni. Az ideiglenes mentesség megadása esetén ugyanis nem teljesül az az SMVE 54. cikkében foglalt követelmény, hogy a közjogi igény véglegesen megszűnjön.

168 Ami először is a belga versenyhatóság állítólagos határozatát illeti, meg kell állapítani, hogy az [*bizalmas*] a belga jelentéstevő testülettől származik. A versenytanács és a jelentéstevő testület kartellügyekben a bírságmentességről és a bírságok összegének csökkentéséről szóló közös közleménye (a továbbiakban: belga engedékenységi közlemény) szerint a belga versenyhatósághoz benyújtott mentesség iránti kérelmeket tehát először a jelentéstevő testület vizsgálja meg (a belga engedékenységi közlemény 7. és 8. pontja). Ugyanakkor, mivel „[...] a versenytanács [...] a döntési jogkörrel rendelkező bírói szerv” (a belga engedékenységi közlemény 7. pontja), kizárólag e hatóság feladata, hogy „[a] vizsgálat végén [...] a jelentéstevő vizsgálati jelentése alapján [...]” végleges mentességi határozatokat hozzon (a belga engedékenységi közlemény 8. pontja; lásd továbbá a belga engedékenységi közlemény 21. és 22. pontját is). A belga jogi háttér alapján tehát a jelentéstevő testületnek a mentesség iránti kérelemre vonatkozó levele mindig ideiglenes jellegű.

- 169 A jelentéstevő testület [*bizalmas*] levelének ideiglenes jellege egyébként annak tartalmából is kitűnik, mivel abban az nyer megerősítést, hogy a kérelmek „[...] első ránézésre megfelelnek a mentesség megszerzéséhez szükséges feltételeknek [...]”.
- 170 Nem lehet tehát úgy tekinteni, hogy a jelentéstevő testület [*bizalmas*] levele véglegesen megszünteti a közjogi igényt a ThyssenKrupp-nak a belgiumi jogsértésben való részvételére vonatkozóan. Mivel a belga versenyhatóság a ThyssenKrupp esetét nem „[bírálta el] jogerősen” az SMVE 54. cikke értelmében, a Bizottság a jelen esetben nem volt akadályoztatva abban, hogy a megtámadott határozat 1. cikkének (1) bekezdésében megállapítsa, 2. cikkének (1) bekezdésében pedig szankcionálja az e vállalkozásnak a belgiumi jogsértésben való részvételét.
- 171 Másodszor, a luxemburgi versenytanács engedékenységi határozatát illetően, [*bizalmas*] meg kell állapítani, hogy az említett határozat helyt ad a TKAL és a TKE által a luxemburgi jogsértésre vonatkozóan benyújtott engedékenységi iránti kérelemnek, továbbá megerősíti, hogy e kérelem a luxemburgi eljárás szempontjából érvényes (az engedékenységi határozat 1. és 2. cikke). Ugyanakkor a belga jelentéstevő testület leveléhez hasonlóan itt sem került sor semmilyen végleges határozathozatalra az említett mentesség iránti kérelem tárgyában. A luxemburgi versenytanács ugyanis úgy ítélte meg, hogy „a Bizottság által [...] indított vizsgálat végéig helyénvaló felfüggeszteni az engedékenységi kérelem tárgyában az érdemi döntéshozatalt” (az engedékenységi határozat 6. pontja és 3. cikke).
- 172 E körülmények között a ThyssenKrupp esetét a luxemburgi versenytanács [*bizalmas*] engedékenységi határozata sem „[bírálta el] jogerősen” az SMVE 54. cikke értelmében. Következésképpen ez az engedékenységi határozat nem képezte akadályát annak, hogy a Bizottság a megtámadott határozat 1. cikkének (3) bekezdésében megállapítsa, 2. cikkének (3) bekezdésében pedig szankcionálja az e vállalkozásnak a luxemburgi jogsértésben való részvételét.

- 173 Harmadszor, ami a holland versenyhatóság [*bizalmas*] engedékenységi hozzájárulását illeti, meg kell állapítani, hogy annak sincs végleges jellege. E hozzájárulás ugyanis a TKAG és a TKL számára a mentességet csak arra az esetre adja meg, ha a hollandiai jogsértést a holland versenyhatóság maga – vagy a Bizottság kérésére, vagy hivatalból – kivizsgálja, és annak tárgyában eljárást folytat le (az engedékenységi hozzájárulás 7. pontja). Márpedig, mivel ez a jelen esetben nem következett be, az engedékenységi hozzájárulás mindvégig megőrizte ideiglenes jellegét, és nem eredményezte azt, hogy a ThyssenKrupp szemben a hollandiai jogsértésben való részvétele miatti közjogi igény véglegesen megszűnt volna.
- 174 E körülmények között az engedékenységi hozzájárulás nem képezte akadályát annak, hogy a Bizottság a megtámadott határozat 1. cikkének (4) bekezdésében megállapítsa, 2. cikkének (4) bekezdésében pedig szankcionálja a ThyssenKrupp-nak a hollandiai jogsértésben való részvételét.
- 175 A Bizottság tehát a megtámadott határozat (655) preambulumbekkezdésében joggal ítélte meg úgy, hogy a nemzeti versenyhatóságoknak a fenti 157. pontban hivatkozott jogi aktusai ideiglenes engedékenységi határozatok, amelyek nem akadályozzák a Bizottságot hatásköre gyakorlásában.
- 176 Másodszor, a fenti megállapításokra tekintettel, hatástalan a felperesek azon érvelése, miszerint a Bizottság a megtámadott határozat (655) preambulumbekkezdésében tévesen vélte úgy, hogy az érintett nemzeti versenyhatóságok a fenti 157. pontban említett jogi aktusok elfogadásakor az 1/2003 rendelet 11. cikkének (6) bekezdésével összhangban már nem rendelkeztek hatáskörrel. Ugyanis, még ha feltételezzük is, hogy az említett hatóságok továbbra is rendelkeztek hatáskörrel engedékenységi határozatok elfogadására akkor, amikor a fenti 157. pontban említett jogi aktusokat elfogadták, meg kell állapítani, hogy az említett jogi aktusok a jelen esetben nem elegendők a *ne*

bis in idem elvének alkalmazásához, mivel nem döntenek a jogsértés tényének tárgyában, és mivel mindenképpen ideiglenes jellegűek.

- ¹⁷⁷ Ugyanez igaz azon érvelésre is, amely a *ne bis in idem* elvének az Unió másodlagos jogához képest fennálló elsőbbségén alapul, mivel mindenesetre az említett elv alkalmazásának feltételei a jelen esetben nem teljesülnek.
- ¹⁷⁸ Harmadszor, a T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy jogos bizalommal viseltettek az iránt, hogy a nemzeti versenyhatóságoknak a fenti 157. pontban említett jogi aktusai megvédik őket a Bizottság újabb eljárásától.
- ¹⁷⁹ A bizalomvédelemhez való jog minden olyan magánszemélyre kiterjed, akinek a helyzete akként jellemezhető, hogy az uniós közigazgatás konkrét biztosítékok adásával megalapozott elvárásokat keltett benne (a Bíróság C-37/02. és C-38/02. sz., Di Lenardo és Dilexport egyesített ügyekben 2004. július 15-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-6911. o.] 70. pontja, a Törvényszék T-203/96. sz., Embassy Limousines & Services kontra Parlament ügyben 1998. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-4239. o.] 74. pontja és T-71/06. sz., Enercon kontra OHIM (szélgenerátor) ügyben 2007. november 15-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 36. pontja).
- ¹⁸⁰ Ezzel szemben senki nem hivatkozhat a bizalomvédelem elvének megsértésére, aki- nek a közigazgatás nem adott konkrét biztosítékokat (a Törvényszék T-571/93. sz., Lefebvre és társai kontra Bizottság ügyben 1995. szeptember 14-én hozott ítéletének [EBHT 1995., II-2379. o.] 72. pontja, valamint T-113/96. sz., Dubois et Fils kontra Tanács és Bizottság ügyben 1998. január 29-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-125. o.] 68. pontja). Ilyen biztosítéknak minősül a közlés formájától függetlenül a feljogosított és megbízható forrásból származó pontos, feltétlen és egybehangzó tájékoztatás (a Törvényszék T-66/96. és T-221/97. sz., Mellett kontra Bíróság egyesített

ügyekben 1998. július 21-én hozott ítéletének [EBHT-KSZ 1998., I-A-449. o. és II-1305. o.] 104. és 107. pontja).

- ¹⁸¹ Meg kell állapítani, hogy a felperesek nem terjesztenek elő olyan információt, amelyből az derülne ki, hogy a Bizottság részükre konkrét biztosítékokat adott a tekintetben, hogy a nemzeti versenyhatóságoknak a fenti 157. pontban említett jogi aktusai megvédik őket azon belgiumi, luxemburgi és hollandiai jogsértésekre vonatkozó eljárástól és marasztalástól, amelyeket a megtámadott határozatban állapított meg, és szankcionált. Hasonlóképpen, függetlenül attól, hogy a nemzeti versenyhatóságok magatartása alkalmas-e arra, hogy olyan jogos bizalmat keltsen a jogalanyokban, amely befolyásolhatja a Bizottság határozatának jogszerűségét, a felperesek nem terjesztenek elő olyan információt, amely bizonyíthatná, hogy a nemzeti versenyhatóságoktól konkrét biztosítékokat kaptak a tekintetben, hogy a fenti 157. pontban említett jogi aktusok akadályát képezik annak, hogy a Bizottság az említett jogsértéseket megállapítsa és szankcionálja. Végül, amint az a fenti 168–175. pontban már megállapítást nyert, az említett jogi aktusok tartalmából kitűnik, hogy azok ideiglenes jellegűek voltak, és ezáltal semmilyen jogos elvárást nem kelthettek arra vonatkozóan, hogy a ThyssenKruppal szemben a megtámadott határozatban megállapított jogsértések miatt nem fognak eljárást indítani, és nem fognak szankciót alkalmazni.

- ¹⁸² A bizalomvédelem elvére alapított érvet tehát el kell utasítani.

- ¹⁸³ Negyedszer, másodlagosan a T-144/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy még ha a *ne bis in idem* elve nem is lenne alkalmazandó, az, hogy a megtámadott határozatban nem vették figyelembe a velük szemben elfogadott nemzeti mentességi határozatokat, nyilvánvaló értékelési hibának, valamint a gondos ügyintézés elve és a jogbiztonság elve megsértésének minősül.

- 184 Mindenekelőtt, amint az a fenti 158–175. pontból kitűnik, a nemzeti versenyhatóságok azon jogi aktusai, amelyekre a felperesek hivatkoznak, ideiglenes engedékenységi határozatok, amelyek nem akadályozzák a Bizottságot hatásköre gyakorlásában.
- 185 Továbbá, a felperesek által érvük alátámasztása végett hivatkozott ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a Bizottságnak a méltányosság elve alapján a bírság összegének meghatározásakor az ugyanazon vállalkozással szemben ugyanazért a cselekményért korábban már kiszabott szankciót figyelembe kell vennie, ha azt egy tagállam kartellekre vonatkozó jogszabályainak megsértéséért szabták ki, és a jogsértést ennek megfelelően az Unió területén követték el (a Bíróság 14/68. sz., Wilhelm és társai ügyben 1969. február 13-án hozott ítéletének [EBHT 1969., 1. o.] 11. pontja, valamint 7/72. sz., Boehringer Mannheim kontra Bizottság ügyben 1972. december 14-én hozott ítéletének [EBHT 1972., 1281. o.] 3. pontja; a fenti 159. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 87. pontja; lásd továbbá ebben az értelemben a Törvényszék T-322/01. sz., Roquette Frères kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3137. o.] 279. pontját).
- 186 A jelen esetben azonban nyilvánvalóan nem ez a helyzet, hiszen nem vitatott, hogy a nemzeti versenyhatóságoknak a fenti 157. pontban említett jogi aktusai a felperesekkel szemben semmilyen szankciót nem szabtak ki.
- 187 Végül, mindenesetre a fenti 185. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat olyan határozatokra vonatkozott, amelyeket a nemzeti versenyhatóságok olyan időszakban hoztak, amikor az 1/2003 rendelet nem volt hatályban, és ez az ítélkezési gyakorlat azzal a veszéllyel függött össze, hogy esetleg valamely jogsértést a belső jog alapján és az uniós versenyjog alapján párhuzamos szankciókkal sújthatnak. Amint azt a Bizottság joggal hangsúlyozza, az 1/2003 rendelettel létrehozott európai versenyhálózatnak, az említett rendeletben szereplő, a Bizottság és a tagállami versenyhatóságok közötti együttműködésre vonatkozó rendelkezéseknek, valamint a hálózaton belüli együttműködésről szóló közleménynek köszönhetően ez a veszély ma már nem áll fenn.

- 188 A jelen esetben a fentiekre tekintettel egyetlen uniós jogelv sem kötelezte a Bizottságot arra, hogy a bírságoknak a megtámadott határozatban történő megállapítása-kor a fenti 157. pontban említett ideiglenes engedékenységi határozatokat figyelembe vegye.
- 189 A T-144/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei által előterjesztett másodlagos érvet tehát szintén el kell utasítani.
- 190 E körülmények között a *ne bis in idem* elvének megsértésére alapított jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

A bírságok kiindulási összegének a jogsértések súlya alapján való megállapítása során az 1998. évi iránymutatásnak, az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének, valamint a védelemhez való jognak a megsértésére alapított jogalapról

Előzetes észrevételek

- 191 E jogalap keretében a T-147/07., T-148/08., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei a bírságok kiindulási összegének Bizottság által történő megállapítását vitatják.
- 192 Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a Bizottság a bírságok kiszámításának módszerét illetően széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik. Ezen, az 1998. évi iránymutatásban meghatározott módszer különböző rugalmassági tényezőket tartalmaz, amelyek lehetővé teszik a Bizottság

számára, hogy a mérlegelési jogkörét az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdése rendelkezéseinek megfelelően gyakorolhassa (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-322/07. P., C-327/07. P. és C-338/07. P. sz., Papierfabrik August Koehler és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2009. szeptember 3-án hozott ítéletének [EBHT 2009., I-7191. o.] 112. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

- ¹⁹³ Az uniós versenyjogi jogsértések súlyát számos tényező függvényében kell értékelni, mint például az ügy sajátos körülményei, háttere és a bírságok elrettentő hatása, anélkül azonban, hogy létezne kötelezően figyelembe veendő szempontok kötött vagy kimerítő listája (a Bíróság C-510/06. P. sz., Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben 2009. március 19-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-1843. o.] 72. pontja, valamint C-534/07. P. sz., Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 3-án hozott ítéletének [EBHT 2009., I-7415. o.] 54. pontja).
- ¹⁹⁴ Amint a fenti 25. pontban kifejtésre került, a Bizottság a jelen ügyben az 1998. évi iránymutatásban meghatározott módszert alkalmazva határozta meg a bírságok összegét.
- ¹⁹⁵ Az 1998. évi iránymutatás ugyan nem minősül olyan jogi szabálynak, amelyet a közigazgatásnak mindenképpen kötelezően be kell tartania, mégis olyan, a gyakorlatban követendő magatartási szabályt tartalmaz, amelytől a közigazgatás egyes esetekre nézve nem térhet el anélkül, hogy olyan indokolást ne adna, amely összeegyeztethető az egyenlő bánásmód elvével (lásd a fenti 94. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 209. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a fenti 153. pontban hivatkozott Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 70. pontját).
- ¹⁹⁶ A Bizottság – mivel ilyen magatartási szabályokat fogadott el, és azok közzétételével kijelentette, hogy ezentúl alkalmazni fogja e szabályokat az általuk érintett esetekre – korlátozza magát mérlegelési jogköre gyakorlásában, és nem térhet el e szabályoktól anélkül, hogy ne tenné ki magát egyes esetekben felelősségre vonásnak az általános

jogelveknek, mint az egyenlő bánásmód vagy a bizalomvédelem elvének a megsértése címén (lásd a fenti 94. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 211. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot; a fenti 153. pontban hivatkozott Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 71. pontját).

¹⁹⁷ Ezenkívül az 1998. évi iránymutatás általánosan és elvont módon meghatározza azt a módszert, amelyet a Bizottság a maga számára előírt a bírságok összegének megállapítása végett, következésképpen garantálja a vállalkozások jogbiztonságát (a fenti 94. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 211. és 213. pontja).

¹⁹⁸ Végül emlékeztetni kell arra, hogy az 1998. évi iránymutatás először is rendelkezik magának a jogsértés súlyának az értékeléséről, amelynek alapján meghatározható egy általános kiindulási összeg (az 1. A. pont második bekezdése). Másodszor, a súlyosságot az elkövetett jogsértések jellegére és az érintett vállalkozás sajátosságaira, többek között a méretére és az érintett piacon elfoglalt helyzetére tekintettel értékeli, ami a kiindulási összeg súlyozásához, a vállalkozások kategóriákba sorolásához és egyéni-esített kiindulási összeg megállapításához vezethet (az 1. A. pont harmadik–hetedik bekezdése).

A megtámadott határozat

¹⁹⁹ Először is a megtámadott határozatnak a jogsértések súlyának szentelt szakaszában (13.6.1. szakasz) a Bizottság párhuzamosan vizsgálja az 1. cikkben megállapított négy jogsértést, arra hivatkozva, hogy azok „közös jellemzőkkel bírnak” (a megtámadott

határozat (657) preambulumbekkezdése). E szakasz három alszakaszból áll, az első „A jogsértések jellege” címet (13.6.1.1. alszakasz), a második „Az érintett földrajzi piac kiterjedése” címet (13.6.1.2. alszakasz), a harmadik pedig „A jogsértés súlyára vonatkozó következtetés” címet (13.6.1.3. alszakasz) viseli.

200 „A jogsértések jellege” című alszakaszban a Bizottság a megtámadott határozat (658) és (659) preambulumbekkezdésében a következőket fejti ki:

„(658) A jelen határozat tárgyát képező jogsértések elsősorban abban álltak, hogy a versenytársak között titkos összejátszást hozzanak létre annak érdekében, hogy az új felvonók és/vagy mozgólépcsők értékesítésére és beépítésére vonatkozó projektek elosztása révén felosszák a piacokat, illetve befagyasszák a piaci részesedéseket, és hogy a felvonók és mozgólépcsők karbantartását és korszerűsítését illetően egymással ne lépjenek versenybe (kivéve Németországban, ahol a karbantartási és korszerűsítési tevékenység nem képezte a kartell tagjai közötti megbeszélések tárgyát). Az ilyen horizontális korlátozások jellegükönél fogva az [EK] 81. cikk leg súlyosabb megsértései közé tartoznak. Az ezen ügyben szóban forgó jogsértések mesterségesen megfosztották az ügyfeleket azon előnyöktől, amelyekkel versenyfeltételek mellett megvalósuló ajánlati felhívás esetén számolhattak volna. Érdekes megjegyezni továbbá, hogy bizonyos manipulált projektek adókból finanszírozott, és éppen annak érdekében kiírt közbeszerzési szerződések voltak, hogy versengő, különösen pedig jó minőség/ár arányt kínáló ajánlatokat kapjanak.

(659) A jogsértés súlyának értékelése során a jogsértés céljára vonatkozó elemek általában jelentősebbek, mint a hatásaira vonatkozók, különösen, amikor – amint ezen ügyben is – a megállapodások különösen súlyos jogsértésekre vonatkoznak, úgymint az árak rögzítése vagy a piac felosztása. A megállapodás hatásai általában nem jelentenek döntő kritériumot a jogsértés súlyának értékelésekor.”

- 201 A Bizottság azt állítja, hogy „nem próbálta meg a jogsértés pontos hatásait bizonyítani, mivel lehetetlen [volt] meghatározni kellő bizonyossággal, hogy a jogsértések nélkül milyenek lettek volna az alkalmazandó versenytényezők (ár, kereskedelmi feltételek, minőség, innováció és egyéb tényezők)” (a megtámadott határozat (660) preambulumbekzdése). Mindazonáltal úgy véli, „[n]yilvánvaló [...], hogy a jogsértéseknek tényleges hatása volt”, és e tekintetben kifejti, hogy „[a]zon tény, hogy a különböző versenyellenes megállapodásokat a kartell tagjai végrehajtották, önmagában a piacra gyakorolt hatásra utal, még akkor is, ha a tényleges hatás nehezen mérhető, mivel nem lehet tudni különösen, hogy más projektek is képezték-e tárgyát az ajánlatok manipulálásának – és ha igen, mennyi projekt képezte azt –, továbbá azt sem, mennyi projekt képezhette a kartell tagjai közötti elosztás tárgyát anélkül, hogy szükség lett volna a tagok közötti kapcsolatfelvételre” (a megtámadott határozat (660) preambulumbekzdése). Ugyanezen preambulumbekzdésben a Bizottság hozzáteszi, hogy „[a] versenytársak jelentős összesített piaci részesedései valószínű versenyellenes hatásokra utalnak, és [hogy] e piaci részesedéseknek a jogsértések teljes időtartama alatti viszonylagos stabilitása e hatásokat támasztja alá”.
- 202 A megtámadott határozat (661)–(669) preambulumbekzdésében a Bizottság a felperesek által a közigazgatási eljárásban annak bizonyítása érdekében felhozott érvekre válaszol, hogy a jogsértések korlátozott hatással voltak a piacra.
- 203 „Az érintett földrajzi piac kiterjedése” című alszakaszban a Bizottság a megtámadott határozat (670) preambulumbekzdésében megállapítja, hogy „[a megtámadott] határozat tárgyát képező kartellek Belgium, Németország, Luxemburg, illetve Hollandia egész területére kiterjedtek”, és hogy „[a]z ítélezési gyakorlatból világosan kitűnik, hogy a valamely tagállam egészére kiterjedő nemzeti földrajzi piac már önmagában a közös piac jelentős részét jelenti”.
- 204 „A jogsértés súlyára vonatkozó következtetés” című alszakaszban a Bizottság a megtámadott határozat (671) preambulumbekzdésében kifejti, hogy minden egyes címzett az EK 81. cikkbe ütköző egy vagy több különösen súlyos jogsértést követett el, „[a]

jogsértések jellegére, és azon tényre tekintettel, hogy mindegyik valamely tagállam (Belgium, Németország, Luxemburg, illetve Hollandia) egész területére kiterjedt”. A Bizottság megállapítja, hogy „e tényezők miatt a jogsértéseket különösen súlyosnak kell tekinteni, még akkor is, ha tényleges hatásuk nem mérhető”.

- 205 Másodszor, a megtámadott határozat „Eltérő bánásmód” című szakaszában (13.6.2. szakasz) a Bizottság a különböző kartellekben részt vevő minden egyes vállalkozás esetében megállapítja a bírság kiindulási összegét (lásd a fenti 28–31. pontot), amely a megtámadott határozat (672) preambulumbekkezdése szerint figyelembe veszi „a jogsértők arra vonatkozó tényleges gazdasági képességét, hogy a versenyben jelentős kárt okozzanak”. A Bizottság a megtámadott határozat (673) preambulumbekkezdésében kifejti, hogy „[e]nnek érdekében a felvonók és/vagy mozgólépcsők piacán – ideértve adott esetben a karbantartási és korszerűsítési szolgáltatások piacát is – elért forgalom alapján a vállalkozásokat különböző kategóriákba sorol[ta]”.

A bírságok általános kiindulási összegének állítólagos jogellenességéről

- 206 Először is, a németországi jogsértést illetően a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a Bizottság a bírság kiindulási összegének meghatározásakor megsértette az arányosság elvét és saját határozathozatali gyakorlatát. A bírság kiindulási összegét ugyanis a felvonók és mozgólépcsők piacának mérete alapján állapította meg, amely több mint 500 millió euró értékű (a megtámadott határozat (664) preambulumbekkezdése). Márpedig a kartellek Németországban csak a mozgólépcsők értékesítését és a felvonóértékesítésnek egy kis hányadát érintették, amely hányad a nagyszabású, illetve presztízisprojekteket fedte le. Így módon a megállapodások által érintett piac mérete nem haladja meg a 170 millió eurót. A felvonók ágazatán belül a többi piactól elkülönül a nagyszabású projektek

piaca, amelyen csak az Otis, a Schindler, a Kone és a ThyssenKrupp van jelen, és amelyen a versenyfeltételek annyira sajátosak, hogy az e piacot érintő kartellek nem gyakorolhattak érzékelhető hatást a közönséges felvonók piacára, ami egy, a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei által benyújtott szakértői véleményből (a továbbiakban: szakvélemény) is kitűnik. A T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei szerint jelentősebb hatásokra vonatkozó találgatások mindenestre nem vehetők figyelembe, hiszen ilyenek a kifogásközlésben nem szerepeltek, ezért ez sérti a védelemhez való jogukat.

207 Elsőként hangsúlyozni kell, hogy a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei nem vitatják az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontjában kifejtett, a bíróságok általános kiindulási összegeinek meghatározására vonatkozó módszer jogszerűségét. Márpedig az említett módszer általányt alkalmazó logikát követ, miszerint a bírságnak a jogsértés súlya alapján meghatározott általános kiindulási összege a jogsértés jellegét és földrajzi kiterjedését, valamint a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatását – amennyiben ez mérhető – figyelembe véve kerül kiszámításra (a Törvényszék T-15/02. sz., BASF kontra Bizottság ügyben 2006. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-497. o.] 134. pontja és T-116/04. sz., Wieland-Werke kontra Bizottság ügyben 2009. május 6-án hozott ítéletének [EBHT 2009., II-1087. o.] 62. pontja).

208 Ellentétben azzal, amit a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei állítanak, a Bizottság a németországi jogsértés miatt kiszabott bírság általános kiindulási összegét nem az állítólagosan érintett piac mérete alapján állapította meg. Amint ugyanis a megtámadott határozat (657)–(671) preambulumbekzdéséből kitűnik, a Bizottság a jogsértések súlyának értékelésére vonatkozó következtetését a szóban forgó jogsértések jellegére és földrajzi kiterjedésükre alapozta.

209 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az érintett piac mérete főszabály szerint nem kötelezően figyelembe veendő tényező, hanem csupán egyike azon tényezőknek, amelyek a jogsértés súlyának értékelése szempontjából relevánsak, mivel a Bizottság

egyébként az ítélkezési gyakorlat szerint nem köteles az érintett piac lehatárolására vagy méretének megállapítására, amennyiben a kérdéses jogsértésnek versenyellenes célja van (lásd ebben az értelemben a fenti 193. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 55. és 64. pontját).

- 210 Így a Bizottság a bírság általános kiindulási összegének meghatározása érdekében, anélkül hogy erre köteles lenne, figyelembe veheti a jogsértés tárgyát képező piac értékét (lásd ebben az értelemben a fenti 207. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 134. pontját és a fenti 207. pontban hivatkozott Wieland-Werke kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 63. pontját). Az 1998. évi iránymutatás ugyanis nem írja elő, hogy a bírságok összegét a teljes forgalom vagy a vállalkozások által az érintett piacon elért forgalom alapján kell kiszámítani. Az iránymutatás azonban nem zárja ki azt sem, hogy a bírság összegének meghatározásakor e forgalmakat figyelembe vegyék az uniós jog általános elveinek tiszteletben tartása érdekében, és amikor a körülmények ezt megkövetelik (a fenti 159. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 187. pontja). A felperesek azon érve tehát, miszerint a németországi kartell miatt kiszabott bírság általános kiindulási összegének az érintett piac állítólagosan kisebb méretét kellene tükröznie, téves előfeltevésen alapszik, és azt el kell utasítani.

- 211 Ennélfogva el kell utasítani a felperesek azon érvét, amely szerint a Bizottság megsértette az arányosság elvét azáltal, hogy nem vette figyelembe, hogy a felvonók piacát illetően a kartellek csak a nagyszabású, illetve presztízspjektekre voltak hatással, és hogy ebből következően a kartellek által érintett piac mérete nem haladta meg a 170 millió eurót. Ezenkívül a Bizottság határozathozatali gyakorlatának megsértésére alapított érvnek nem lehet helyt adni, hiszen – amint arra a fenti 153. pont emlékeztetett – az ilyen gyakorlat nem szolgál jogi háttérként a versenyügyekben kiszabott bírságok tekintetében.

- 212 Mindenesetre meg kell állapítani, hogy még a felperesek által előterjesztett becslések-re alapozva is, amelyek szerint az érintett piac értéke nem haladta meg a 170 millió eurót, a bírság 70 millió eurós kiindulási összege a piacnak hozzávetőleg 41%-át teszi ki. Márpedig a Törvényszék már kimondta, hogy az ilyen nagy százalékarányban megállapított kiindulási összeg különösen súlyos jogsértések esetében indokolt lehet (lásd ebben az értelemben a fenti 210. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 130. és 133–137. pontját).
- 213 Ebben az összefüggésben a T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei által a védelemhez való joguk állítólagos megsértésére alapított érv szintén nem fogadható el. Eltekintve attól, hogy az említett felperesek állításával ellentétben a Bizottság a jogsértés súlyát nem a kartell által érintett piac volumene vagy a kartell által kifejtett hatás alapján határozta meg, meg kell állapítani, hogy a kifogásközlésben – különösen annak 77–83., valamint 579. és 583. pontjában – a Bizottság úgy vélte, hogy a németországi kartell a felvonó- és mozgólépcső-ágazatok összességét érintette. Ezenkívül, az egyes jogsértések súlyának a bírságösszeg meghatározása céljából történő értékelését illetően a Bizottság a kifogásközlés 617. pontjának b) alpontjában megemlítette, hogy figyelembe fogja venni azt a tényt, hogy „a megállapodások a felvonó- és mozgólépcső-ágazatok teljes egészét lefedték”.
- 214 Másodszor, ami a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felpereseinek azon érvét illeti, miszerint a kartellek nem voltak hatással a közönséges felvonók külön piacára, emlékeztetni kell arra, hogy a jogsértés súlyának értékelését illetően az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontjának első és második bekezdése kimondja:

„A jogsértés súlyosságának megállapításánál figyelembe kell venni a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, ha ez a hatás mérhető, valamint az érintett földrajzi piac méretét.

A jogsértéseket ennek megfelelően a következő három kategóriába kell majd sorolni: enyhe jogsértés, súlyos jogsértés és különösen súlyos jogsértés.”

- 215 Az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontjának első bekezdése szerint a jogsértés súlyának értékelése keretében tehát a Bizottságnak a piacra gyakorolt tényleges hatást kizárólag akkor kell megvizsgálnia, ha e hatás mérhetőnek tűnik (lásd ebben az értelemben a fenti 193. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 74. pontját, a fenti 159. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 143. pontját, valamint a fenti 112. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 216. pontját).
- 216 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatásának értékelése során a Bizottságnak figyelembe kell vennie, hogy milyen lett volna a verseny a jogsértés nélkül (lásd ebben az értelemben a Bíróság 40/73–48/73., 50/73., 54/73–56/73., 111/73., 113/73. és 114/73. sz., Suiker Unie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1975. december 16-án hozott ítéletének [EBHT 1975., 1663. o.] 619. és 620. pontját, a Törvényszék T-347/94. sz., Mayr Melnhof kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1751. o.] 235. pontját, fenti 159. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 150. pontját, valamint fenti 153. pontban hivatkozott Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 83. pontját).
- 217 A Bizottság a megtámadott határozat (660) preambulumbeközdésében azt állítja, hogy „nem próbálta meg a jogsértés pontos hatásait bizonyítani, mivel lehetetlen [volt] meghatározni kellő bizonyossággal, hogy a jogsértések nélkül milyenek lettek volna az alkalmazandó versenytényezők (ár, kereskedelmi feltételek, minőség, innováció és egyéb tényezők)”. Még ha a Bizottság a megtámadott határozat (660) preambulumbeközdésében úgy is véli, hogy nyilvánvaló, hogy a kartelleknek tényleges hatása volt, mivel azokat végrehajtották, ami önmagában a piacra gyakorolt hatásra utal, és még ha a Bizottság a (661)–(669) preambulumbeközdésben el is utasította az érintett vállalkozások arra irányuló érveit, hogy bizonyítsák a kartellek

korlátozott hatásait, meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozat a jogsértések súlyának értékelésekor nem vette figyelembe a piacra gyakorolt esetleges hatásukat.

- 218 A Bizottság a megtámadott határozat (671) preambulumbekkezdésében így a jogsértések súlyának értékelésére vonatkozó megállapítását kizárólag az említett jogsértések jellegének és földrajzi kiterjedésének figyelembevételére alapítja. A Bizottság ugyanis az említett preambulumbekkezdésben megállapítja, hogy „[a] jogsértések jellegére és azon tényre tekintettel, hogy mindegyik valamely tagállam (Belgium, Németország, Luxemburg, illetve Hollandia) egész területére kiterjedt [...], [meg kell állapítani, hogy] minden egyes címzett az EK 81. cikkbe ütköző egy vagy több különösen súlyos jogsértést követett el”.
- 219 Különösen ami a németországi jogsértést illeti, a megtámadott határozat (664) preambulumbekkezdéséből – amelyben a Bizottság egyébként a Kone és az Otis azon állítására reflektál, miszerint a jogsértés hatása állítólag korlátozott volt – kiderül, hogy „lehetetlen [volt] a jogsértés pontos hatásait kimutatni”, és hogy a németországi megállapodások nem kizárólag a mozgólépcsőkre és a nagy értékű felvonóprojektekre voltak hatással, mivel a Bizottság valószínűnek tartotta, „hogy az egymillió euró értéket meghaladó felvonóprojektekre irányuló kartelltevékenységek, amelyek a gyorsfelvonókra és a nagy értékű felvonókra is kiterjedtek, a felvonópiac többi részének működését is befolyásolták”. Az említett preambulumbekkezdésben a Bizottság arra is kitért, hogy elsődlegesen nem a felvonók darabszáma és típusa, hanem a projektek összértéke számít, hogy nem lehet kimutatni a jogsértés pontos hatásait, és hogy a tények egyértelműen bizonyították, hogy a felek szándéka nem az volt, hogy egyes terméktípusokat kizárjanak, hanem az, hogy azon projektekről egyezzenek meg, amelyek esetében a verseny a legkönnyebben kiküszöbölhető volt.
- 220 A jelen esetben meg kell állapítani, hogy a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt nem állítják, hogy a németországi jogsértés hatása mérhető volt, hanem csak azt, hogy a jogsértés egy állítólagosan csekély méretű piacot érintett, és hogy a kartellek nem gyakorolhattak érzékelhető hatást a közönséges felvonók állítólagos

piacára. E körülmények között a felperesek nem bizonyították, hogy a Bizottság az 1998. évi iránymutatás és a fenti 215. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében a jogsértések súlyának értékelésekor köteles lett volna figyelembe venni azok tényleges hatását, így tehát érveknek nem lehet helyt adni.

221 A fentiekre tekintettel nem kell döntení azon szakvélemény Bizottság által vitatott elfogadhatóságának kérdésében, amely azt kívánja bizonyítani, hogy a németországi kartell a felvonópiacnak csak egy részét érintette, továbbá nem kell helyt adni az e tekintetben a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei által benyújtott, a szakvélemény elfogadhatóságának bizonyítását célzó bizonyításfelvétel iránti kérelmeknek.

222 Az említett szakvéleményt illetően mindenesetre rá kell mutatni arra, hogy még ha a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei szerint a megállapodások által állítólagosan érintett piac értéke nem is haladja meg a 170 millió eurót, és nem gyakorolhatóott érzékelhető hatást a közönséges felvonók piacára, a szakvélemény megemlíti egyrészt azt, hogy a gyorsfelvonók (High-Tech/Premium) 2003-ban 11,5 és 13,04 millió euró értéket képviseltek, másrészt pedig azt, hogy a nagyszabású projekteken gyorsfelvonók és közönséges felvonók egyaránt megjelennek. Következésképpen, még ha feltételezzük is, hogy azt kellett megállapítani, hogy a kartell csupán az állítólagos nagyszabású projekteket érintette, azoknak a közönséges felvonók állítólagos piacára gyakorolt hatását nem lehet kizárni, hiszen a nagyszabású projekteken nyilvánvalóan nagy számban jelennek meg közönséges felvonók is.

223 Végezetül hangsúlyozni kell, hogy még ha feltételezzük is, hogy a Bizottság e fakultatív tényezőt, azaz a jogsértés piacra gyakorolt hatását figyelembe kívánta venni, és következőképpen a megtámadott határozatban olyan konkrét, hiteles és kielégítő ténykörülményeket kellett szolgáltatnia, amelyek lehetővé teszik annak értékelését, hogy a jogsértés ténylegesen hogyan befolyásolhatta a piacon fennálló versenyt (a fenti 193. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott

ítélet 82. pontja), meg kell állapítani, hogy a Bizottság mindenképpen eleget tett e kötelezettségnek.

224 A Németországban elkövetett jogsértést illetően a Bizottság többek között kiemelte, hogy a Kone, az Otis, a Schindler és a ThyssenKrupp értékben kifejezve a felvonóértékesítések több mint 60%-ával, a mozgólépcsők piacának pedig közel 100%-ával rendelkezett (a megtámadott határozat (51) és (232) preambulumbekzdése). Ezenkívül 2000 után a kartell három résztvevője együtvé a mozgólépcsőpiacnak hozzávetőleg 75%-ával, a felvonópiacnak pedig közel 50%-ával rendelkezett (a megtámadott határozat (278) és (280) preambulumbekzdése). Egyébiránt a kartell célja az érintett vállalkozások piaci részesedéseinek befagyasztása volt (a megtámadott határozat (236) és az azt követő preambulumbekzdései). A Bizottság hangsúlyozta továbbá a találkozók gyakoriságát (a megtámadott határozat (217) és (218) preambulumbekzdése), valamint a résztvevők által a kapcsolattartásuk eltitkolása érdekében hozott óvintézkedéseket (a megtámadott határozat (219)–(221) preambulumbekzdése).

225 Így, amint a fenti 217. pontban említést nyert, a Bizottság a megtámadott határozat (660) preambulumbekzdésében megállapította, hogy azon tény, hogy a különböző versenyellenes megállapodásokat a kartell tagjai végrehajtották, önmagában a piacra gyakorolt hatásra utal, még akkor is, ha a tényleges hatás nehezen mérhető, mivel nem lehet bizonyítani különösen, hogy más projektek is képezték-e tárgyát az ajánlatok manipulálásának – és ha igen, mennyi projekt képezte azt –, továbbá azt sem, mennyi projekt képezhette a kartell tagjai közötti elosztás tárgyát anélkül, hogy szükség lett volna a tagok közötti kapcsolatfelvételre. A Bizottság hozzátette, hogy a versenytársak jelentős összesített piaci részesedései valószínű versenyellenes hatásokra utalnak, és hogy e piaci részesedéseknek a jogsértések teljes időtartama alatti viszonylagos stabilitása e hatásokat támasztja alá.

226 A fenti megfontolásokból következik, hogy a németországi jogsértés vonatkozásában 70 millió euróban megállapított kiindulási összeg nem aránytalan a jogsértés különös súlyára tekintettel, még akkor sem, ha meg kellene állapítani – amint azt a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei állítják –, hogy a felvonókat illetően a kartell csak a nagyszabású projekteket érintette.

- 227 Harmadszor, a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azzal érvelnek, hogy a kartell csak Németországban és csak a piac elhanyagolható részére gyakorolt hatást, így tehát a németországi jogsértés vonatkozásában 70 millió euróban megállapított kiindulási összeget az érintett földrajzi piacra tekintettel csökkenteni kell.
- 228 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a bírság általános kiindulási összegének meghatározása többek között a jogsértés földrajzi kiterjedése alapján történik.
- 229 Ezenkívül az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a nemzeti méretű földrajzi piac a közös piac lényeges részét képezi (a Bíróság 322/81. sz., *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin kontra Bizottság* ügyben 1983. november 9-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 3461. o.] 28. pontja, valamint a Törvényszék T-49/02–T-51/02. sz., *Brasserie nationale és társai kontra Bizottság* egyesített ügyekben 2005. július 27-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-3033. o.] 176. pontja). Mivel az nem vitatott, hogy a Németországban elkövetett jogsértés e tagállam területének egészét érintette, meg kell állapítani, hogy a közös piac lényeges részére kiterjedt.
- 230 Tekintettel egyrészt a kartell különösen súlyos jellegére, másrészt azon tényre, hogy az a közös piac lényeges részét érintette, meg kell állapítani, hogy a németországi jogsértés vonatkozásában a Bizottság által 70 millió euróban megállapított kiindulási összeg nem sérti az arányosság elvét.
- 231 Másodlagosan, a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a németországi jogsértés vonatkozásában megállapított 70 millió eurós kiindulási összeg még akkor is túlzott mértékű, ha a felvonópiac össz volumenén alapul, mivel az eljárásban részt vevő vállalkozások a teljes német felvonópiac volumenének kevesebb mint 50%-át képviselték (a megtámadott határozat (280) preambulumbekzdése). Ezt

az érvet azonban el kell utasítani, hiszen – a fenti 208–210. pontban kifejtettekkel összhangban – a Bizottság nem volt köteles a németországi jogsértés miatt kiszabott bírság általános kiindulási összegét az állítólagosan érintett piac mérete alapján megállapítani, és a jelen esetben azt nem is ez alapján állapította meg.

²³² Mindenesetre a felperesek nem vitatják, hogy a németországi kartellben részt vevő vállalkozások 2003-ban az 506 millió euró becsült értékű teljes felvonópiac 48%-át (a megtámadott határozat (280) preambulumbekzdése), a 70 millió euró becsült értékű mozgólépcsőpiacnak pedig 75%-át (a megtámadott határozat (82) és (278) preambulumbekzdése) képviselték. Így a 70 millió eurós kiindulási összeg a német kartellben részt vevő vállalkozások forgalmának 23,7%-át tette ki. Márpedig ez a százalékarány – egyrészt a jogsértés különösen súlyos jellegét, másrészt földrajzi kiterjedését figyelembe véve – nem tekinthető túlzott mértékűnek.

²³³ Harmadlagosan, a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a Bizottság a németországi jogsértésre vonatkozó bírság kiindulási összegének megállapítása során eltért a bírságösszeg kiszámításának a megtámadott határozatban alkalmazott módszerétől. Mivel a Bizottság elismerte, hogy a németországi kartell hatóköre kisebb volt, mint a három Benelux állam esetében, ezért a Németországban elkövetett jogsértés miatt kiszabott bírság összegére vonatkozóan nem alkalmazhatja ugyanazon számítási szempontokat.

²³⁴ E tekintetben meg kell jegyezni, hogy bár a Bizottság nem próbálta meg a jogsértés pontos hatásait bizonyítani (a megtámadott határozat (660) preambulumbekzdése), a németországi jogsértést illetően csökkentett kiindulási összeget állapított meg azért, mert így az érintett vállalkozások javára figyelembe vehette, hogy lehetséges, hogy a felvonópiac teljes egészét a kartellek közvetlenül nem érintették. Ily módon, amint azt a Bizottság a megtámadott határozat (664) preambulumbekzdésében említi, a bírság kiindulási összegének meghatározásakor ténylegesen figyelembe „vette azt a

tényt, hogy a [németországi] kartell tevékenységei esetleg nem érintették közvetlenül a felvonók piacának egészét”. Ugyanis a németországi kartellre vonatkozó kiindulási összeg – az érintett piacok méretére tekintettel – láthatóan kisebb mértékben került megállapításra, mint a megtámadott határozat által érintett többi kartell esetében alkalmazott összegek.

235 Még ha feltételezzük is, hogy a Bizottságnak, amikor egy és ugyanazon határozatban több különösen súlyos jogsértést állapít meg, figyelnie kell arra, hogy az általános kiindulási összegek és a különböző érintett piacok mérete között bizonyos koherencia legyen, a jelen ügyben semmi nem utal arra, hogy a Belgiumban, Németországban, Luxemburgban és Hollandiában elkövetett jogsértések vonatkozásában megállapított általános kiindulási összegek nem koherensek, vagy hogy eltértek a megtámadott határozatban alkalmazott állítólagos számítási módszertől.

236 A releváns adatok vizsgálata ugyanis azt mutatja, hogy a Bizottság az érintett piacok méretére tekintettel koherens módon állapította meg a bírságok általános kiindulási összegét. Így a Bizottság annál nagyobb általános kiindulási összegeket állapított meg, minél nagyobb volt a piac mérete, anélkül azonban, hogy pontos matematikai képletet alkalmazott volna, amire semmiképpen nem volt köteles (lásd a fenti 207–210. pontot). Ennek megfelelően, az egyértelműen legjelentősebb piacot, azaz az 576 millió eurót kitevő németországi piacot illetően az általános kiindulási összeget 70 millió euróban állapította meg; a méret tekintetében ezt követő két másik piacot, azaz a holland és belga piacot illetően, amelyek 363 millió eurót, illetve 254 millió eurót tesznek ki, az általános kiindulási összeget 55 millió euróban, illetve 40 millió euróban állapította meg; végül a nyilvánvalóan kisebb méretű, 32 millió eurót kitevő luxemburgi piacot illetően a Bizottság, noha az 1998. évi iránymutatás előírja, hogy különösen súlyos jogsértések esetén a súly alapján megállapított összeg „20 millió [euró] felett” legyen, célszerűnek vélte ezen összeget 10 millió euróra csökkenteni (lásd ebben az értelemben a fenti 207. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 136. pontját). A felperesek kifogását tehát el kell utasítani.

- 237 Ebből következik, hogy a németországi jogsértésre vonatkozó kiindulási összeg megállapításával összefüggő kifogások összességét el kell utasítani.
- 238 Másodszor, a luxemburgi jogsértést illetően a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei a bírság általános kiindulási összege és a jogsértés által érintett piac mérete közötti aránytalanságra hivatkoznak.
- 239 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy a T-148/07. sz. ügy felperese sem vitatja az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontjában a bírság kiindulási összegének meghatározására vonatkozóan kifejtett módszertan jogszerűségét, amely – a fenti 207. pontban említettek szerint – általányt alkalmazó logikát követ. Továbbá, a fenti 209. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében az érintett piac mérete csupán egy, a jogsértés súlyának értékelése szempontjából releváns tényező, amelyet a Bizottság a bírság kiindulási összegének meghatározása során nem köteles figyelembe venni. Márpedig a fenti 208. pont emlékeztetett arra, hogy a jelen esetben – amint az a megtámadott határozat (657)–(671) preambulumbekezdéséből kitűnik – a Bizottság a jogsértések súlyának értékelésére vonatkozó következtetését a szóban forgó jogsértések jellegére és földrajzi kiterjedésükre alapozta. A felperesek azon érvét, amely szerint a luxemburgi jogsértés vonatkozásában megállapított kiindulási összeg a jogsértés által érintett piac méretére tekintettel túlzott mértékű, el kell tehát utasítani.
- 240 Mindenesetre hangsúlyozni kell, hogy a Bizottság a luxemburgi jogsértésre vonatkozó bírság általános kiindulási összegét 10 millió euróban állapította meg. Így tehát, bár a Bizottság a jogsértés súlyát annak jellege és földrajzi kiterjedése alapján határozta meg, célszerűnek vélte a bírság általános kiindulási összegét úgy megállapítani, hogy az az iránymutatásban az ilyen típusú különösen súlyos jogsértés esetére általánosságban előírt 20 millió eurós alsó küszöbérték felének feleljen meg (lásd az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontja második bekezdésének harmadik francia bekezdését).

241 Ebből következik, hogy a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felpereseinek érvét el kell utasítani.

242 Harmadszor, a Hollandiában elkövetett jogsértést illetően a T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a Bizottság figyelmen kívül hagyta, hogy a jogsértés a piacra korlátozott hatást gyakorolt, hiszen a kartell a piacnak kevesebb mint 10–15%-át érintette, amit a hollandiai jogsértésben részt vevő valamennyi vállalkozás megerősített. Ezenkívül, még ha a Bizottság nem is lett volna köteles megállapítani a jogsértésnek a holland piacra gyakorolt tényleges hatásait, akkor is figyelembe kellett volna vennie azt, hogy a kartell a piacnak csak nagyon szűk részét érintette.

243 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy a T-154/07. sz. ügy felperese sem vitatja az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontjában a bírság kiindulási összegének meghatározására vonatkozóan kifejtett módszertan jogszerűségét, amely – a fenti 207. pontban említettek szerint – általányt alkalmazó logikát követ. Továbbá, a fenti 209. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében az érintett piac mérete csupán egy, a jogsértés súlyának értékelése szempontjából releváns tényező, amelyet a Bizottság a bírság kiindulási összegének meghatározása során nem köteles figyelembe venni. Márpedig a fenti 208. pont emlékeztetett arra, hogy a jelen esetben – amint az a megtámadott határozat (657)–(671) preambulumbekzdéséből kitűnik – a Bizottság a jogsértések súlyának értékelésére vonatkozó következtetését a szóban forgó jogsértések jellegére és földrajzi kiterjedésükre alapozta. A felperések azon érvét, amely szerint a hollandiai jogsértés vonatkozásában megállapított kiindulási összeg a jogsértés által érintett piac méretére tekintettel túlzott mértékű, el kell tehát utasítani.

244 Végezetül, amint azt a Bizottság joggal jegyzi meg, egyrészt a hollandiai kartell résztvevőinek nyilatkozatai azon projektekkel kapcsolatban, amelyeket a kartell állítólag érintett, kizárólag azon projektek számán alapulnak, amelyek tekintetében ezek a résztvevők kifejezetten elismerték a kartell létezését. E tekintetben – amint a Bizottság a megtámadott határozat (384) preambulumbekzdésében megjegyezte – egyáltalán nem volt szükség arra, hogy a hollandiai kartell keretében minden projekt elosztására sor kerüljön, hiszen az érintett vállalkozásoknak csak azokról a

projektekről kellett egyeztetniük, amelyek valamely meglévő ügyféllel fennálló kapcsolat alapján nem kerültek automatikusan valamelyikükhöz. Másrészt, bár mindenestre kétségtelen, hogy az Otis és a ThyssenKrupp azt állította, hogy a végrehajtandó projektek összességének csak egy kis részét teszi ki azon projektek összessége, amelyek elosztásával kapcsolatban egyeztetésekre került sor (a megtámadott határozat (492) preambulumbekzdése), az általuk e tekintetben benyújtott számítások jelentős eltéréseket tartalmaznak (a megtámadott határozat (494), (495), (496), (497) és (499) preambulumbekzdése).

245 Ebből következik, hogy a hollandiai jogsértés vonatkozásában megállapított kiindulási összeg túlzott mértékére alapított érveket el kell utasítani.

246 Ennélfogva a bírságok általános kiindulási összegeire vonatkozó kifogások összességét el kell utasítani.

A bírságok egyéniesített kiindulási összegeinek állítólagos jogellenességéről

247 Emlékeztetni kell arra, hogy az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése értelmében kiszabott bírságok összegének kiszámítása során az érintett vállalkozások közötti eltérő bánásmód szorosan hozzátartozik az e rendelkezés értelmében a Bizottságra ruházott jogkörök gyakorlásához. Mérlegelési mozgástere keretében ugyanis a Bizottságnak a szankciót az érintett vállalkozások sajátos magatartása és jellemzői alapján kell egyéniesítenie az uniós versenyszabályok teljes érvényesülésének minden egyes esetben történő biztosítása érdekében (lásd ebben az értelemben a Bíróság 100/80–103/80. sz., Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. június 7-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 1825. o.] 109. pontját, valamint fenti 108. pontban hivatkozott Britannia Alloys & Chemicals kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 44. pontját).

- 248 Ennek megfelelően az 1998. évi iránymutatás úgy rendelkezik, hogy adott súlyú jogsértés esetén a több vállalkozást érintő esetekben, úgymint kartellek esetén, megfelelő lehet az általános kiindulási összeg súlyozása az egyes vállalkozások jogsértő magatartásának súlyát, tehát versenyre gyakorolt tényleges hatását figyelembe vevő egyéniesített kiindulási összeg megállapítása érdekében, különösen, ha az azonos jellegű jogsértést elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn (az 1. A. pont hatodik bekezdése). Különösen figyelembe kell venni, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági képességgel rendelkeznek arra, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak jelentős kárt okozzanak (az 1. A. pont negyedik bekezdése).
- 249 Az 1998. évi iránymutatás kifejti továbbá, hogy az azonos magatartásért járó azonos szankció elve – ha a körülmények így kívánják – az érintett vállalkozások vonatkozásában eltérő összegek alkalmazásához vezethet, anélkül hogy ezt a különbségtélt aritmetikai számítások szabályoznák (az 1. A. pont hetedik bekezdése).
- 250 Amint az a fenti 210. pontban említést nyert, az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy az 1998. évi iránymutatás nem írja elő, hogy a bírságok összegét a vállalkozások által az érintett piacon elért forgalom alapján kell kiszámítani. Ennek megfelelően, valamely vállalkozás piaci befolyásának értékeléséhez, illetve az iránymutatás szövege szerint annak értékeléséhez, hogy e vállalkozásnak milyen tényleges gazdasági képessége van arra, hogy más piaci szereplőknek jelentős kárt okozzon, a Bizottság nem köteles a piac előzetes meghatározását, valamint e piac méretének vizsgálatát elvégezni (a fenti 193. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 63. pontja). Ugyanakkor az 1998. évi iránymutatás azt sem akadályozza meg, hogy a bírság összegének a meghatározásához figyelembe vegyék az ilyen forgalmat azért, hogy az uniós jog általános elveit tiszteletben tartsák, és akkor, amikor a körülmények azt megkövetelik (a Törvényszék T-23/99. sz., LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1705. o.] 283. és 284. pontja, T-220/00. sz., Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2473. o.] 82. pontja és T-38/02. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-4407. o.] 157. pontja).

251 A jelen ügyben a megtámadott határozat (672)–(685) preambulumbekkezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság a megtámadott határozat 1. cikkében megállapított minden egyes jogsértés vonatkozásában „eltérő bánásmódot [alkalmazott] a vállalkozásokkal szemben a jogsértők azon tényleges gazdasági képességének figyelembevétele érdekében, hogy a versenyben jelentős kárt okozzanak” (a megtámadott határozat (672) preambulumbekkezdése). A Bizottság a bírságok egyéniesített kiindulási összegeinek megállapítása érdekében minden egyes jogsértés vonatkozásában kategóriákba sorolta a vállalkozásokat az érintett termékek egyes nemzeti piacain elért forgalmuk alapján (a megtámadott határozat (673)–(685) preambulumbekkezdése). A Schindlerre vonatkozó egyéniesített kiindulási összeg meghatározása kivételével – mivel az részt vett a Németországban létrehozott kartellben – a Bizottság a többi vállalkozás egyéniesített kiindulási összegeinek meghatározása érdekében minden egyes jogsértés vonatkozásában a 2003. évi forgalmat vette alapul, amely a Bizottság szerint azon legutolsó év, amelyben az említett vállalkozások az érintett kartellek aktív tagjai voltak (a megtámadott határozat (674), (676), (680) és (684) preambulumbekkezdése).

252 Először is, a belgiumi jogsértést illetően a T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei a bírságok kiindulási összegére vonatkozó érvelésükben azt állítják, hogy a belgiumi jogsértés időtartama alatt a ThyssenKrupp sokkal kisebb piaci részesedéssel rendelkezett, mint a Kone és a Schindler, ezért a bírság összegét csökkenteni kell.

253 Az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontja hetedik bekezdésének megfelelően az egyazon jogsértésben részt vevő vállalkozások közötti különbségtételnek nem kell aritmetikai számításra alapulnia. Az arányosság elve és az egyenlő bánásmód elve ugyanis nem követeli meg, hogy a bírság kiindulási összege a kartell összes különböző tagja esetében az egyéni forgalom azonos százalékát tegye ki (a fenti 210. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 149. pontja).

254 Ezért annak vizsgálatához, hogy valamely kartell tagjainak kategóriákba való sorolása megfelel-e az egyenlő bánásmód és az arányosság elvének, a Törvényszéknek – a

Bizottság e területen fennálló mérlegelési jogköre gyakorlásának jogszerűségére irányuló vizsgálata keretében – annak vizsgálatára kell szorítkoznia, hogy ez a besorolás koherens és objektív módon indokolt-e (a Törvényszék T-213/00. sz., CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben 2003. március 19-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-913. o.] 406. és 416. pontja; fenti 159. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 220. és 222. pontja; fenti 210. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 157. pontja, valamint fenti 122. pontban hivatkozott Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 184. pontja).

255 Márpedig a jelen esetben, ellentétben azzal, amit a T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei állítanak, a Bizottság figyelembe vette a TKLA-nak a belga piacon betöltött, viszonylag kevésbé jelentős szerepét azzal, hogy a TKLA-t külön kategóriába sorolta, és kifejezetten kisebb kiindulási összeget állapított meg vele szemben, mint a belgiumi kartell többi résztvevőjével szemben. Így tehát, ellentétben a Konéval és a Schindlerrel, amelyek 40 millió eurós kiindulási összeggel az első kategóriába kerültek, és ellentétben az Otisszal, amely 27 millió eurós kiindulási összeggel a második kategóriába került, a ThyssenKrupp a harmadik kategóriába került 16,5 millió eurós kiindulási összeggel, amely egyébként alacsonyabb, mint az iránymutatásban az ilyen típusú különösen súlyos jogsértés esetére általánosságban előírt 20 millió eurós alsó küszöbérték (lásd az 1. A. pont második bekezdésének harmadik francia bekezdését) (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-230/00. sz., Daesang és Sewon Europe kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2733. o.] 58. pontját).

256 E körülmények között a T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felpereseinek azon érveit, amelyek azon bírság egyéniesített kiindulási összegének állítólagos jogellenességén alapulnak, amelyet velük szemben a TKLA-nak a belgiumi kartellben való részvétele miatt szabtak ki, el kell utasítani.

257 Másodszor, a németországi jogsértést illetően a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei elsőként állítólagos hátrányosan megkülönböztető bánásmódra hivatkoznak, mivel a velük szemben kiszabott bírság kiindulási összegét kizárólag a jogsértő magatartások jellege és földrajzi kiterjedése alapján számították ki,

miközben a Schindlerrel szemben kiszabott bírság kiindulási összege esetében figyelembe vették, hogy a szóban forgó magatartások az érintett termékpiacon csak egy részét érintették. Ha a Bizottság által a Schindler esetében alkalmazott megközelítést a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felpereseinek helyzetére alkalmaznák, annak a velük szemben kiszabott bírság kiindulási összegének csökkenéséhez kellene vezetnie.

258 Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozatból, különösen annak (676)–(679) preambulumbekkezdéséből minden kétséget kizáróan kitűnik, hogy a németországi kartellben részt vevő vállalkozások kategóriákba sorolásakor a Bizottság mind a Schindler esetében, mind pedig a németországi kartell többi résztvevője esetében az érintett vállalkozásoknak a kartell által érintett piacon elért forgalmára támaszkodott.

259 Ezt követően rá kell mutatni arra, hogy a németországi kartellt illetően a Schindler helyzete eltér a ThyssenKrupp helyzetétől. Nem vitatott ugyanis, hogy a Schindlernek a németországi kartellben 1995 augusztusától 2000 decemberéig tartó részvétele mindvégig csak a mozgólépcsőkre terjedt ki (a megtámadott határozat (213) preambulumbekkezdése és 1. cikkének (2) bekezdése). A Schindler tehát a megtámadott határozat 1. cikkének (2) bekezdésében megállapított jogsértésnek csak a mozgólépcsőkre vonatkozó ágában vett részt. Ezzel szemben a ThyssenKrupp részt vett a jogsértés mindkét ágában, nevezetesen 1995 augusztusa és 2003 decembere között a mozgólépcsőkre vonatkozó ágában, 2000 decembere és 2003 decembere között pedig a felvonókra vonatkozó ágában (a megtámadott határozat (212) és (213) preambulumbekkezdése, valamint 1. cikkének (2) bekezdése). Márpedig az eltérő bánásmód alkalmazásának célja éppen az, hogy figyelembe vegyék a vállalkozások között a verseny szempontjából jelentős kár okozására való képességük tekintetében fennálló különbségeket, amely képesség a Schindler esetében szükségképpen gyengébb volt, hiszen a Schindler nem vett részt a kartell felvonókra vonatkozó ágában.

260 E körülmények között a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei nem juthatnak megalapozottan arra a következtetésre, hogy hátrányosan megkülönböztető bánásmódban volt részük amiatt, hogy a Schindler esetében a bírság egyéniesített kiindulási összegének meghatározásakor csak a mozgólépcsőpiacon elért forgalom figyelembevételére került sor. Ellenkezőleg, a Bizottság éppen az egyrészről a Schindler helyzete, másrészről a kartell többi résztvevőjének helyzete közötti különbségek alapján – az egyenlő bánásmód elvét tiszteletben tartva – vett figyelembe különböző forgalmi adatokat az érintett vállalkozások két kategóriája esetében.

261 Másodszor, a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy ők tévesen kerültek az első kategóriába, mivel a birtokukban lévő adatok szerint a Bizottság tévesen ítélte meg a piaci részesedések tényleges helyzetét. Érvük alátámasztása végett az említett felperések egyrészt a Schindlernek a felvonó- és mozgólépcsőpiacon 2003-ban – a referenciaévben – meglévő piaci részesedéseire hivatkoznak. Másrészt a felperések azt állítják, hogy a mozgólépcsőket és a nagyszabású felvonóprojekteket illetően nem rendelkeznek a német piacon akkora piaci részesedéssel, mint a Kone és az Otis. E tekintetben a Bizottság nem közölte a piaci részesedés szerinti kategóriák meghatározásának alapjául szolgáló számításokat, azt követően sem, hogy a felperések erre kérték.

262 Mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a bírság egyéniesített kiindulási összegeinek meghatározása céljából a Bizottság a vállalkozásokat az érintett termékek egyes nemzeti piacain elért forgalmuk alapján sorolta kategóriákba (a megtámadott határozat (673) preambulumbekzdése) (lásd a fenti 251. pontot). E tekintetben a megtámadott határozat (678) preambulumbekzdésében a Bizottság úgy ítélte meg, hogy „a Kone, az Otis és a ThyssenKrupp piaci részesedéseinek és gazdasági erejének hasonlóságát figyelembe véve, a bírság kiszámításakor az esetükben helyénvaló az eltérő bánásmódot mellőzni”.

263 Ezenkívül rá kell mutatni arra, hogy az, hogy a bírság kiindulási összege nem feltétlenül teszi ki a kartell minden tagja esetében a forgalmuk azonos százalékát, szorosan kapcsolódik a vállalkozások kategóriákba sorolásának módszeréhez, amely az azonos kategóriába tartozó vállalkozások esetében megállapított kiindulási összeg átalányosítását vonja maga után. Márpedig a Törvényszék már megállapította, hogy az ilyen módszer, jóllehet figyelmen kívül hagyja az ugyanabba a kategóriába tartozó vállalkozások méretbeli különbségeit, főszabály szerint nem kifogásolható (a fenti 254. pontban hivatkozott CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 385. pontja, a fenti 159. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 217. pontja, valamint a fenti 210. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 150. pontja).

264 A jelen esetben a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei nem vonják kétségbe a megtámadott határozat (673) és (678) preambulumbekzdésében szereplő kijelentéseket.

265 Márpedig, egyrészt, mivel az a kartell, amelyben a Schindler részt vett, csak a mozgólépcsőkre vonatkozott, ezért a Bizottság joggal járt el úgy, hogy a Schindlerrel szemben alkalmazandó egyéniesített kiindulási összeg meghatározásakor kizárólag azt a forgalmat vette figyelembe, amelyet e vállalkozás az említett ágazatban ért el. Nem lehet tehát helyt adni a felperések azon érvének, amely a Schindlernek a felvonók és a mozgólépcsők piacán 2003-ban meglévő piaci részesedéseivel való összehasonlításon alapul.

266 Másrészt, mivel a felperések nem vitatják, hogy a Bizottság a vállalkozásokat az érintett termékek egyes nemzeti piacain elért forgalmuk alapján sorolta kategóriákba (a megtámadott határozat (673) preambulumbekzdése), és tekintettel arra, hogy valamely vállalkozás piaci befolyásának értékeléséhez, illetve az iránymutatás szövege szerint annak értékeléséhez, hogy e vállalkozásnak milyen tényleges gazdasági képessége van arra, hogy más piaci szereplőknek jelentős kárt okozzon, a Bizottság nem köteles a piac előzetes meghatározását, valamint e piac méretének vizsgálatát elvégezni (a fenti 193. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott

ítélet 63. pontja), a felperesek azon érveinek, amelyek az érintett vállalkozásoknak a mozgólépcsők piacán, a felvonóágazaton belül pedig a nagyszabású projektek piacán meglévő piaci részesedéseire vonatkoznak, mindenesetre nem lehet helyt adni.

²⁶⁷ Ebből következik, hogy a felperesek azon érvét, miszerint tévesen sorolták őket az első kategóriába, el kell utasítani. E körülmények között nem lehet helyt adni a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei által előterjesztett azon pervezető intézkedések iránti kérelemnek, amely arra irányult, hogy a Bizottságot a német piacon fennálló piaci részesedésekre vonatkozó számításainak közzétételére kötelezzék.

²⁶⁸ Harmadszor, a luxemburgi jogsértést illetően a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a ThyssenKrupp kis mérete és csekély piaci részesedése miatt nem tudott kárt okozni a többi gazdasági szereplőnek és a fogyasztóknak (az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontja).

²⁶⁹ Először is, a Bizottság a ThyssenKruppot és a Konét a második kategóriába sorolta, jóllehet a Kone piaci részesedése sokkal nagyobb – kétszer akkora – volt, mint a ThyssenKruppé (a megtámadott határozat (680) preambulumbekzdése).

²⁷⁰ E tekintetben meg kell állapítani, hogy – amint a megtámadott határozat (680) preambulumbekzdéséből következik – 2003-ban a Kone és a ThyssenKrupp által a luxemburgi piacon elért forgalom viszonylag hasonló volt, és mindkettőjük forgalma háromszor-négyszer kisebb volt, mint az Otis és a Schindler e piacon elért forgalma. Ennélfogva a Bizottság nem lépte túl nyilvánvalóan a számára biztosított mérlegelési mozgásteret, amikor a Schindlert és az Otist az első kategóriába, a Konét és a ThyssenKruppot pedig a második kategóriába sorolta, mivel e besorolás koherensnek és objektív módon igazoltnak tűnik.

271 Másodszor, a ThyssenKrupp piaci részesedésének az Otis és a Schindler piaci részesedéseivel való összehasonlításából a felperesek szerint az látszik, hogy tényszerűen hiba volt a ThyssenKruppot a második kategóriába sorolni. Az Otist és a Schindlert ugyanis az első kategóriába sorolták, és azok piaci részesedései 2003-ban körülbelül ötszörösét tették ki a ThyssenKrupp piaci részesedésének. A ThyssenKruppot sújtó bírság kiindulási összege az Otis és a Schindler esetében megállapított kiindulási összeg negyedének felel meg, miközben a ThyssenKrupp piaci részesedése e két vállalkozás piaci részesedéseinek hozzávetőleg csak az ötödét, a Kone piaci részesedésének pedig körülbelül csak a felét éri el. Ez az aránytalanság elletmond a Bizottság határozathozatali gyakorlatának, amely szerint a csekélyebb jelentőségű kategóriák esetében alkalmazandó alapösszegeket az első kategóriára vonatkozóan megállapított összeghez képest mindig arányosan csökkentette.

272 Ezt az érvet szintén el kell utasítani. Az egyrészről az Otis és a Schindler piaci részesedései, másrészről a Kone és a ThyssenKrupp piaci részesedései közötti nagy különbség ugyanis indokoltta tette a résztvevők két különböző kategóriába történő besorolását. Ugyanakkor, eltekintve attól, hogy a kiindulási összegnek az egyes kategóriák tekintetében történő meghatározása nem aritmetikai számításon alapul, amelynek a vállalkozások közötti valamennyi, piaci részesedés vonatkozásában megállapított különbséget ki kellene fejeznie a vállalkozások első, illetve második kategóriába tartozása révén, meg kell állapítani, hogy mivel a jelen esetben az első kategóriába tartozó vállalkozások egyike által elért forgalom körülbelül négyszerese a második kategóriába tartozó ThyssenKrupp forgalmának, a ThyssenKrupp számára olyan kiindulási összeg megállapítása, amely az első kategóriába tartozó vállalkozásokkal szemben megállapított kiindulási összeg 25%-át teszi ki, mindenesetre koherensnek és objektív módon igazoltnak tűnik.

273 Harmadszor, a felperesek szerint a Bizottság Luxemburgban a kategóriarendszert tévesen alkalmazta, hiszen összehasonlítva a belgiumi és hollandiai jogsértések esetében a TKLA és a TKL besorolásával, a Bizottságnak a ThyssenKruppot – hogy annak luxemburgi csekély piaci részesedését figyelembe vegye – a Kone kategóriájánál

alacsonyabb kategóriába kellett volna sorolnia, és következésképpen vele szemben kisebb alapösszeget kellett volna megállapítania.

²⁷⁴ E tekintetben a fenti 270. pontban már megállapítást nyert, hogy a Bizottság nem lépte túl nyilvánvalóan a számára biztosított mérlegelési mozgásteret, amikor a Konét és a ThyssenKrupp a második kategóriába sorolta, mivel e besorolás koherensnek és objektív módon igazoltnak tűnik. Ezenkívül a Bizottság által a ThyssenKrupp-csoport más társaságaival szemben más jogsértések esetében alkalmazott eltérő bánásmódra alapított érv nem releváns, mivel az eltérő bánásmód éppen azt szolgálja, hogy minden egyes jogsértés esetében megfelelően figyelembe lehessen venni az érintett vállalkozásoknak az érintett piacokon meglévő viszonylagos jelentőségét. A felperesek érveit tehát el kell utasítani.

²⁷⁵ Negyedszer, a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei az érintett piacon általuk elért forgalom és a velük szemben kiszabott bírság kiindulási összege közötti kapcsolatra alapozva kifogásolják az arányosság elvének állítólagos megsértését. Ily módon a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a velük szemben megállapított kiindulási összeg az általuk a luxemburgi piacon 2003-ban elért forgalomhoz viszonyítva *[bizalmas]*.

²⁷⁶ Márpedig egyrészt, amint a fenti 218. pontból kitűnik, a bírságok általános kiindulási összegét a jogsértések jellegét és az érintett földrajzi piac kiterjedését figyelembe véve határozták meg. Másrészt a Bizottság a kérdéses vállalkozások által a luxemburgi piacon elért forgalmakat kizárólag az érintett vállalkozások közötti eltérő bánásmód alkalmazása keretében vette figyelembe annak érdekében, hogy figyelembe vegye az érintett piacon fennálló viszonylagos jelentőségüket, és azon tényleges gazdasági képességüket, hogy a versenyben jelentős kárt okozzanak (a megtámadott határozat (672) preambulumbekzdése), ami egyébként megfelel a fenti 247. és

250. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak. Az, hogy a felperesek összehasonlították az érintett piacon általuk elért forgalmakat a bírságuk kiindulási összegével, így nem fogadható el.

²⁷⁷ Ennélfogva, és mivel az uniós jog nem foglal magában semmilyen olyan általánosan alkalmazandó elvet, amely szerint a szankciónak arányosnak kell lennie a vállalkozásnak a jogsértés tárgyát képező termékek piacán fennálló jelentőségével (a fenti 193. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 75. pontja), a Luxemburgban elkövetett jogsértés miatt a ThyssenKrupp szemben megállapított egyéniesített kiindulási összeg túlzott mértékére alapított érvet el kell utasítani.

²⁷⁸ A fentiek összességéből kitűnik, hogy a bírságok egyéniesített kiindulási összegeire vonatkozó összes kifogást el kell utasítani.

²⁷⁹ A jelen jogalapot tehát teljes egészében el kell utasítani.

Az 1998. évi iránymutatásnak, az arányosság elvének, az EK 253. cikknek és az egyenlő bánásmód elvének a bírságok kiindulási összege megállapításakor az elrettentési cél figyelembevételét célzó csoportszorzótényező-alkalmazás során történő megsértésére alapított jogalapról

²⁸⁰ A megtámadott határozatban a Bizottság emlékeztet arra, hogy a bírságokat „olyan mértékben” kell megállapítani, „amely – az adott vállalkozás méretét figyelembe véve – biztosítja a bírság kellően elrettentő hatását” (a megtámadott határozat (686) preambulumbeginkezdése). Ennek megfelelően a Bizottság, miután megállapította, hogy „[a] ThyssenKrupp 47 100 000 000 eurós, az UTC/Otis pedig 34 300 000 000

eurós világméretű forgalmával a többi címzettnél jóval fontosabb gazdasági szereplők”, úgy ítélte meg, hogy „[a bírság] kiindulási összegét felfelé kell kiigazítani” e vállalkozások „méretének és összesített forrásainak figyelembevétele céljából”, valamint hogy „a ThyssenKrupp-al szemben kiszabandó bírság kiindulási összege esetében a 2-es szorzótényező alkalmazása (100%-os növelés), az UTC/Otisszal szemben kiszabandó bírság kiindulási összege esetében pedig az 1,7-es szorzótényező alkalmazása (70%-os növelés) megfelelő” (a megtámadott határozat (690) preambulumbekzdése).

281 A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei azzal érvelnek, hogy a Bizottság megsértette az 1998. évi iránymutatást, az arányosság elvét és az egyenlő bánásmód elvét akkor, amikor a négy érintett tagállamban a ThyssenKrupp-csoporthoz tartozó társaságokkal szemben kiszabott bírságok kiindulási összegére 2-es szorzótényezőt alkalmazott azért, hogy az említett bírságok kellően elrettentő hatását biztosítsa. A T-154/07. sz. ügy felperese a megtámadott határozatban alkalmazott szorzótényező tekintetében az indokolás hiányosságára is hivatkozik.

282 Először is, a T-154/07. sz. ügy felperese által az EK 253. cikk megsértésére alapított kifogást el kell utasítani. A megtámadott határozat (689) és (690) preambulumbekzdésében ugyanis a Bizottság azzal indokolta a 2-es szorzótényező alkalmazását, hogy a ThyssenKrupp jelentős gazdasági és pénzügyi erővel rendelkezik, világméretű forgalma pedig – akárcsak az Otisé – jóval meghaladja a Kone és a Schindler forgalmát.

283 Másodszor, a fenti 281. pontban említett felperesek kifogásolják a ThyssenKrupp-csoport világméretű forgalmának a szorzótényező meghatározása céljából történő figyelembevételét. Hangsúlyozzák e tekintetben, hogy a jogsértést elkövető leányvállalatok és anyavállalataik nem alkotnak gazdasági egységet. A T-154/07. sz. ügy felperese hozzáteszi, hogy a ThyssenKrupp decentralizált felépítésű, amelyen belül a TKL önállóan és függetlenül működik. A T-147/07. és T-148/07. sz. ügyek felperesei továbbá azzal érvelnek, hogy a szóban forgó szorzótényező meghatározása szempontjából

a ThyssenKrupp-csoporton belül csak a „felvonó”-szegmens forgalma lehet releváns. Végül a T-144/07. sz. ügy felperese úgy véli, hogy a csoport-szorzótenyezőnek elrettentés céljából történő alkalmazása nem szükséges a versenyjog tiszteletben tartásának biztosítása végett, hiszen enélkül a TKLA bírsága az e társaság által a releváns időszakban Belgiumban elért forgalom [*bizalmas*] %-át tette volna ki.

284 Mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság joggal vélte úgy, hogy a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei gazdasági egységet alkotnak (lásd a fenti 100–131. pontot).

285 Ezt követően hangsúlyozni kell, hogy a bírság kellően elrettentő hatása biztosításának szükségessége – ha az nem teszi indokolttá a bírságok általános mértékének a versenypolitika végrehajtása keretében történő emelését – megköveteli, hogy a bírság összege úgy kerüljön kiigazításra, hogy elérje a bírsággal sújtott vállalkozásra gyakorolni szándékozott hatást annak érdekében, hogy a bírság – különös tekintettel a kérdéses vállalkozás fizetőképességére – ne legyen elhanyagolható, vagy ellenkezőleg, túlzott mértékű, egyrészt a bírság hatékonyságának biztosításából, másrészt pedig az arányosság elvének tiszteletben tartásából eredő követelményeknek megfelelően (a Törvényszék T-54/03. sz., Lafarge kontra Bizottság ügyben 2008. július 8-án hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 670. pontja).

286 Kétségtelen, hogy az elrettentés céljának figyelembevétele céljából a Bizottság nem határozta meg az 1998. évi iránymutatásban azt a módszert, vagy azokat az egyéni-esített szempontokat, amelyek kifejezett felsorolása kötelező erővel bírhat. Az iránymutatás 1. A. pontjának negyedik bekezdése a jogsértés súlyának értékelésére vonatkozó szempontokkal összefüggésben mindössze azt említi meg, hogy a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő erővel

bír (a fenti 122. pontban hivatkozott Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 193. pontja).

287 Ugyanakkor az állandó ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a Bizottság joggal tekinti a kartellben részt vevő minden egyes vállalkozás összforgalmát az elrettentési szorzó meghatározása szempontjából releváns kritériumnak (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-289/04. P. sz., Showa Denko kontra Bizottság ügyben 2006. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-5869. o.] 17. és 18. pontját). Ennek megfelelően valamely vállalkozás mérete és összesített forrásai releváns kritériumok az elérni kívánt cél szempontjából, ami nem más, mint a bírság hatékonyságának garantálása oly módon, hogy a bírság összegének kiigazítása a vállalkozás összesített forrásainak, valamint a szóban forgó bírság megfizetéséhez szükséges pénzeszközök mozgósítására való képességének figyelembevételével történik. A kiindulási összeg növelése mértékének a bírság kellően elrettentő hatása érdekében történő megállapítása ugyanis inkább arra irányul, hogy garantálja a bírság hatékonyságát, mint arra, hogy kifejezésre juttassa a jogsértésnek a verseny rendes menetére gyakorolt káros hatását, és ezáltal a szóban forgó jogsértés súlyát (a fenti 285. pontban hivatkozott Lafarge kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 672. pontja).

288 Következésképpen a Bizottság sem az 1998. évi iránymutatást, sem az arányosság elvét nem sértette meg, amikor az elrettentési tényező alkalmazását a ThyssenKrupp-csoport összforgalmára alapozta. A T-144/07. sz. ügy felperese azon érvének, amely a TKLA belgiumi forgalmának és a bírság összegének abból a célból történő összehasonlításán alapul, hogy bizonyítsa, nincs szükség e felperes tekintetében az elrettentési tényező alkalmazására, ennél fogva szintén nem lehet helyt adni.

289 Harmadszor, a ThyssenKrupp-csoporttal szemben kiszabott bírságokra alkalmazott 2-es szorzótényezőt illetően a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügy felperesei, a Bizottság határozathozatali gyakorlatára és különösen az [EK 81. cikk] alapján megindított eljárásról szóló, 2006. szeptember 13-i 2007/534/EK bizottsági határozatra (COMP/F 38.456 – „bitumen [Hollandia]”-ügy) (HL L 196., 40. o., a továbbiakban: „útépítési bitumen”-határozat) hivatkozva, azt állítják, hogy mivel tisztán nemzeti tényállásról van szó, az említett szorzótényezőt alacsonyabban

kellett volna megállapítani. A T-147/07., T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei e tekintetben azt kérik a Törvényszéktől, hogy az eljárási szabályzat 65. cikkének b) pontjával összhangban szólítsa fel a Bizottságot az „útépítési bitumen”-határozat bemutatására.

²⁹⁰ Ami a jelen esetben alkalmazott szorzótényező túlzott mértékét illeti, rá kell mutatni arra, hogy a bírság elrettentés céljából történő növelése a bírság hatékonyságát hivatott garantálni oly módon, hogy a bírság összegének kiigazítása a vállalkozás összesített forrásainak, valamint a szóban forgó bírság megfizetéséhez szükséges pénzeszközök mozgósítására való képességének figyelembevételével történik (a fenti 285. pontban hivatkozott Lafarge kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 671. pontja). A Bizottság által megállapított jogsértések tisztán nemzeti jellegére alapított érvnek ezért nem lehet helyt adni.

²⁹¹ Az „útépítési bitumen”-határozatra alapozott érvet sem lehet elfogadni. A fenti 153. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében ugyanis a Bizottság korábbi határozatai nem relevánsak, mivel – amint arra a fenti 108. pont emlékeztetett – a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata nem szolgál jogi háttérként a versenyügyekben kiszabott bírságok tekintetében. Következésképpen a T-147/07., T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felpereseinek azon bizonyításfelvétel iránti kérelmét, amely a Bizottságnak az „útépítési bitumen”-határozat bemutatására való felszólítására irányult, szintén el kell utasítani.

²⁹² Mindenesetre a ThyssenKrupp 47,1 milliárd eurót elérő összforgalmára tekintettel (a megtámadott határozat (689) preambulumbeközlése), a ThyssenKrupppal szemben kiszabott bírságok kiindulási összegeire a 2-es szorzótényező alkalmazása megfelelőnek tűnik ahhoz, hogy garantálja e vállalkozás fizetőképességére figyelemmel a bírságok hatékonyságát, és ebből következően biztosítsa a vele szemben kiszabott bírságok kellően elrettentő hatását.

293 Negyedszer, a T-144/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei a saját bírságaik vonatkozásában a szorzótényező állítólagosan hátrányosan megkülönböztető módon történő alkalmazására hivatkoznak, tekintve, hogy a Bizottság nem alkalmazott elrettentési céllal szorzótényezőt a Kone és a Schindler esetében, jóllehet ezek a vállalkozások az Unión belül jóval nagyobb forgalmat bonyolító multinacionális cégcsoportok tagjai. Ezenkívül a Kone és a Schindler leányvállalatainak a hollandiai érintett piacon elfoglalt helyzete sokkalta jelentősebb, mint a ThyssenKruppé.

294 Ez az érv nem fogadható el. A kiindulási összegnek a bírság elrettentési célját biztosítani hivatott emelésével ugyanis a Bizottság valójában csak annak érdekében alkalmaz eltérő bánásmódot egyazon kartell résztvevőivel szemben, hogy figyelembe vegye, ténylegesen miként hat rájuk a bírság (a fenti 210. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 241. pontja).

295 Márpedig a Bizottság nem sértette meg az egyenlő bánásmód elvét, amikor a jelen ügyben a résztvevők összforgalmára, és nem az Unión belüli, vagy esetleg az érintett nemzeti piacon belüli forgalmára hivatkozott annak felmérése során, hogy elrettentő hatásuk biztosítása végett szükséges-e a bírságok összegének növelése. A ThyssenKrupp összforgalmából kiindulva ugyanis arra a következtetésre lehet jutni, hogy ezt a vállalkozást a kiszabott bírságok kevésbé érintették volna, mint a Konét és a Schindlert – amelyek forgalma 3,2 milliárd, illetőleg 5,73 milliárd euró (a megtámadott határozat (689) preambulumbekzdése) –, ha elrettentés címén semmilyen növelésre nem került volna sor.

296 A jelen ügyben tehát a 2-es szorzótényezőnek a ThyssenKrupp bírságaira történő alkalmazása a bírságok hatékonyságának e vállalkozás fizetőképességére tekintettel történő biztosítása céljából igazoltnak tűnik.

297 A fentiek összességéből kitűnik, hogy a jelen jogalapot el kell utasítani.

Az 1998. évi iránymutatásnak, az arányosság elvének és a védelemhez való jognak a bírságok alapösszegének visszaesés címén 50%-kal történő növelése során történő megsértésére alapított jogalapról

298 A megtámadott határozatban a Bizottság úgy ítéli meg, hogy a TKAG-val, a TKE-vel és a ThyssenKrupp-leányvállalatokkal szemben kiszabott bírságok alapösszegét visszaesés címén 50%-kal növelni kell (a megtámadott határozat (707), (710), (714) és (720) preambulumbekzdése).

299 A Bizottság a megtámadott határozat (697) preambulumbekzdésében e tekintetben a következőre emlékeztet:

„[...] [V]isszaesésről akkor beszélünk, ha valamely vállalkozást, amelynek felelősségét a Bizottság korábbi határozatában már megállapította, a későbbiekben azonos típusú jogsértésért felelősnek nyilvánítják, akkor is, ha ez utóbbi jogsértést más tevékenységi ágazatban vagy más termékre vonatkozóan követte el. [Az 1998. évi iránymutatás 2. pontja] az ugyanazon vállalkozás, illetve vállalkozások által elkövetett, ismétlődő jogsértéseket súlyosító körülménynek tekinti. A »vállalkozás« fogalma az egyazon csoporton belül működő minden olyan jogalanyt magában foglal, amely a piaci magatartását nem önállóan határozza meg. A Michelin-ügyben hozott ítéletben [a fenti 107. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 290. pontja] a Törvényszék megerősítette, hogy a visszaesés olyan jogalanyra is alkalmazható, amely egy olyan (anya)vállalat 100%-os tulajdonában van, amely egy korábbi jogsértésért már felelősségre vont másik jogalanyt irányít.”

300 A viisszesésnek a jelen ügyben történő megállapítása végett a Bizottság a megtámadott határozat (698) preambulumbekendésében az [ESZAK] 65. cikk alapján megindított eljárásról szóló, 1998. január 21-i 98/247/ESZAK határozatára (IV/35.814 – „ötvözeti felár”-ügy) (HL L 100., 55. o., a továbbiakban: „ötvözeti felár”-határozat) hivatkozik. Az említett preambulumbekendésben a következőt fejti ki:

„1998-ban az ötvözeti felár [bizottsági határozatban] bírságok kiszabására került sor egy olyan kartell miatt, amelynek célja és hatása a verseny korlátozása és torzítása volt. Többek között bírság kiszabására került sor a ThyssenKrupp Stainless GmbH-val (TKS-sel) szemben, amely vállalkozás a német jog szerint a Krupp és a Thyssen rozsdamentesacél-ágazatbeli tevékenységeinek összeolvadása következtében 1995. január 1-jén jött létre. Szintén bírságot kapott az Acciai Speciali Terni SpA (AST), egy az olasz jog szerint 1994. január 1-jén alapított vállalkozás, amelynek fő tevékenységei közé tartozik a rozsdamentes acéllemezek gyártása. 1994 decemberében több vállalkozás, köztük a Krupp és a Thyssen, közösen felvásárolták az AST-t. A Krupp az AST-ben 1995 decemberében 50%-ról 75%-ra, majd 1996 májusában 100%-ra növelte a részesedését. Ezután a Krupp az összes AST-részvényét a TKS-re ruházta át [...]”

301 A Bizottság a megtámadott határozatban arra is kitér (a megtámadott határozat (700), (704), (709), (713) és (717) preambulumbekendése), hogy az „ötvözeti felár”-határozatban megállapított kartell 1993. december 16-tól – azon időponttól, amikor sor került arra a találkozóra, amelynek alkalmával a részt vevő vállalkozások az összejártszásról döntöttek – 1998. január 21-ig, a jogsértést megállapító határozat elfogadásának napjáig állt fenn, és ennél fogva a ThyssenKrupp-csoporthoz tartozó társaságok által elkövetett jogsértések nem csupán megismétlődtek, hanem egymással átfedésben és párhuzamosan valósultak meg.

302 A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei úgy vélik, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (699)–(707) preambulumbekendésében (a T-147/07. és a T-150/07. sz. ügyben), (708)–(710) preambulumbekendésében (a T-144/07. és a T-150/07. sz. ügyben), (711)–(714) preambulumbekendésében (a T-148/07. és a T-149/07. sz. ügyben), (717) preambulumbekendésében (a T-150/07. sz. ügyben) és (720) preambulumbekendésében (a T-150/07. és a T-154/07. sz. ügyben) visszaesés címén tévesen növelte bírságuk összegét 50%-kal. A Bizottság nem tekinthette volna úgy, hogy az a jogsértés, amely

miatt az 1997 szeptembere előtt KruppThyssen Nirosta GmbH néven működő (a megtámadott határozat 882. lábjegyzete) ThyssenKrupp Stainless AG-vel (a továbbiakban az 1997 szeptembere előtti és utáni időszak tekintetében egyaránt: TKS) és az Acciai Speciali Terni SpA-val (a továbbiakban: AST) szemben az „ötvözeti felár”-határozatban szankció alkalmazására került sor, egyike az általuk korábban elkövetett hasonló jogsértéseknek.

303 Előjáróban emlékeztetni kell arra, hogy az „ötvözeti felár”-határozat 1. cikkében – amelyre a Bizottság a megtámadott határozatban azzal a céllal hivatkozik, hogy a jelen ügyben megállapítsa a visszaesést – a Bizottság megállapította, hogy több társaság – köztük a Krupp Hoesch Stahl AG (a továbbiakban: KHS) (1995. január 1-jétől TKS), a Thyssen Stahl AG (a továbbiakban: TS) (1995. január 1-jétől TKS) és az AST – megsértették az ESZAK 65. cikk (1) bekezdését az e társaságok vonatkozásában 1993 decemberétől 1998. január 21-ig terjedő időszakban azzal, hogy az ötvözeti felár kiszámításához felhasznált képlet referenciaértékeit összehangolt módon megváltoztatták és alkalmazták. A Bizottság szerint ennek a gyakorlatnak a hatása és célja a közös piacon belüli verseny korlátozása és torzítása volt.

304 Az „ötvözeti felár”-határozatból kitűnik, hogy a KHS és a TS 1994. december 31-ig közvetlenül vettek részt a jogsértésben, ezért külön kellett a felelősséget viselniük. Ugyanakkor az a bírság, amelyet a Bizottságnak velük szemben kellett kiszabnia, csak a TKS-t terhelte, amely 1997. július 23-án levélben közölte a Bizottsággal, hogy a TS és a KHS cselekedeteiért 1993-tól viseli a felelősséget (az „ötvözeti felár”-határozat (14) és (102) preambulumbekkezdése).

305 A TKS és az AST 1998. március 11-én, illetőleg 13-án keresetet nyújtott be a Törvényszékhez, amelyben azt kérte, hogy a Törvényszék az „ötvözeti felár”-határozatot a rájuk vonatkozó részében semmisítse meg, másodlagosan pedig jelentősen csökkentse az e határozatban rájuk kiszabott bírságok összegét. A fenti 106. pontban hivatkozott Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletében a Törvényszék az „ötvözeti felár”-határozat 1. cikkét annyiban,

amennyiben az a TS által elkövetett jogsértésért a TKS-t tette felelőssé, megsemmisítette a TKS védelemhez való jogának megsértésére hivatkozva, mivel a TKS-nek nem nyílt lehetősége arra, hogy a TS-sel szemben kifogásolt tények valóságtartalmára és relevanciájára vonatkozó észrevételeit előterjessze. A fent hivatkozott ítélettel szemben két fellebbezés benyújtására került sor, amelyeket a Bíróság a C-65/02. P. és C-73/02. P. sz., ThyssenKrupp kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. július 14-én hozott ítéletében (EBHT 2005., I-6773. o.) elutasított.

³⁰⁶ A fenti 106. pontban hivatkozott Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet alapján a Bizottság 2006. december 20-án elfogadta az [ESZAK 65. cikk] szerinti eljárással kapcsolatos C (2006) 6765 végleges határozatot (COMP/F/39.234 – „ötvözetfelár”-ügy – határozat újraelfogadása). E határozatban a Bizottság megállapította, hogy a TS 1993. december 16. és 1994. december 31. között megsértette az ESZAK 65. cikk (1) bekezdését, továbbá a TS magatartásáért – a TKS 1997. július 23-i levele alapján – a TKS-t tette felelőssé.

³⁰⁷ A jelen jogalap keretében a felperesek vitatják, hogy ők az EK 81. cikk és az EK 82. cikk értelmében gazdasági egységet alkotnak az „ötvözetfelár”-határozatban szankcióval sújtott vállalkozásokkal. E tekintetben azzal érvelnek, hogy a Bizottság a fenti 107. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítéletből tévesen vezeti le azt, hogy ha egy anyavállalat a leányvállalata tőkéjében 100%-os részesedéssel rendelkezik, az elegendő ahhoz, hogy e leányvállalat korábbi jogsértéséért az anyavállalatot tegyék felelőssé anélkül, hogy felmerülne a leányvállalat tényleges önállóságának kérdése. Ezért a felperesek szerint, ellentétben azzal, amit a Bizottság állít, a Bizottságnak nem állt jogában szándéka szerint a két határozatban a bírságot ugyanazon anyavállalattal szemben kiszabni, amint azt a fenti 107. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 290. pontja megköveteli.

³⁰⁸ Rá kell mutatni arra, hogy a visszaesés egyes nemzeti jogrendekben elfogadott fogalma magában foglalja, hogy a személy új jogsértéseket követett el, miután hasonló

jogsértésekért már korábban szankcionálták (a Törvényszék T-141/94. sz., Thyssen Stahl kontra Bizottság ügyben 1999. március 11-én hozott ítéletének [EBHT 1999., II-347. o.] 617. pontja, fenti 107. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 284. pontja, fenti 250. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 362. pontja és fenti 158. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 450. pontja). Ezenkívül az 1998. évi iránymutatás 2. pontja a bírság alapösszege növelésének igazolására alkalmas súlyosító körülmények példálózó felsorolásában kifejezetten megemlíti az „ugyanazon vállalkozás(ok) által elkövetett azonos típusú, ismétlődő jogsértések[et]”.

- 309 Amint arra a fenti 92. pont emlékeztetett, a vállalkozás versenyjogi fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az a szóban forgó megállapodás tárgya szempontjából egy gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból e gazdasági egység több természetes vagy jogi személyből áll.
- 310 A vállalkozás versenyellenes magatartásáért meg lehet tehát állapítani valamely másik vállalkozás felelősségét akkor, ha az előbbi vállalkozás nem önálló módon határozta meg piaci magatartását, hanem lényegében az ez utóbbi által adott utasításokat követte, különösen az őket összekötő gazdasági és jogi kapcsolatokra tekintettel (a fenti 94. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 117. pontja, a fenti 94. pontban hivatkozott Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 27. pontja, valamint a fenti 91. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet 58. pontja; a Törvényszék T-314/01. sz., Avebe kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3085. o.] 135. pontja).
- 311 E tekintetben világossá kell tenni, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság nem szorítkozhat annak megállapítására, hogy a vállalkozás meghatározó befolyást „gyakorolhatott” a másik vállalkozásra, anélkül hogy szükséges lenne annak vizsgálata, hogy e befolyást valóban gyakorolta-e. Ellenkezőleg, főszabály szerint a Bizottság feladata e meghatározó befolyásnak a ténybeli elemek – többek között különösen az

egyik vállalkozás másik vállalkozás feletti esetleges irányítási jogköre – alapján való bizonyítása (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-196/99. P. sz., Aristrain kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-11005. o.] 95–99. pontját, valamint fenti 94. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletének 118–122. pontját; a Törvényszék T-9/99. sz., HFB és társai kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1487. o.] 527. pontját, valamint fenti 310. pontban hivatkozott Avebe kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 136. pontját).

³¹² Kétségtelen, amint azt a Bizottság is megjegyzi, hogy a Törvényszék a fenti 107. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 290. pontjában megállapította, hogy amennyiben ugyanazon anyavállalat közvetlenül vagy közvetve két leányvállalatnak több mint 99%-ban tulajdonosa, ez alapján ésszerűen lehet arra következtetni, hogy ezek a leányvállalatok nem önállóan határozzák meg piaci magatartásukat. Az említett ítéletben a Törvényszék ehhez hozzátette, hogy az ugyanazon csoporthoz tartozó különböző társaságok gazdasági egységet képeznek, tehát az EK 81. cikk és az EK 82. cikk értelmében egy vállalkozásnak minősülnek, amennyiben az érintett társaságok nem önállóan határozzák meg a piaci magatartásukat.

³¹³ Ugyanakkor, amint a fenti 96. és 97. pontban megállapítást nyert, a Bíróság a közel-múltban emlékeztetett arra, hogy abban a különös esetben, ha az anyavállalat az uniós versenyszabályokba ütköző jogsértést elkövető leányvállalata tőkéjében 100%-os részesedéssel rendelkezik, bár fennáll az a vélelem, amely szerint az említett anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalata magatartására, e vélelem megdönthető (lásd ebben az értelemben a fenti 91. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet 60. és 61. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Ezenkívül, amint arra a Bíróság a fenti 311. pontban hivatkozott Aristrain kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 99. pontjában emlékeztetett, az a pusztán tény, hogy két különálló gazdasági társaság tőkéje egyazon személy tulajdonát képezi, önmagában véve nem elegendő annak bizonyításához, hogy e két társaság között olyan gazdasági egység áll fenn, amelynek következtében az uniós versenyjog szerint az egyik cselekedetei a másikkal tudhatók be.

- 314 A jelen esetben meg kell állapítani, hogy egyrészt az „ötvözeti felár” ügyben a Bizottság nem tekintette úgy, hogy a KHS, a TS, a TKS és az AST társaságoknak – amelyeknek gazdasági és jogi értelemben vett utódja a TKAG – az anyavállalatai e társaságokkal az EK 81. cikk és az EK 82. cikk alkalmazásában gazdasági egységet alkotnak, így tehát nem állította azt, hogy a KHS, a TS, a TKS és az AST a piaci magatartásukat nem önállóan határozzák meg. Az „ötvözeti felár”-határozatból ugyanis kitűnik, hogy a ThyssenKrupp-csoporthoz tartozó társaságokat illetően a Bizottság kizárólag a KHS, a TS, a TKS és az AST tekintetében állapított meg jogsértést, azok anyavállalatai tekintetében nem, amely utóbbiakat – amint arra a felperesek is kitértek, a Bizottság pedig ezt nem cáfolta – az említett határozat elfogadásához vezető közigazgatási eljárásban nem hallgatták meg.
- 315 Másrészt a megtámadott határozatból nem tűnik ki, hogy a Bizottság a jelen ügyben úgy tekintette volna, hogy a KHS, a TS, a TKS és az AST azon vállalkozások közé tartoznak, amelyek tekintetében az említett határozat 1. cikkében jogsértések megállapítására került sor.
- 316 Következésképpen a megtámadott határozat 1. cikkében megállapított jogsértéseket nem lehet ugyanazon vállalkozás, illetve ugyanazon vállalkozások visszaesésének tekinteni, mint amelyek tekintetében az „ötvözeti felár”-határozatban jogsértések megállapítására került sor.
- 317 E tekintetben mindenekelőtt a Bizottság azon érve, miszerint a megtámadott határozat elfogadásához és a jelen keresethez vezető közigazgatási eljárásban a ThyssenKrupp-nak lehetősége volt cáfolni azt, hogy az „ötvözeti felár” ügyben szankcionált vállalkozásokkal gazdasági egységet alkot, nem fogadható el.

318 Rá kell mutatni ugyanis arra, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint, egyrészt, a védelemhez való jog tiszteletben tartásának elve kizárja, hogy jogszerűnek minősüljön az olyan határozat, amelyben a Bizottság úgy szab ki versenyügyben bírságot valamely vállalkozásra, hogy e vállalkozással nem közölte előzetesen a vele szemben felhozott kifogásokat, másrészt pedig, a kifogásközlésnek jelentőségére tekintettel egyértelműen meg kell jelölnie azt a jogi személyt, amellyel szemben később bírság szabható ki, és azt ez utóbbinak kell címezni (lásd a fenti 192. pontban hivatkozott Papierfabrik August Koehler kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 37. és 38. pontját, valamint a fenti 91. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet 57. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

319 Ebből következően nem fogadható el, hogy a Bizottság a visszaesés mint súlyosító körülmény megállapítása során úgy tekintse, hogy valamely vállalkozást olyan korábbi jogsértésért kell felelőssé tenni, amelyre vonatkozóan a Bizottság e vállalkozást határozatban nem marasztalta, és amely jogsértés megállapítása során e vállalkozás részére kifogásközlést nem címzett, aminek következtében e vállalkozás számára nem tette lehetővé, hogy a korábbi jogsértést megállapító határozat elfogadásához vezető eljárás során előadja érveit annak vitatása érdekében, hogy más vállalkozásokkal esetleges gazdasági egyseget alkot.

320 E következtetés annál is inkább indokolt, mert – noha kétségtelen, hogy az arányosság elve megköveteli, hogy a szóban forgó jogsértés és egy, a versenyszabályokba ütköző korábbi jogsértés között eltelt időt figyelembe vegyék annak értékelése során, hogy a vállalkozás mennyire hajlamos e szabályok megsértésére – a Bíróság már korábban hangsúlyozta, hogy a visszaesés megállapítása tekintetében a Bizottságot nem köti esetleges elévülési idő (a Bíróság C-3/06. P. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítéletének [EBHT 2007., I-1331. o.] 38. pontja és a fenti 158. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 462. pontja; lásd továbbá a fenti 250. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítélet 353. pontját), valamint hogy ennél fogva

e megállapítást sok évvel valamely jogsértés megállapítása után is meg lehet tenni, olyan időpontban, amikor az érintett vállalkozás legalábbis képtelen az ilyen gazdasági egység fennállását cáfolni, különösen, ha a fenti 313. pontban említett vélelem alkalmazására kerül sor.

- 321 Továbbá a Bizottság azon érve, miszerint a bírság összegének visszaesés címén történő növelését azon jogsértések is indokolnák, amelyeket az [ESZAK] 65. cikk alapján megindított, a hidegen hengerelt rozsdamentes acéllemezek európai gyártói közötti megállapodásra és összehangolt magatartásokra vonatkozó eljárásról szóló, 1990. július 18-i 90/417/ESZAK bizottsági határozat (HL L 220., 28. o.), valamint az [ESZAK] 65. cikk alapján megindított, az európai gerendagyártók közötti megállapodásokra és összehangolt magatartásokra vonatkozó eljárásról szóló, 1994. február 16-i 94/215/ESZAK bizottsági határozat (HL L 116., 1. o.) állapított meg, szintén nem fogadható el. Amellett, hogy e határozatokat sem a kifogásközlés, sem a megtámadott határozat nem említi, azt is meg kell állapítani, hogy – akárcsak az „ötvozeti felár” ügyben szankcióval sújtott vállalkozások – a szóban forgó határozatokban marasztalt vállalkozások sem azonosak az EK 81. cikk és az EK 82. cikk értelmében azokkal a vállalkozásokkal, amelyeket a megtámadott határozat szankcióval sújtott.

- 322 Végül, a Bizottság azon érvét, amely szerint, ha az anyavállalat a leányvállalat tőkéjének szinte teljes egészében tulajdonosa, akkor az anyavállalat is címzettje annak az értesítésnek, amelyet a leányvállalat kapott a Bizottság egy olyan korábbi határozata alapján, amelyben versenyjogi jogsértés miatt a Bizottság e leányvállalatot szankcióval sújtotta, szintén nem lehet elfogadni. Ugyanis, noha valóban ésszerű következtetés lehet, hogy az anyavállalatnak ténylegesen tudomása van a Bizottság által azon leányvállalatra részére címzett korábbi határozatról, amely tőkéjének szinte teljes egészével rendelkezik, e tudomás nem orvosolhatja azt a tényt, hogy a korábbi határozatból hiányzik annak megállapítása, hogy ezen anyavállalat és leányvállalata gazdasági egységet alkot, hogy ez alapján az említett anyavállalatot felelőssé lehessen tenni a korábbi jogsértésért, és a vele szemben kiszabott bírságok összegét visszaesés címén növelni lehessen.

- 323 Ebből következik, hogy a jelen jogalap megalapozott, és a megtámadott határozatot meg kell változtatni, anélkül hogy a felperesek által a jelen jogalap keretében megfogalmazott többi érvet vizsgálni kellene. E megváltoztatás következményeinek kifejtését az alábbi 461. és 462. pont tartalmazza.

A 2002. évi engedékenységi közleménynek, továbbá a bizalomvédelem és az egyenlő bánásmód elvének az együttműködés értékelése során történő megsértésére alapított jogalapról

- 324 A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei emlékeztetnek arra, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján bírságmenetesség, illetve bírságuk összegének csökkentése iránti kérelmeket nyújtottak be. A Bizottság azonban az együttműködésük minőségének és hasznosságának értékelése során megsértette az említett közlemény rendelkezéseit. A T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei szerint a Bizottság ezenkívül a németországi jogsértés bizonyításában való együttműködésük értékelésére vonatkozó jogos elvárásaikat is megsértette. Végül, a T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei a belgiumi jogsértés vonatkozásában az egyenlő bánásmód elvének a 2002. évi engedékenységi közlemény alkalmazása során történő megsértésére hivatkoznak.

A 2002. évi engedékenységi közleményről

- 325 Ki kell emelni, hogy a Bizottság a 2002. évi engedékenységi közleményben meghatározta, hogy a kartell bizonyítása érdekében vele együttműködő vállalkozások milyen feltételek mellett mentesülhetnek a bírság alól, illetve részesülhetnek az egyébként általuk megfizetendő bírság összegének csökkentésében.

326 Először is a 2002. évi engedékenységi közlemény A. szakaszának 8. pontja kimondja:

„A Bizottság mentességet biztosít egy vállalkozás számára a bírság alól, amelyet egyébként kiszabott volna, ha:

- a) a vállalkozás elsőként szolgáltat olyan bizonyítékot, amely a Bizottság szerint lehetővé teszi, hogy határozatot fogadjon el annak érdekében, hogy a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése szerint vizsgálatot folytasson a Közösséget érintő állítólagos kartellel kapcsolatban; vagy
- b) a vállalkozás elsőként szolgáltat olyan bizonyítékot, amely a Bizottság szerint lehetővé teszi az [EK] 81. cikk megsértésének felfedését a Közösséget érintő állítólagos kartellel kapcsolatban.”

327 Ezt követően a 2002. évi engedékenységi közlemény B. szakaszának 20. pontja kimondja, hogy „[a]zok a vállalkozások, amelyek nem felelnek meg a fenti A. szakasz [bírságmentességhez szükséges] feltételeinek, jogosultak lehetnek annak a bírságnak a csökkentésére, amelyet egyébként kiszabtak volna”, a 21. pontja pedig kimondja, hogy „[a]nnak érdekében, hogy a csökkentésre jogosultságot szerezzen, a vállalkozásnak a Bizottság rendelkezésére kell bocsátania a feltehető jogsértésre vonatkozó olyan bizonyítékait, amelyek jelentős hozzáadott értéket képviselnek a Bizottságnak már rendelkezésére álló bizonyítékok értékéhez képest, és véget kell vetnie a feltehető jogsértésben való részvételének nem később, mint a bizonyíték benyújtása időpontjában”.

- 328 A hozzáadott érték fogalmát illetően a 2002. évi engedékenységi közlemény 22. pontja kifejti:

„A »hozzáadott érték« fogalma arra vonatkozik, hogy a benyújtott bizonyíték jellege és/vagy részletessége folytán mennyiben segíti a Bizottságot a kérdéses tényállás bizonyításában. Ennek mérlegelésében a Bizottság általában azokat az írásos bizonyítékokat, amelyek abból az időszakból származnak, mint a bizonyítandó tényállás, értékesebbnek tekinti, mint a később keletkezett bizonyítékokat. Ehhez hasonlóan a kérdéses tényállással kapcsolatos közvetlen bizonyítékokat általában nagyobb értékűnek tekinti, mint a közvetett vonatkozásúakat.”

- 329 A 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontjának első bekezdése a bírságcsökkentéseket három kategóriába sorolja:

„ – a 21. pontnak megfelelő első vállalkozás esetében: 30–50%-os csökkentés;

– a 21. pontnak megfelelő második vállalkozás esetében: 20–30%-os csökkentés;

– a 21. pontnak megfelelő további vállalkozások esetében: 20%-ig terjedő csökkentés.”

330 A 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontjának második bekezdése kimondja:

„Annak érdekében, hogy e tartományok mindegyikében meg tudja határozni a csökkentés mértékét, a Bizottság figyelembe veszi a 21. pont feltételeinek megfelelő bizonyíték benyújtásának időpontját és az általa képviselt hozzáadott érték mértékét. Figyelembe veheti még, hogy a benyújtás időpontját követően a vállalkozás milyen mértékben és mennyire folyamatosan működött együtt vele.”

331 Végül, a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontjának utolsó bekezdése kimondja:

„[H]a egy vállalkozás a Bizottság előtt korábban ismeretlen tényekre vonatkozóan szolgáltat bizonyítékot, amely közvetlenül összefügg a feltételezett kartell jelentőségével [helyesen: súlyával] vagy fennállása időtartamával, a Bizottság ezeket a tényezőket nem veszi figyelembe a bizonyítékot szolgáltató vállalkozásra kiszabott bírság megállapításakor.”

A Bizottság mérlegelési mozgásteréről és az uniós bíróság által gyakorolt felülvizsgálatról

332 Emlékeztetni kell arra, hogy az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése, amely az uniós versenyszabályok megsértése esetén a bírságkiszabás jogalapját képezi, a bírságok megállapítása során mérlegelési mozgásteret biztosít a Bizottság számára (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-229/94. sz., Deutsche Bahn kontra Bizottság ügyben 1997. október 21-én hozott ítéletének [EBHT 1997., II-1689. o.] 127. pontját),

amely többek között az általa követett általános versenypolitikától függ (lásd ebben az értelemben a fenti 247. pontban hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 105. és 109. pontját). Ennek keretében a Bizottság a bírságot kiszabó határozatai átláthatóságának és objektív jellegének biztosítása érdekében elfogadta és közzétette a 2002. évi engedékenységi közleményt. Olyan normáról van szó, amely – a magasabb szintű jogszabályok tiszteletben tartása mellett – azon feltételeket kívánja meghatározni, amelyeket a Bizottság mérlegelési jogkörének gyakorlása során alkalmazni szándékozik. Ez e jogkör önkorlátozását eredményezi (lásd analógia útján a Törvényszék T-214/95. sz., Vlaams Gewest kontra Bizottság ügyben 1998. április 30-án hozott ítéletének [EBHT 1998., II-717. o.] 89. pontját), mivel a Bizottság köteles megfelelni a saját maga számára előírt iránymutatásoknak (lásd analógia útján a Törvényszék T-380/94. sz., AIUFFASS és AKT kontra Bizottság ügyben 1996. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 1996., II-2169. o.] 57. pontját).

333 A Bizottság mérlegelési jogkörének a 2002. évi engedékenységi közlemény elfogadásából következő önkorlátozása azonban nem összeegyeztethetetlen azzal, hogy a Bizottság továbbra is jelentős mérlegelési mozgástérrel bír (lásd analógia útján a fenti 60. pontban hivatkozott Raiffeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 224. pontját).

334 A 2002. évi engedékenységi közlemény ugyanis számos rugalmassági tényezőt tartalmaz, amelyek lehetővé teszik a Bizottság számára, hogy a diszkrecionális jogkörét az 1/2003 rendelet 23. cikkének rendelkezéseivel összhangban, a Bíróság értelmezését figyelembe véve gyakorolhassa (lásd analógia útján a fenti 60. pontban hivatkozott Raiffeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 224. pontját).

335 Így ki kell emelni, hogy a Bizottság széles mérlegelési mozgástérrel rendelkezik akkor, amikor azt kell értékelnie, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény által biztosított kedvezményben részesülni kívánó vállalkozás által szolgáltatott bizonyítékok az

említett közlemény 21. pontja értelmében jelentős hozzáadott értéket képviselnek-e (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-328/05. P. sz., SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2007. május 10-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-3921. o.] 88. pontját és a fenti 158. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 555. pontját). A 2002. évi engedékenységi közlemény 8. pontjának a) és b) alpontját illetően meg kell állapítani, hogy e jelentős mérlegelési mozgástér magából e rendelkezés szövegéből ered, amely rendelkezés kifejezetten olyan bizonyítékok szolgáltatására utal, amelyek „a Bizottság szerint” lehetővé teszik számára vizsgálatot elrendelő határozat meghozatalát, vagy lehetővé teszik számára a jogsértés megállapítását. A vállalkozás által tanúsított együttműködés minőségének és hasznosságának értékelése ugyanis összetett ténybeli értékelést foglal magában (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2007. május 10-én hozott ítélet 81. pontját és a fenti 153. pontban hivatkozott Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 271. pontját).

336 Ugyanígy a Bizottság, miután megállapította, hogy a bizonyítékok a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontja értelmében jelentős hozzáadott értéket képviselnek, mérlegelési mozgástérrel rendelkezik akkor is, amikor azt kell meghatároznia, hogy az érintett vállalkozás esetében pontosan mennyivel csökkentse a bírság összegét. Az említett közlemény 23. pontja b) alpontjának első bekezdése ugyanis tartományokat ír elő az említett vállalkozások különböző kategóriái esetében a bírság összegének csökkentéséhez, míg az említett pont második bekezdése megállapítja az e tartományokon belül való csökkentés mértékének meghatározása érdekében a Bizottság által figyelembe veendő kritériumokat.

337 Azon mérlegelési mozgástérre tekintettel, amellyel a Bizottság a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a vállalkozás együttműködésének értékelése során rendelkezik, a Törvényszék kizárólag e mozgástér nyilvánvaló túllépését kifogásolhatja (lásd ebben az értelemben a fenti 335. pontban hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2007. május 10-én hozott ítélet 81., 88. és 89. pontját, valamint a fenti 158. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 555. pontját).

A ThyssenKruppnek a Belgiumban elkövetett jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködéséről

- 338 A Bizottság a megtámadott határozat (773) preambulumbekzdésében úgy döntött, hogy „a ThyssenKruppot [a 2002. évi] engedékenységi közlemény 23. [pontja] b) [alpontjának] [második francia bekezdésében] előírt tartományon belül [a bírság] 20%-os csökkentés[é]ben részesíti”.
- 339 A megtámadott határozat (769) preambulumbekzdésében a Bizottság e tekintetben kifejti, hogy „[a]mikor a ThyssenKrupp [a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján] benyújtotta a kérelmét, addigra a Bizottság már három helyszíni vizsgálatot végzett el Belgiumban, és [ugyanazon közlemény alapján] a belgiumi kartelltevékenységek tárgyában már két kérelmet kapott a Konétól és az Otistól”.
- 340 Miután a megtámadott határozat (770) preambulumbekzdésében a Bizottság megállapítja, hogy „[a] ThyssenKrupp által közölt új információk alapvetően bizonyos felvonó- és mozgólépcsőprojektekre vonatkozó szóbeli magyarázatokból álltak”, a (771) preambulumbekzdésben elismeri, hogy „[a] ThyssenKrupp által [a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján] előterjesztett kérelem jelentős hozzáadott értéket képvisel, hiszen a [bizalmas] tárgyában kiegészítő információkat közöl”. A (771) preambulumbekzdésben a Bizottság ehhez hozzáteszi, hogy „[e]gyébiránt a ThyssenKrupp észrevételei megerősítették a Bizottságnak korábban birtokába jutott bizonyítékokat a közreműködő társaságok, az érintett termékek és szolgáltatások, a vizsgálat tárgyát képező időszak, a kartelltalálkozók helye és megszervezése, valamint a kartell működése és megvalósítása vonatkozásában”.
- 341 A megtámadott határozat (772) preambulumbekzdésében a Bizottság arra a következtetésre jut, hogy a ThyssenKrupp „olyan bizonyítékokat terjesztett elő, amelyek jelentősen segítették a Bizottságot a jogsértés bizonyításában”, miközben világossá teszi, hogy „[m]indazonáltal az átadott bizonyítékok nem a Bizottság által korábban nem ismert tényekre vonatkoznak, és nem tartalmazzak az érintett időszakból származó elemeket sem”.

342 Először is a T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a megtámadott határozat zavart kelt azzal kapcsolatban, hogy a Bizottság a ThyssenKrupp-nak a belgiumi jogsértés bizonyításában való közreműködéséért hány százalékban kívánta csökkenteni e vállalkozás bírságát. A Bizottság a megtámadott határozat (773) preambulumbekkezdésében 20%-os csökkentést említ, míg a megtámadott határozat (856) preambulumbekkezdésében ez a csökkentés 25%-os. Az említett felperések szerint a ThyssenKruppot az *in dubio pro reo* elve alapján a szankciójának összegét illetően a megtámadott határozat legelőnyösebb értelmezése illeti meg. A bírságot tehát nem 20%-kal, hanem 25%-kal kellene csökkenteni.

343 Meg kell állapítani, hogy a T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei e tekintetben nem támaszkodhatnak az *in dubio pro reo* elvére, amely szerint kétség esetén az érintett vállalkozások javára kell dönteni, hiszen ez az elv a jogsértés fennállására vonatkozó bizonyításfelvétellel kapcsolatos, és annak meghatározását célozza, hogy a Bizottság által a megtámadott határozatban tett ténymegállapításokat alátámasztják-e az általa felhozott bizonyítékok. Márpedig az említett felperések nem vitatják azt a jogsértést, amely miatt őket a megtámadott határozatban szankcióval sújtották.

344 Ami a felperések azon érvét illeti, miszerint a ThyssenKrupp-al szemben a belgiumi jogsértés miatt kiszabott bírság összegét csökkenteni kellene, mivel a megtámadott határozat (856) preambulumbekkezdése 25%-os csökkentést tartalmaz, emlékeztetni kell arra, hogy a megtámadott határozat 1. cikke (1) bekezdésének negyedik francia bekezdésében kiszabott bírság összege a ThyssenKrupp-nak a 2002. évi engedékenységi közlemény alkalmazása keretében történő együttműködése címén 20%-os csökkentést tartalmaz.

345 Kétségtelen, hogy valamely jogi aktus rendelkező része elválaszthatatlan annak indoklásától, abban az értelemben, hogy a jogi aktust – amennyiben az szükséges – az elfogadásához vezető okok figyelembevételével kell értelmezni (a Bíróság

C-355/95. P. sz., TWD kontra Bizottság ügyben 1997. május 15-én hozott ítéletének [EBHT 1997., I-2549. o.] 21. pontja). Ugyanakkor a megtámadott határozat indokolásából egyértelműen látszik, hogy a Bizottság szándéka az volt, hogy a ThyssenKruppot a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a bírság összegének 20%-os, és nem 25%-os csökkentésében részesítse.

³⁴⁶ Ugyanis egyrészt a megtámadott határozat (772) preambulumbekkezdésében a Bizottság megjegyezte, hogy „a ThyssenKrupp teljes mértékben megfelel a [2002. évi engedékenységi közlemény] 21. pontjában foglalt feltételeknek [*bizalmas*], és olyan bizonyítékokat terjesztett elő, amelyek jelentősen segítették a Bizottságot a jogsértés bizonyításában”. A Bizottság világossá tette „[m]indazonáltal[, hogy] az átadott bizonyítékok nem a Bizottság által korábban nem ismert tényekre vonatkoznak, és nem tartalmazznak az érintett időszakból származó elemeket sem”, ami a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének második francia bekezdésében előírt tartományon belül a bírság összegének minimális csökkentését vetítette előre. Másrészt a megtámadott határozat (773) preambulumbekkezdése kifejezetten megerősíti, hogy „[a] fentiek fényében helyénvaló a ThyssenKrupp részére a[z] [alkalmazandó] tartományon belül 20%-os csökkentést megítélni”.

³⁴⁷ A megtámadott határozat (856) preambulumbekkezdésében – amely a különböző vállalkozások részére a közigazgatási eljárásban való együttműködésük fejében megítélt bírságcsökkentések összességét foglalja össze – említett 25%-os mértéket a megtámadott határozat (772) és (773) preambulumbekkezdése, valamint rendelkező része fényében elírásnak kell tekinteni. A T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felpereseinek első kifogását tehát el kell utasítani.

³⁴⁸ Másodszor, a T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a ThyssenKrupppal szemben a belgiumi jogsértés miatt kiszabott bírság összegét a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján legalább 25%-kal kellett volna csökkenteni. A ThyssenKrupp ugyanis olyan tényekre és körülményekre vonatkozó

bizonyítékokat terjesztett elő, amelyekről a Bizottságnak korábban nem volt tudomása. Ezenkívül a jogsértés kulcselemeiről volt szó.

349 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei nem vitatják, hogy a ThyssenKrupp együttműködése a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének második francia bekezdése alá tartozik, és hogy az érintett vállalkozás ez alapján 20% és 30% közötti bírságcsökkentésre volt jogosult. A bírság összegének a ThyssenKrupp részére együttműködése címén megítélt 20%-os csökkentése (a megtámadott határozat (773) preambulumbekzdése) így tehát az említett közleményben erre az esetre előírt tartományon belül helyezkedik el.

350 Emlékeztetni kell arra is, hogy a Bizottság mérlegelési mozgástérrel rendelkezik akkor, amikor azt kell meghatároznia, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontjának első bekezdésében előírt tartományokon belül pontosan mennyivel csökkentse a bírság összegét, valamint hogy a Törvényszék kizárólag e mozgástér nyilvánvaló túllépését kifogásolhatja (lásd ebben az értelemben a fenti 335. pontban hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2007. május 10-én hozott ítélet 81., 88. és 89. pontját).

351 A megtámadott határozatban a Bizottság, miután elismerte, hogy a ThyssenKrupp jogosult a bírság összegének csökkentésére, amennyiben „az [előterjesztett] bizonyítékok jelentősen segítettek a Bizottságot a jogsértés bizonyításában”, úgy döntött, hogy a bírság összegét 20%-kal csökkenti, mivel „az átadott bizonyítékok nem a Bizottság által korábban nem ismert tényekre vonatkoz[tak], és nem tartalmaz[tak] az érintett időszakból származó elemeket sem” (a megtámadott határozat (772) preambulumbekzdése).

352 A T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei ugyanakkor vitatják a megtámadott határozat (772) preambulumbekézdésében tett megállapítások helytállóságát.

353 Mindenekelőtt azt állítják, hogy a belgiumi jogsértés két szakaszból állt, nevezetesen egyrészt a piaci részesedésekre, illetve a piaci részesedések befagyasztására vonatkozó kartellból, másrészt pedig – a megállapodás szerinti piaci részesedések elérése érdekében – a nyilvános és meghívásos ajánlati felhívások elosztására vonatkozó kartellból. Márpedig a Bizottság az érintett vállalkozások piaci részesedéseinek befagyasztására vonatkozóan a megtámadott határozat (158) és (159) preambulumbekézdésében tett megállapítását kizárólag a ThyssenKrupp által előterjesztett bizonyítékokra alapozta. A ThyssenKrupp tehát a belgiumi jogsértés egyik összetevőjére vonatkozóan – nevezetesen a felvonó- és mozgólépcső-értékesítés és -beépítés belgiumi ágazatának felosztására irányuló kartellre vonatkozóan – olyan információkat közölt, amelyekről a Bizottságnak azt megelőzően nem volt tudomása.

354 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a jogsértésnek a megtámadott határozat (158) preambulumbekézdésében ismertetett két aspektusa jellegénél fogva egymáshoz kapcsolódik. A (158) preambulumbekézdés harmadik mondatában említett, a nyilvános és meghívásos közbeszerzési szerződéseknek, valamint egyéb szerződéseknek „az előzetes megállapodás szerinti részesedéssel összhangban történő” felosztása ugyanis azt feltételezi, hogy létezik egy piacfelosztásra vonatkozó kartell, amelyről a (158) preambulumbekézdés első mondata, valamint a megtámadott határozat (159) preambulumbekézdése tesz említést. Mivel a felperesek nem vitatják, hogy a Kone és az Otis által előterjesztett bizonyítékok elegendők voltak a (158) preambulumbekézdés harmadik mondatában említett kartell létezésének bizonyításához, meg kell állapítani, hogy a négy érintett gyártó piaci részesedésekre vonatkozó kartelljének létezéséről a Bizottságnak szükségképpen tudomással kellett bírnia a ThyssenKrupp kérelmének benyújtása időpontjában.

355 Mindenesetre a Bizottság aktájából kitűnik, hogy a Kone már 2004 februárjától arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy a belgiumi jogsértés résztvevői között volt egy kiigazítási mechanizmus arra az esetre, ha a tényleges piaci részesedések eltértek a megállapodás szerinti piaci részesedésektől, ami csak úgy történhetett meg, ha volt piaci

részesedésekre vonatkozó kartell. E körülmények között az, hogy a megtámadott határozat (159) preambulumbekkezdése csak a ThyssenKrupptól származó bizonyítékokra hivatkozik a piaci részesedésekre vonatkozó kartell létezésének bizonyítása céljából, kétségtelenül alátámasztja azt, hogy e bizonyítékok segítették a Bizottságot a jogsértés bizonyításában, ugyanakkor azt nem jelenti, hogy e bizonyítékok révén a Bizottság általa korábban nem ismert tényekről szerzett tudomást.

- ³⁵⁶ Ezenkívül az a tény, hogy a Kone képviselői egy [*bizalmas*] találkozó alkalmával a Bizottság által „a piaci részesedésekkel kapcsolatban felhasznált forrásra” vonatkozóan feltett kérdésre válaszolva kijelentették, hogy nem ismerik e forrást, tekintve hogy a piaci részesedések rögzítése már azt megelőzően megtörtént, hogy ők a Konén belüli tisztségüket elfoglalták volna, egyáltalán nem jelenti azt, hogy a Bizottságnak a piaci részesedésekre vonatkozó kartell létezéséről ne lett volna tudomása [*bizalmas*] előtt, vagyis a ThyssenKrupp kérelmének a Bizottsághoz történő beérkezése időpontját megelőzően. Ellenkezőleg, már maga az a tény, hogy a Bizottság a Kone képviselőit arról kérdezte, hogy a részt vevő vállalkozások piaci részesedéseinek meghatározása milyen módon történt, kellőképpen bizonyítja azt, hogy a Bizottságnak már [*bizalmas*] előtt tudomása volt egy, a piaci részesedésekre vonatkozó kartell létezéséről.

- ³⁵⁷ Amint az ügy irataiból kitűnik, tekintettel azon elemekre, amelyekről a Bizottságnak már tudomása volt akkor, amikor a ThyssenKrupp a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a kérelmét benyújtotta, vagyis a piaci részesedésekkel kapcsolatos kartell létezésére és a résztvevők tényleges megállapodása szerinti piaci részesedésekre, úgy kell tekinteni, hogy az az információ, amelyet e vállalkozás a Bizottsággal közölt, nem a Bizottság által korábban nem ismert tényekre vonatkozott. Ezenkívül, azon kijelentést illetően, miszerint a piaci részesedések befagyasztására az Agoria, korábban Fabrimetal, ágazati szövetség által gyűjtött piaci statisztikák alapján került sor, meg kell állapítani, hogy e kijelentés a belgiumi jogsértés bizonyítása keretében csak csekély hozzáadott értékkel bírt.

358 A T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügy felperesei ezt követően arra hivatkoznak, hogy a ThyssenKrupp meghatározó módon járult hozzá a felvonók és mozgólépcsők karbantartásával és korszerűsítésével összefüggő belgiumi jogsértés megállapításához (a megtámadott határozat (771) preambulumbekzdése), hiszen első vállalkozásként szolgáltatott bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy a részt vevő vállalkozások *[bizalmas]-t* használtak, ami a jogsértés súlyosítását eredményezte, amint az a kifogásközlés és a megtámadott határozat összevetéséből egyértelműen kitűnik (a megtámadott határozat (189)–(196) preambulumbekzdése).

359 A felperesek kifejtik, hogy *[bizalmas]* állításaik alátámasztása végett eljuttatták a Bizottsághoz a Schindler egyik faxüzenetét. A Bizottság tehát a megtámadott határozat (772) preambulumbekzdésében tévesen jelentette ki, hogy a ThyssenKrupp egyetlen olyan bizonyítékot sem terjesztett elő, amely a jogsértés idejéből származott volna. Bár a Schindlernél és a Konénál folytatott vizsgálatok során erről a faxüzenetről másolat készült, a Bizottság ennek az iratnak a jelentését csak a ThyssenKrupp információinak köszönhetően értette meg. A hozzáadott érték éppen a ThyssenKrupp által adott kiegészítő magyarázatban rejlik, amennyiben a Bizottság rendelkezésére álló bizonyítékok, és különösen a Konénak egy 2004. február 11-i nyilatkozata, arra utaltak, hogy nem került sor *[bizalmas]* használatára.

360 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a Schindler faxüzenete, amelyre az említett felperesek hivatkoznak, már a Bizottság birtokában volt akkor, amikor a ThyssenKrupp a kérelmét benyújtotta, *[bizalmas]*. A megtámadott határozat (196) preambulumbekzdésének nem vitatott megállapításaiból és az e határozat 224. lábjegyzetében említett dokumentumokból ugyanis kiderül, hogy a Schindler faxüzenetét a Konénál és a Schindlernél már 2004 januárjában lefoglalták. E körülmények között, még ha e faxüzenet a jogsértés időszakából származó bizonyítéknak minősül is, ez a dokumentum, amelyet a ThyssenKrupp adott át, mégsem tekinthető jelentős hozzáadott értékkel rendelkezőnek azon bizonyítékokhoz képest, amelyek már a Bizottság birtokában voltak akkor, amikor e vállalkozás a kérelmét

benyújtotta. Tekintettel arra a tényre, hogy az említett dokumentum ezáltal nem felel meg a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontjában támasztott feltételeknek, a Bizottságnak azt nem kellett figyelembe vennie annak meghatározása során, hogy a ThyssenKrupp az említett közlemény alkalmazása keretében történő együttműködése címén mekkora összegű bírságcsökkentésben részesítse. Ugyanis csak az említett közlemény 21. pontjában foglalt feltételeknek megfelelő bizonyítékok keletkeztek jogot az ugyanazon közlemény alapján történő bírságcsökkentésre.

- ³⁶¹ Kétségtelen, hogy a ThyssenKrupp a Schindler faxüzenetének átadásával a *[bizalmas]*-ra vonatkozó kiegészítő információkat közölt. Ezek az információk, jöllehet a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontjában foglalt feltételeknek megfelelnek, mégsem minősültek az érintett időszakból származó bizonyítéknak, és olyan tényre vonatkoztak – nevezetesen *[bizalmas]* –, amely már 2004 márciusában megjelent az Otis által adott magyarázatokban (a megtámadott határozat (194) preambulumbekzdése és 222. lábjegyzete). Mindenesetre a megtámadott határozat (189) és (193)–(196) preambulumbekzdéséből kitűnik, hogy a *[bizalmas]*, amelyre a felperesek hivatkoznak, kizárólag a karbantartási szerződésekre vonatkozó kartell működésével és megvalósításával volt kapcsolatos, és önmagában nem minősült meghatározó elemnek a megtámadott határozat 1. cikkének (1) bekezdésében szereplő jogsértés megállapítása szempontjából.

- ³⁶² Végül, a T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei nem állíthatják azt, hogy a kifogásközlés és a megtámadott határozat összevetéséből kitűnik, hogy a Bizottság a ThyssenKrupp által vele közölt információk alapján súlyosabb jogsértést állapíthatott meg. Ha ugyanis a kifogásközlés 195–200. pontját összevetjük a megtámadott határozatnak az említett felperesek által hivatkozott (189)–(196) preambulumbekzdésével, abból egyáltalán nem tűnik ki, hogy a tényállás minősítése a kifogásközlés és a megtámadott határozat meghozatala között eltelt időben súlyosabbá vált volna. Mindenesetre a jogsértés esetleges, a kifogásközlést követően történő súlyosabb minősítése

nem lehetett volna a Schindler faxüzenetének és a ThyssenKrupp által kérelmében előterjesztett magyarázatoknak az eredménye, hiszen e kérelem a kifogásközlést megelőzően keletkezett, továbbá a Schindler faxüzenetét és a ThyssenKrupp által előterjesztett magyarázatokat a kifogásközlés 196. és 200. pontja már részletesen elemezte.

363 A fentiek összességére tekintettel meg kell állapítani, hogy a Bizottság a mérlegelési mozgásterének nyilvánvaló túllépése nélkül állapíthatta meg a ThyssenKrupp bírsága összegének csökkentését e vállalkozásnak a belgiumi jogsértés bizonyítása érdekében történő együttműködése címén annak a tartománynak a legkisebb mértékében, amelyet a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének második francia bekezdése ír elő.

364 Harmadszor, a T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a Bizottság megsértette az egyenlő bánásmód elvét, mivel a ThyssenKruppot a bírság összegének 20%-os csökkentésében részesítette, míg az Otis bírságának összegét, amelynek együttműködése a ThyssenKruppéhoz hasonló volt, 40%-kal csökkentette.

365 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság a kartell tagjai által tanúsított együttműködés értékelése keretében nem hagyhatja figyelmen kívül az egyenlő bánásmód elvét (lásd a Törvényszék fenti 106. pontban hivatkozott Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletének 237. pontját, valamint T-31/99. sz., ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1881. o.] 240. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

366 A fenti 364. pontban ismertetett érvet azonban, amely az egyenlő bánásmód elve megsértésének megállapítására irányul, nem lehet elfogadni.

367 Ugyanis – egyrészt – a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján benyújtott kérelem hozzáadott értékét az alapján kell megítélni, hogy milyen bizonyítékok vannak már a Bizottság birtokában. Márpedig, mivel az Otis együttműködése megelőzte a ThyssenKruppét (a megtámadott határozat (96) és (98) preambulumbekkezdése), a

Bizottság több bizonyítékkal rendelkezett akkor, amikor a ThyssenKrupp az említett közlemény alapján a kérelmét benyújtotta, mint az Otis kérelmének benyújtása idején.

368 Másrészt, az Otis jelentős hozzáadott értéket képviselő, az érintett időszakból származó okirati bizonyítékokat terjesztett elő (a megtámadott határozat (766) preambulumbekzdése), míg a ThyssenKrupp csak egy, az érintett időszakból származó bizonyítékot nyújtott be – nevezetesen a Schindlernek a fenti 360. pontban említett faxüzenetét –, amely azonban nem felelt meg a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontjában foglalt feltételeknek, mivel az már a Bizottság birtokában volt akkor, amikor a ThyssenKrupp az említett közlemény alapján a kérelmét előterjesztette.

369 E körülmények között, mivel az Otis és a ThyssenKrupp nem volt hasonló helyzetben, a Bizottság az egyenlő bánásmód elvének megsértése nélkül részesítette a ThyssenKruppot az említett rendelkezés második francia bekezdése alapján a bírság összegének 20%-os csökkentésében.

370 A fentiek összességéből kitűnik, hogy a ThyssenKrupp mindazon kifogásait, amelyek a 2002. évi engedékenységi közleménynek a Belgiumban elkövetett jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködésére történő alkalmazására vonatkoznak, el kell utasítani.

A ThyssenKruppnak a Németországban elkövetett jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködéséről

371 A Bizottság a megtámadott határozat (812) preambulumbekzdésében úgy döntött, hogy a ThyssenKruppot a Németországban elkövetett jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködéséért [*bizalmas*] (a megtámadott határozat (807) preambulumbekzdése) sem bírságmentességben, sem a bírság összegének csökkentésében nem részesíti.

372 A megtámadott határozat (808) preambulumbekzdésében a Bizottság megjegyzi, hogy „a ThyssenKrupp előterjeszt bizonyos állításokat a *[bizalmas]* tárgyában”. Azonban „[e]zen állításokat nem támasztja alá semmilyen, az érintett időszakból származó bizonyíték, a Bizottság pedig egyáltalán nem talált olyan bizonyítékot, amely ezen állításokat megerősítette volna”.

373 Ezután a megtámadott határozat (809) preambulumbekzdésében a Bizottság kijelenti, hogy „[a] ThyssenKrupp által *[bizalmas]* közölt többi információ csupán a kifogásközlés bizonyítékainak megerősítésére korlátozódik, ami sem meghatározó hozzájárulásnak, sem jelentős hozzáadott érték rendelkezésre bocsátásának nem minősül”.

374 Végül a Bizottság a megtámadott határozat (810) és (811) preambulumbekzdésében többek között a következőket fejt ki:

„(810) [...] A ThyssenKrupp észrevételei a jogsértés Bizottság általi megállapítása szempontjából nem voltak meghatározóak, mivel a Bizottság – a kifogásközlés tanúsága szerint – már elegendő bizonyítékkal rendelkezett. [...] A ThyssenKrupp nem adott át olyan bizonyítékot, amely a vizsgálat tárgyát képező időszakban keletkezett volna. Azon nyilatkozatai viszont, amelyeket a kifogásközlés kézbesítése után, és azt követően tett, hogy a vállalkozás az iratokba betekintést nyert, csupán azokat a bizonyítékokat erősítik meg, amelyek már a Bizottság birtokában voltak. [...] [A] *[bizalmas]-ra* vonatkozó meg nem erősített, egyoldalú nyilatkozatok továbbra is megalapozatlanok.

(811) A fentiek fényében a ThyssenKrupp által közölt információk nem tekinthetők [a 2002. évi] engedékenységi közlemény értelmében jelentős hozzáadott értékkel rendelkezőnek. *[bizalmas]* A ThyssenKrupp még akkor is a kartell többi tagja által már megtett nyilatkozatok pusztta megerősítésére korlátozta *[bizalmas]* együttműködését. *[bizalmas]*”

- 375 A T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a Bizottság megsértette a 2002. évi engedékenységi közleményt azzal, hogy a Németországban elkövetett jogsértésekre vonatkozóan a ThyssenKrupp által rendelkezésre bocsátott bizonyítékokat nem tekintette jelentős hozzáadott értéket képviselő bizonyítékoknak.
- 376 Először is, a ThyssenKrupp tartózkodott a kifogásközlésben kifogásolt tények vitásától, továbbá azokat megerősítette és kiegészítette. Ezáltal a 2002. évi engedékenységi közlemény 22. pontjának első mondatával összhangban segítette a Bizottságot a jogsértés bizonyításában. A ThyssenKrupp, amint a Németországban elkövetett jogsértéseket sikerült feltárnia, haladéktalanul a Bizottság rendelkezésére bocsátotta belső vizsgálatainak eredményeit.
- 377 Másodszor, a ThyssenKrupp azzal, hogy *[bizalmas]* információkat szolgáltatott, jelentős hozzáadott értéket képviselő bizonyítékokat bocsátott a Bizottság rendelkezésére, amelyek a németországi jogsértés miatt vele szemben kiszabott bírság összegének 20%-os csökkentését indokolták volna. A *[bizalmas]* bizonyítékok jelentős hozzáadott értéket képviselnek, függetlenül attól, hogy a Bizottság e bizonyítékokat figyelembe veszi-e. Az ilyen bizonyítékok figyelmen kívül hagyásával a Bizottság ezenkívül megsértette az említett felperesek jogos elvárásait, hiszen a kifogásközlés 617. pontjából kitűnik, hogy *[bizalmas]*-t valamennyi jogsértés súlyának értékelésekor figyelembe vette.
- 378 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a kartellügyekben a bírság kiszabásának mellőzéséről vagy a bírság összegének csökkentéséről szóló közlemény (HL 1996. C 207., 4. o., a továbbiakban: 1996. évi engedékenységi közlemény) D. pontja 2. alpontjának második francia bekezdésével ellentétben a 2002. évi engedékenységi közlemény nem rendelkezik a bírság összegének csökkentéséről azon vállalkozás javára, amely a kifogásközlés kézhezvételét követően nem vitatja azon tények valóságtartalmát, amelyekre a Bizottság a vádjait alapozza.

- 379 A 2002. évi engedékenységi közlemény szerint annak érdekében, hogy a bírság összegének csökkentésére jogosultságot szerezzen, a vállalkozásnak a Bizottság rendelkezésére kell bocsátania a feltételezett jogsértésre vonatkozó olyan bizonyítékait, amelyek jelentős hozzáadott értéket képviselnek a Bizottságnak már rendelkezésére álló bizonyítékokhoz képest (lásd az említett közlemény 21. pontját).
- 380 Azon mérlegelési mozgástérre tekintettel, amellyel a Bizottság a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a vállalkozás együttműködésének értékelése során, és különösen annak meghatározása során rendelkezik, hogy a bizonyítékok jelentős hozzáadott értéket képviselnek-e, a Törvényszék kizárólag e mozgástér nyilvánvaló túllépését kifogásolhatja (lásd a fenti 350. pontot).
- 381 Meg kell tehát vizsgálni, hogy a Bizottság nyilvánvalóan túllépte-e mérlegelési mozgásterét, amikor azt állapította meg, hogy a ThyssenKrupp által rendelkezésre bocsátott bizonyítékok e közlemény értelmében nem képviselnek jelentős hozzáadott értéket.
- 382 Az említett közlemény 21. és 22. pontjával összhangban a Bizottság a valamely vállalkozás által rendelkezésre bocsátott bizonyítékok hozzáadott értékének megítélésakor nem csupán a bizonyítékok jellegét és/vagy részletességét veszi figyelembe, hanem azon bizonyítékokat is, amelyek az érintett vállalkozás által történő kérelembenyújtás időpontjában már a birtokában voltak.
- 383 E tekintetben meg kell állapítani, hogy addigra, amikor a ThyssenKrupp a kérelmét benyújtotta, [*bizalmas*], a Bizottság nem csupán kérelmeket kapott a Konétól, az Otistól és a Schindlertől a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a németországi jogsértés tárgyában, hanem már két vizsgálatsorozatot is szervezett a 17. rendelet 14. cikke (3) bekezdésének megfelelően (a megtámadott határozat (104) és (106) preambulumbekzdése), továbbá az 1/2003 rendelet 18. cikke alapján tájékoztatáskéréssel fordult a németországi jogsértésben részt vevő vállalkozásokhoz,

a VDMA, VFA és VMA szövetségekhez, valamint több németországi ügyfélhez (a megtámadott határozat (110), (111) és (113) preambulumbekzdése). Ezenkívül a Bizottság addigra már elegendő bizonyítékot gyűjtött össze ahhoz, hogy a németországi jogsértés résztvevői számára 2005. október 7-én – mielőtt a ThyssenKrupp a kérelmét benyújtotta volna – a kifogásközlést megküldje (a megtámadott határozat (135) preambulumbekzdése). Egyébként a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei nem vitatják, hogy a ThyssenKrupp kijelentéseit az érintett időszakból származó bizonyítékok nem támasztották alá (a megtámadott határozat (808) és (810) preambulumbekzdése).

384 Ami a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felpereseinek azon kijelentését illeti, miszerint a ThyssenKrupp a németországi kartellel kapcsolatos tényeket „megerősítette és kiegészítette”, meg kell állapítani, hogy a kartell leplezésére vonatkozó bizonyítékokon kívül a felperések semmilyen részletet nem közölnek az általuk előterjesztett bizonyítékokkal kapcsolatban, és azt sem közlik, hogy e bizonyítékok a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontja értelmében mennyiben képviseltek jelentős hozzáadott értéket.

385 Ami a németországi [*bizalmas*]-ra vonatkozó bizonyítékokat illeti, a kifogásközlés 234–236. pontjában és a megtámadott határozat (219)–(221) preambulumbekzdésében említett dokumentumokból kitűnik, hogy a Kone, az Otis és a Schindler által a ThyssenKrupp kérelmét megelőzően előterjesztett bizonyítékok már elegendőek voltak annak bizonyításához, hogy a németországi kartell résztvevői különféle óvintézkedéseket tettek [*bizalmas*].

386 Amennyiben a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felpereseinek érve a [*bizalmas*]-ra vonatkozik, rá kell mutatni arra, hogy ezek a próbálkozások – feltéve hogy bizonyítást nyernek – a megtámadott határozat 1. cikkének (2) bekezdésében megállapított jogsértést követő időszakra esnek. E bizonyítékok tehát nem tudták

segíteni a Bizottságot a jogsértés bizonyításában, és ennél fogva nem képviselnek a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontja értelmében vett jelentős hozzáadott értéket.

387 Mivel a jelen esetben a ThyssenKrupp által rendelkezésre bocsátott bizonyítékok e rendelkezés feltételeinek nem feleltek meg, a Bizottság jogosan tagadta meg azt, hogy a ThyssenKrupp bírságának összegét az említett közlemény 23. pontja b) alpontjának utolsó bekezdése alapján csökkentse.

388 Végül, ami a bizalomvédelem elvének megsértésére alapozott kifogást illeti, a fenti 179. pont emlékeztetett arra, hogy a bizalomvédelemhez való jog minden olyan magánszemélyre kiterjed, akinek a helyzete akként jellemezhető, hogy az uniós közigazgatás konkrét biztosítékok adásával megalapozott elvárásokat keltett benne.

389 Az a körülmény azonban, hogy a Bizottság a kifogásközlés 617. pontjában kifejtette, hogy a jogsértés súlyának értékelésekor figyelembe fogja venni többek között azt, hogy a kartell résztvevői jelentős óvintézkedéseket tettek a kartell leplezése érdekében, nem tekinthető konkrét biztosítéknak arra vonatkozóan, hogy a ThyssenKrupp a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja alapján az együttműködéséért a bírság összegének csökkentésében részesül majd. A bírság összegének e rendelkezés alapján történő csökkentése ugyanis az előterjesztett bizonyítékok jelentős hozzáadott értékétől függ, amelynek tárgyában a kifogásközlés 617. pontja semmilyen információt nem tartalmaz. Ezenkívül, mivel a ThyssenKrupp a kifogásközlés kézhezvételének időpontjáig még nem terjesztett elő kérelmet a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a németországi jogsértés tárgyában, a kifogásközlés 617. pontja semmiképpen nem kelthetett jogos elvárásokat a még be nem nyújtott bizonyítékok hozzáadott értéke tekintetében. Ez utóbbi kifogást tehát szintén el kell utasítani.

390 A fentiek összességéből kitűnik, hogy a ThyssenKrupp mindazon kifogásait, amelyek a 2002. évi engedékenységi közleménynek a Németországban elkövetett jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködésére történő alkalmazására vonatkoznak, el kell utasítani.

A ThyssenKruppnak a Luxemburgban elkövetett jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködéséről

391 A ThyssenKrupp, amely a Luxemburgban létrehozott kartellt illetően harmadik vállalkozásként nyújtott be kérelmet a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján (a megtámadott határozat (119) preambulumbekzdése), az említett kartellt illetően e közlemény alapján nem részesült a bírság összegének csökkentésében (a megtámadott határozat (828) preambulumbekzdése). A Bizottság ezzel kapcsolatban a megtámadott határozat (827) preambulumbekzdésében a következőket fejti ki:

„A Bizottság megjegyzi, hogy már végzett egy vizsgálatot Luxemburgban, és hogy a Konétól és az Otistól [a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján] a luxemburgi kartell tevékenységeire vonatkozóan már kapott két, egymást megerősítő kérelmet azt megelőzően, hogy a ThyssenKrupp [ugyanazon közlemény alapján] a kérelmét benyújtotta volna. A ThyssenKrupp [...] kérelme a vállalkozás rövid szóbeli nyilatkozatából áll, és sem az érintett időszakból származó bizonyítékkal, sem jelentős új információkkal nem szolgál, mivel összességében a Bizottság által már ismert információk megerősítésére szorítkozik, például a kartellben részt vevő személyek tekintetében. Így tehát a ThyssenKrupp semmilyen új, jelentős hozzáadott értéket képviselő bizonyítékkal nem szolgált, és – a Bizottságnak a kérelmezés időpontjában már birtokában lévő bizonyítékokkal összehasonlítva – nem segítette érezhetően a Bizottságot a kérdéses tényállás bizonyításában. A [...] kérelmét követően a ThyssenKrupp további együttműködést nem mutatott, kivéve hogy válaszolt a Bizottságnak [az 1/2003 rendelet] 18. cikke (2) bekezdésén alapuló tájékoztatáskérésére.”

392 A T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a Bizottság jogilag tévesen alkalmazta a 2002. évi engedékenységi közleményt, mivel nem vette figyelembe a ThyssenKrupp által rendelkezésre bocsátott bizonyítékok hozzáadott értékét. E vállalkozás ugyanis jelentős hozzáadott értéket képviselő bizonyítékokat szolgáltatott a Bizottságnak azzal, hogy nem vitatta a kifogásközlésben kifejtett tényeket, és azzal, hogy a Bizottság által megfogalmazott kifogásokat alátámasztotta és ki egészítette, aminek a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének második francia bekezdésével összhangban azt kellene eredményeznie, hogy a ThyssenKruppal szemben a luxemburgi kartell miatt kiszabott bírság összegét 20% és 30% közötti mértékben csökkentse.

393 Amint arra a fenti 378. pont már emlékeztetett, a 2002. évi engedékenységi közlemény nem rendelkezik a bírság összegének csökkentéséről azon vállalkozás javára, amely a kifogásközlés kézhezvételét követően nem vitatja azon tények valóságtartalmát, amelyekre a Bizottság a vádjait alapozza. Ezért meg kell vizsgálni, hogy azon mérlegelési mozgástérre tekintettel, amellyel a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a vállalkozás együttműködésének értékelése során rendelkezik, a Bizottság nyilvánvalóan túllépte-e ezt a mérlegelési mozgásteret, amikor azt állapította meg, hogy a ThyssenKrupp által rendelkezésre bocsátott bizonyítékok nem képviselnek jelentős hozzáadott értéket azon bizonyítékokhoz képest, amelyek már akkor rendelkezésére álltak, amikor az említett vállalkozás e közlemény alapján kérelmét benyújtotta.

394 A jelen esetben először is meg kell állapítani, hogy a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei, amelyek nem kifogásolják a 2002. évi engedékenységi közlemény 8. pontjának b) alpontja alapján a Konénak nyújtott bírságmentességet, azt sem vitatják, hogy már a Kone által szolgáltatott információk lehetővé tették a Bizottság számára a Luxemburgban elkövetett jogsértés megállapítását (a megtámadott határozat (816) preambulumbekkezdése). A Bizottság tehát a Luxemburgban elkövetett jogsértés megállapításához már elegendő bizonyítékot kapott addigra, amikor a ThyssenKrupp a kérelmét benyújtotta. Ezenkívül a ThyssenKrupp kérelmét megelőzően a Bizottság 2004 márciusában már kapott egy kérelmet az Otistól is, amely

kérelem nyomán ez utóbbi vállalkozás a vele szemben a luxemburgi jogsértés miatt kiszabott bírság összegének 40%-os csökkentésében részesült (a megtámadott határozat (118) és (823) preambulumbekzdése).

395 Másodszor, a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei nem vitatják, hogy a ThyssenKrupp [*bizalmas*] kérelme keretében semmilyen, az érintett időszakból származó bizonyítékot nem szolgáltatott a Bizottságnak (a megtámadott határozat (827) preambulumbekzdése). Márpedig a 2002. évi engedékenységi közlemény 22. pontja szerint azok az írásos bizonyítékok, amelyek abból az időszakból származnak, mint a bizonyítandó tényállás, értékesebbek, mint a később keletkezett bizonyítékok.

396 A T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei ugyanakkor több olyan körülményre is hivatkoznak, amelyek szerintük alkalmasak annak alátámasztására, hogy a ThyssenKrupp által szolgáltatott bizonyítékok jelentős hozzáadott értéket képviseltek azon bizonyítékokhoz képest, amelyek már a Bizottság rendelkezésére álltak.

397 Először is, az említett felperések a ThyssenKrupp által a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján benyújtott kérelem hozzáadott értékének alátámasztása céljából arra hivatkoznak, hogy a megtámadott határozat számos ponton hivatkozik e kérelemre.

398 Ugyanakkor azon tény, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban a rendelkezésére álló összes bizonyítékot felhasználta, tehát a ThyssenKrupp által [*bizalmas*] kérelmében közölt információkat is, még nem bizonyítja, hogy ez utóbbi információk jelentős hozzáadott értéket képviseltek azon bizonyítékokhoz képest, amelyekkel a Bizottság ezen időpontban már rendelkezett. A 2002. évi engedékenységi közlemény szerinti hozzáadott érték megítélése ugyanis egyaránt múlik az együttműködés minőségén, és annak a már a Bizottság birtokában lévő bizonyítékokkal való összehasonlításán.

399 Ebben az összefüggésben a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei nem hivatkozhatnak arra, hogy a Bizottság megsértette indokolási kötelezettségét azáltal, hogy tévesen becsülte alá a vállalkozások szempontjából annak jelentőségét, ha részletes bizonyítékokat bocsátanak a Bizottság rendelkezésére. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EK 253. cikkben előírt indokolásban világosan és egyértelműen ki kell fejteni a vitatott jogi aktust kibocsátó uniós hatóság érvelését, hogy az érdekelték megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, és a hatáskörrel rendelkező bíróság felülvizsgálatot gyakorolhasson (a Bíróság C-367/95. P. sz., Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben 1998. április 2-án hozott ítéletének [EBHT 1998., I-1719. o.] 63. pontja, valamint C-301/96. sz., Németország kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-9919. o.] 87. pontja). Márpedig a jelen esetben a Bizottság a megtámadott határozat (825)–(828) preambulumbekkezdésében egyértelműen kifejtette (lásd különösen a fenti 391. pontot) azon okokat, amelyek miatt a luxemburgi jogsértésért kiszabott bírság összegét nem lehetett csökkenteni.

400 Másodszor, a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azzal érvelnek, hogy a Bizottság a ThyssenKrupp nyilatkozataira támaszkodva utal a megtámadott határozat (307) preambulumbekkezdésében azon óvintézkedésekre, amelyeket a jogsértés résztvevői a versenytársak közötti találkozók és kapcsolattartás leplezése céljából tettek.

401 Meg kell állapítani, hogy a ThyssenKruppnek a megtámadott határozat (307) preambulumbekkezdésében említett nyilatkozatai szerint a TKAL [*bizalmas*] egy második feltöltőkártyás mobiltelefont használt a versenyellenes találkozók megszervezésére. Ugyanakkor a luxemburgi kartell résztvevőinek arra irányuló erőfeszítései, hogy a találkozóikat és kapcsolattartásukat leplezzék, már a Kone 2004. február 5-i kérelméből – és különösen annak 3.4.2. és 3.4.5. pontjából – is egyértelműen kiderülnek. E körülmények között a Bizottság nem lépte túl nyilvánvalóan a mérlegelési mozgásterét, amikor azt állapította meg, hogy a ThyssenKruppnek a megtámadott határozat (307) preambulumbekkezdésében felidézett nyilatkozatai nem képviselnek jelentős hozzáadott értéket azon bizonyítékokhoz képest, amelyek már a Bizottság rendelkezésére álltak.

402 Harmadszor, a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a ThyssenKrupp volt az első vállalkozás, amely a Bizottsággal közölte, hogy a jogellenes találkozók megszervezésére [*bizalmas*] került sor (a megtámadott határozat (303) preambulumbekzdése). E tekintetben a megtámadott határozat 455. lábjegyzetéből az derül ki, hogy a ThyssenKrupp [*bizalmas*] hozzájárulása megelőzte versenytársai hozzájárulását.

403 Amint azonban az ügy irataiból kitűnik, meg kell állapítani, hogy a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felpereseinek állításaival ellentétben a Bizottság a ThyssenKrupp hozzájárulása előtt, a Kone és az Otis 2004 februári, illetve márciusi nyilatkozatainak köszönhetően tudott a jogellenes találkozók szervezésében [*bizalmas*] betöltött szerepről. E körülmények között a ThyssenKrupp előző pontban említett nyilatkozatainak nem lehet a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. cikke értelmében vett jelentős hozzáadott értéket tulajdonítani.

404 Mindenesetre, még ha feltételezzük is, hogy a ThyssenKrupp volt az első vállalkozás, amely a fenti 402. pontban hivatkozott információkat közölte, a Bizottság nem lépte túl nyilvánvalóan a mérlegelési mozgásterét, amikor úgy ítélte meg, hogy ezek az elemek a szóban forgó közlemény 21. pontja értelmében nem képviselnek jelentős hozzáadott értéket. Azon túl ugyanis, hogy a jogellenes találkozókat összehívó vállalkozás megnevezése nem tekinthető fontos elemnek a kartell létezésének bizonyítása szempontjából, a megtámadott határozat (721) preambulumbekzdéséből kitűnik, hogy a Bizottság nem tartotta megfelelő mértékben meggyőzőnek a kérdéses információkat ahhoz, hogy azokból arra következtessen, hogy [*bizalmas*] volt a luxemburgi kartell felbujtója, vagy abban meghatározó szerepet játszott.

405 Negyedszer, a ThyssenKrupp [*bizalmas*] kérelmében kiigazítási mechanizmus létezéséről tájékoztatta a Bizottságot. Ha a megállapodás szerinti piaci részesedéseket nem tartották tiszteletben, a kartell résztvevői között a projektek automatikus újraelosztására került sor (a megtámadott határozat (317) és (336) preambulumbekzdése). E

tekintetben a Bizottság a megtámadott határozatban (a megtámadott határozat 484. és 517. lábjegyzetében) a Kone 2004. október 29-i hozzájárulására hivatkozik, amely nem önkéntes volt, és időben egyértelműen későbbre tehető, mint a ThyssenKrupp hozzájárulása.

406 Amint azonban az ügy irataiból kitűnik, meg kell állapítani, hogy [*bizalmas*] kérelmében a ThyssenKrupp kizárólag azt közölte, hogy a projektek elosztásának célja a piaci részesedések befagyasztása volt, és hogy a megállapodások megszegése a jövőbeni projektek kiigazítását eredményezte. Márpedig ezek az információk már a Bizottság rendelkezésére álltak akkor, amikor a ThyssenKrupp benyújtotta kérelmét. A ThyssenKrupp által a kiigazítási mechanizmusra vonatkozóan közölt információknak tehát egyáltalán nem lehet a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontja értelmében vett jelentős hozzáadott értéket tulajdonítani.

407 Ötödször, a ThyssenKrupp [*bizalmas*] hozzájárulásában feltárta, hogy a projektlisták a projektek nevét, a felvonók mennyiségét és az árakat tartalmazták. A Bizottság ezt az információt a megtámadott határozat (321) preambulumbeközlésének a), c) és d) pontjában anélkül használta fel, hogy elismerte volna, hogy a ThyssenKrupp hozzájárulásáról van szó.

408 Amint azonban az ügy irataiból kitűnik, meg kell állapítani, hogy az előző pontban említett információk már a Bizottság rendelkezésére álltak akkor, amikor a ThyssenKrupp a kérelmét benyújtotta. Az érintett információknak tehát egyáltalán nem lehet a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontja értelmében vett jelentős hozzáadott értéket tulajdonítani.

409 Hatodszor, a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a Bizottság a karbantartási szerződések tartalmára vonatkozó információkat használ fel, és ezzel kapcsolatban a Kone 2004. február 5-i hozzájárulására

és a ThyssenKrupp [*bizalmas*] hozzájárulására támaszkodik, mivel a Schindler és a Luxlift információikat csak később bocsátották rendelkezésre (a megtámadott határozat (348) preambulumbekzdése). Márpedig, mivel a Bizottság a (348) preambulumbekzdésben szereplő információkat négy versenytársi nyilatkozattal erősítette meg, nyilvánvalóan nem támaszkodhatott kizárólag a Kone nyilatkozatára.

410 Amint azonban az ügy irataiból kitűnik, meg kell állapítani, hogy a Kone a ThyssenKrupp [*bizalmas*] kérelmét megelőzően már 2004. február 5-én és 11-én sokkal részletesebb információkat szolgáltatott a karbantartási szerződésekre vonatkozóan, mint a ThyssenKrupp, és hogy ezeket az információkat az Otis 2004. március 23-án szóban megerősítette. E körülmények között azon információknak, amelyeket a ThyssenKrupp a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján benyújtott kérelmében a karbantartási szerződésekre vonatkozóan közölt, nem lehet jelentős hozzáadott értéket tulajdonítani.

411 A fentiekből következik, hogy a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei nem bizonyították, hogy a Bizottság nyilvánvalóan túllépte mérlegelési mozgásterét, amikor úgy ítélte meg, hogy a ThyssenKrupp által rendelkezésre bocsátott bizonyítékok nem képviseltek a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontja értelmében vett jelentős hozzáadott értéket.

412 Harmadszor, a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a Bizottság súlyos értékelési hibát követett el azzal, hogy figyelmen kívül hagyta a luxemburgi versenyhatóság [*bizalmas*] határozatát, amely a ThyssenKruppot mentességben részesítette, és ezzel azt sugallta, hogy e vállalkozás együttműködése a luxemburgi jog szerint elegendő volt a mentességben vagy a szankció csökkentésében

való részesítéshez, valamint hogy ebből következően e vállalkozás együttműködése hozzáadott értéket képviselt.

⁴¹³ E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a luxemburgi versenytanács [*bizalmas*] engedékenységi határozata helyt ad a TKAL és a TKE által a luxemburgi jogsértésre vonatkozóan benyújtott engedékenységi iránti kérelemnek, és megerősíti, hogy e kérelem a luxemburgi eljárás szempontjából érvényes (az engedékenységi határozat 1. és 2. cikke). Ugyanakkor e határozat a ThyssenKrupp által rendelkezésre bocsátott bizonyítékok minőségi értékelését egyáltalán nem tartalmazza. A luxemburgi versenytanács ugyanis úgy ítélte meg, hogy „a Bizottság által [...] indított vizsgálat végéig helyénvaló felfüggeszteni az engedékenységi kérelem tárgyában az érdemi döntéshozatalt” (az engedékenységi határozat 6. pontja és 3. cikke). E körülmények között a felperesek érve nem fogadható el.

⁴¹⁴ Negyedszer, a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy az ügyel megbízott tisztviselők nyilvánvaló nyelvi nehézségei miatt, amelyek egyes bizonyítékoknak a téves értelmezésében is tükröződtek, a Bizottság hibásan értékelte a ThyssenKrupp 2002. évi engedékenységi közlemény alapján történő hozzájárulásának hozzáadott értékét. Ezt az érvet azonban a fenti 86. pontban szereplő indokok alapján el kell utasítani.

⁴¹⁵ A fentiek összességéből kitűnik, hogy a ThyssenKrupp mindazon kifogásait, amelyek a 2002. évi engedékenységi közleménynek a Luxemburgban elkövetett jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködésére történő alkalmazására vonatkoznak, el kell utasítani.

⁴¹⁶ Ennélfogva a jelen jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

A bírságoknak a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés címén történő csökkentése összegének meghatározása során a bizalomvédelem, az egyenlő bánásmód, az arányosság és a gondos ügyintézés elvének megsértésére alapított jogalapról

- 417 A kifogásközlés 614. pontjában a Bizottság bejelentette, hogy szándékában áll „[a bírságot] csökkenteni [a 2002. évi] engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés miatt, különösen akkor, ha a társaság a Bizottság által megállapított tényeket nem vitatja, vagy olyan további segítséget nyújt, amely lehetővé teszi e tények tisztázását vagy kiegészítését”.
- 418 A megtámadott határozat (758) preambulumbekzdésében a Bizottság közölte, hogy „[m]ivel a kifogásközlés 614. pontja a jelen ügyben elvárásokat keltett, [a Bizottság] úgy határozott, hogy e pontot mindazon vállalkozások javára értelmezi, amelyek ez alapján hozzájárultak a [megtámadott] határozatban bemutatott jogsértés tényállásának bizonyításához azáltal, hogy nem vitatták a tényállást, vagy egyéb információkkal, illetve kiegészítő pontosításokkal szolgáltak”.
- 419 A Bizottság így a négy jogsértés valamennyi résztvevője esetében – kivéve egyrészt a bírságmentességben részesülő vállalkozásokat (a megtámadott határozat (762), (817) és (839) preambulumbekzdése), másrészt pedig a Hollandiában létrehozott kartell keretében a Konét (a megtámadott határozat (851) preambulumbekzdése) – 1%-kal csökkentette a bírság összegét a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködésük miatt a kifogásközlésben bemutatott tények vitatásától való tartózkodás címén (a megtámadott határozat (768), (774), (777), (794), (801), (806), (813), (824), (829), (835), (845), (854), (855) és (856) preambulumbekzdése).
- 420 Először is, a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei úgy vélik, hogy jogosan támasztanak igényt arra, hogy

a ThyssenKruppal szemben a Belgiumban, Németországban, Luxemburgban és Hollandiában elkövetett jogsértések miatt kiszabott bírságok összegének legalább 10%-os csökkentésére kerüljön sor azon a címen, hogy a kifogásközlésben említett tényeket nem vitatták. Szerintük ilyen jogos elvárások következnek a kifogásközlés 614. pontjából és a Bizottság határozathozatali gyakorlatából, amelynek értelmében az a vállalkozás, amely nem vitatja a vele szemben a kifogásközlésben kifogásolt tények valóságtartalmát, az 1996. évi engedékenységi közleménynek megfelelően a bírság összegének 10%-os csökkentésében részesül.

⁴²¹ Először is a fenti 388. pont emlékeztetett arra, hogy a bizalomvédelemre való hivatkozás joga minden olyan jogalanyt megillet, akinek a helyzete akként jellemezhető, hogy az uniós adminisztráció konkrét biztosítékok adásával megalapozott elvárásokat keltett benne.

⁴²² Ezzel szemben, amint a fenti 180. pontban megállapítást nyert, senki nem hivatkozhat a bizalomvédelem elvének megsértésére, akinek a közigazgatás nem adott konkrét biztosítékokat. Ilyen biztosítéknak minősül a feljogosított és megbízható forrásból származó pontos, feltétlen és egybehangzó tájékoztatás.

⁴²³ A 2002. évi engedékenységi közlemény az 1996. évi engedékenységi közleménnyel ellentétben valóban nem rendelkezik a bírság összegének semmilyen csökkentéséről olyan vállalkozások esetében, amelyek nem vitatják azon tények valóságtartalmát, amelyekre a Bizottság a kifogásközlésben előadott vádjait alapozza. A Bizottság a megtámadott határozat (758) preambulumbeközlésében azonban elismeri, hogy a kifogásközlés 614. pontja a vállalkozásokban azon jogos elvárást keltette, hogy a tények vitatásától való tartózkodás a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívül a bírság összegének csökkentését eredményezi.

- 424 A kifogásközlés 614. pontjában a Bizottság bejelentette, hogy „szándékában áll [a bíróságot] csökkenteni [a 2002. évi] engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés miatt, különösen akkor, ha a társaság a Bizottság által megállapított tényeket nem vitatja, vagy olyan további segítséget nyújt, amely lehetővé teszi e tények tisztázását vagy kiegészítését”. Az ilyen kijelentés nem tekinthető olyan konkrét biztosítéknak, amely a felperesekben megalapozott elvárásokat kelthetett arra vonatkozóan, hogy a bírságok összegének 1%-ot meghaladó mértékű csökkentésében fognak részesülni. A kifogásközlés 614. pontja ugyanis nem jelöli meg az adott esetben az érintett vállalkozások számára nyújtott csökkentés nagyságát, illetve mértékét, így pedig e tekintetben semmiképpen nem kelthetett jogos bizalmat.
- 425 Másodszor, el kell utasítani a felperesek azon érvét, miszerint a Bizottság eltért korábbi gyakorlatától, amelynek értelmében a kifogásközlésben kifogásolt tények valóságtartalmát nem vitató vállalkozás a vele szemben kiszabott bírság összegének 10%-os csökkentésében részesül, mivel – amint az a fenti 153. pontban megállapítást nyert – a Bizottság határozathozatali gyakorlata az állandó ítélkezési gyakorlat szerint nem szolgál jogi háttérként a versenyügyekben kiszabott bírságok tekintetében.
- 426 Ezenkívül a felperesek nem vitatják, hogy kérelmeikre kizárólag a 2002. évi engedékenységi közlemény alkalmazandó. Ennélfogva az 1996. évi engedékenységi közlemény D. pontja 2) alpontja második francia bekezdésének alkalmazására vonatkozó bizottsági határozathozatali gyakorlat, illetve ítélkezési gyakorlat mindenesetre nem kelthet a felperesekben a kifogásközlés 614. pontjára alapozott jogos bizalmat arra vonatkozóan, hogy milyen nagyságrendű lesz az a bírságcsökkentés, amelyben azért részesülnek, mert nem vitatták a belgiumi, németországi, luxemburgi és hollandiai kartellekkel kapcsolatos tényeket.
- 427 Másodszor, a T-144/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a Bizottság megsértette az arányosság elvét azzal, hogy a tények vitatásától való tartózkodásért

nem nyújtott 10%-os csökkentést. A felperesek e tekintetben a gondos ügyintézés elvének megsértésére is hivatkoznak, mivel a Bizottság a vállalkozásokat arra ösztö-
nözte, hogy ne vitassák a tényeket, de bírságaik összegét csak 1%-kal csökkentette.

428 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az arányosság elve megköveteli, hogy az uniós intézmények aktusai ne haladják meg a szóban forgó szabályozás által kitűzött jogos célok elérésére alkalmas és ahhoz szükséges mértéket; így amennyiben több alkalmas intézkedés kínálkozik, a kevésbé kényszerítő intézkedéshez kell folyamodni, és az okozott hátrányok a kitűzött célokhoz képest nem lehetnek aránytalanul nagyok (a Bíróság C-180/96. sz., Egyesült Királyság kontra Bizottság ügyben 1998. május 5-én hozott ítéletének [EBHT 1998., I-2265. o.] 96. pontja, valamint a Törvényszék T-30/05. sz., Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 12-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 223. pontja).

429 Azt illetően, hogy milyen mértékű a bírságösszegnek a tények vitatásától való tartózkodás miatt történő esetleges csökkentése, rá kell mutatni arra, hogy az ítélezési gyakorlatból kitűnik, hogy azt a vállalkozást, amely kifejezetten kijelenti, hogy nem vitatja azon tényállításokat, amelyekre a Bizottság a kifogásait alapítja, úgy lehet tekinteni, mint amely megkönnyítette a Bizottságnak az uniós versenyszabályokba ütköző jogsértések megállapításában és megtorlásában álló feladatát (a Törvényszék T-352/94. sz., Mo och Domsjö kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1989. o.] 395. pontja és T-327/94. sz., SCA Holding kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1373. o.] 157. pontja).

430 A megtámadott határozat (758) preambulumbeközlésében a Bizottság ugyanakkor kitért arra, hogy „[a] csökkentés mértékének megállapításakor figyelembe veszik, hogy a kifogásközlést követően nyújtott együttműködés, vagyis amikor a Bizottság már a jogsértés valamennyi elemét bizonyította, amikor a vállalkozás már a vizsgálat valamennyi elemét megismerte, és hozzáférést kapott a vizsgálati aktához, legfeljebb

csak csekély mértékben segítheti a Bizottságot a vizsgálata során”. A Bizottság ehhez hozzátette, hogy „[á]ltalában a tények elismerése e körülmények között legfeljebb olyan bizonyíték, amely megerősíti a Bizottság által – az aktához csatolt más bizonyítékok alapján – főszabály szerint megfelelően bizonyítottnak tekintett tényeket”.

431 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény a Bizottsággal való együttműködés magas szintjét követeli meg, mivel egyébként „[a] bírság csökkentésének mértéke és azon hozzájárulás értéke közötti szorosabb kapcsolat[ot]” irányoz elő, „amelyet a vállalkozás a jogsértés megállapításához nyújtott” (a 2002. évi engedékenységi közlemény 5. pontja). Ennek megfelelően egyrészt, amint arra a fenti 378. pont rámutat, az 1996. évi engedékenységi közleménnyel ellentétben a 2002. évi engedékenységi közlemény nem rendelkezik a bírságok összegének a tények vitatásától való tartózkodás miatt történő csökkentéséről, másrészt pedig, a Bizottsághoz a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján benyújtott kérelmek esetében 20%-os mértékű az a maximális csökkentés, amelyben azon vállalkozások részesülhetnek, amelyek az e közlemény 21. pontjában foglalt feltételt sem elsőként, sem másodikként nem teljesítik, viszont bizonyítékaik mégis jelentős hozzáadott értéket képviselnek a Bizottságnak már rendelkezésére álló bizonyítékokhoz képest.

432 Tekintettel a fentiekre, és azon tényre, hogy a jelen ügyben a tények vitatásától való tartózkodás miatt nyújtott csökkentések hozzáadódnak a 2002. évi engedékenységi közlemény keretében már odaítélt bírságcsökkentésekhez, valamint tekintettel a kifogásközlés után tanúsított együttműködés csekély értékére (a megtámadott határozat (758) preambulumbekzdése), a Bizottság nem sértette meg az arányosság elvét akkor, amikor nem nyújtott 10%-os bírságcsökkentést a ThyssenKrupp-nak amiatt, hogy az nem vitatta a Belgiumban, Németországban, Luxemburgban és Hollandiában létrehozott kartellekre vonatkozó tényeket. Ezenkívül a T-144/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei semmilyen bizonyítékot nem szolgáltatnak azzal kapcsolatban, hogy a Bizottság őket arra ösztönözte volna, hogy ne vitassák a tényeket, így a gondos ügyintézés elvének megsértésére alapított kifogásuknak mindenesetre nem lehet helyt adni.

433 Harmadszor, a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei rámutatnak arra, hogy a ThyssenKrupp, amely tájékoztatta a Bizottságot a németországi jogsértés résztvevőinek azon próbálkozásairól, amelyekkel a Bizottság vizsgálatát kívánták akadályozni, hátrányosan megkülönböztető bánásmódban részesült azon vállalkozásokhoz képest, amelyek az ilyen cselekményeket vitatták, mivel a két vállalkozáskategória a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködéséért azonos bírságcsökkentést kapott. Továbbá a T-144/07. sz. ügy felperese e tekintetben azzal érvel, hogy a bírság összegének 1%-os csökkentésében – együttműködésétől függetlenül – mindegyik vállalkozás részesült.

434 Ez a kifogás nem elfogadható. Mivel a ThyssenKrupp-nak az akadályozási próbálkozásokra vonatkozó állításai nem tudták segíteni a Bizottságot a jogsértés bizonyításában (lásd a fenti 386. pontot), a ThyssenKrupp-nak a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli hasznos együttműködése a tények vitatásától való tartózkodásra korlátozódik. A ThyssenKrupp együttműködése ily módon a többi vállalkozáshoz hasonló, amelyek az említett közlemény hatókörén kívüli együttműködés keretében arra szorítkoztak, hogy nem vitatták a kifogásközlésben kifejtett tényeket.

435 Negyedszer, a T-144/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a tények vitatásától való tartózkodásért nyújtott 1%-os csökkentés számítási módszere anyagi kárt okoz a ThyssenKrupp-nak a közigazgatási eljárásban érintett többi vállalkozáshoz viszonyítva. A ThyssenKrupp esetében ugyanis a Bizottság az odaítélt bírságcsökkentéseket két szakaszban számította ki, nevezetesen, Belgiumban és Hollandiában a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján történő együttműködés címén 20%-os, illetőleg 40%-os csökkentést számított, majd pedig az említett közlemény hatókörén kívüli együttműködés címén 1%-os csökkentéseket. A többi vállalkozás esetében viszont az 1%-os csökkentést közvetlenül az általa megállapított bírságra alkalmazta. Ennélfogva, számítási módszerével a Bizottság azokat a vállalkozásokat részesíti előnyben, amelyek nem kaptak a 2002. évi engedékenységi

közlemény alapján bírságcsökkentést, azon vállalkozásokkal szemben, amelyek a köz-
igazgatási eljárás során együttműködtek.

436 Megállapítást nyert (lásd a fenti 365. pontot), hogy az állandó ítélkezési gyakorlat sze-
rint a Bizottság valamely kartell tagjai együttműködésének értékelése keretében nem
hagyhatja figyelmen kívül az egyenlő bánásmód elvét.

437 Mindazonáltal, azon túl, hogy a bírságok összegének a 2002. évi engedékenységi
közlemény alapján nyújtott csökkentései és az e közlemény hatókörén kívül nyújtott
csökkentések a bírságok összegének kiszámításában elkülönülő szakaszokat jelente-
nek, meg kell állapítani, hogy egyrészt azon vállalkozások, amelyek mind az említett
közlemény alapján, mind pedig e közlemény hatókörén kívül együttműködtek, más-
részt pedig azon vállalkozások, amelyek csak ugyanezen közlemény hatókörén kívül
működtek együtt, nincsenek hasonló helyzetben. Ezért az egyenlő bánásmód elvének
állítólagos megsértésére alapított kifogásnak nem lehet helyt adni.

438 Következésképpen a jelen jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

Az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének megsértésére alapított jogalapról

439 A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek fel-
peresei úgy érvelnek, hogy a megtámadott határozat 2. cikkében az ott megállapí-
tott jogsértések miatt kiszabott bírságok sértik az 1/2003 rendelet 23. cikkének

(2) bekezdését, mivel a Bizottság a kérdéses vállalkozások forgalma 10%-os felső határának meghatározásakor a ThyssenKrupp-csoport forgalmára, nem pedig a jogsértésekben közvetlenül részt vevő leányvállalatok forgalmára támaszkodott.

440 A T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei először is úgy érvelnek, hogy nem lehet a TKAG-nak és a TKE-nek betudni a leányvállalataik által elkövetett jogsértéseket, ennél fogva az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdésében említett forgalom 10%-os felső határát az említett leányvállalatok forgalma alapján kell kiszámítani.

441 Meg kell azonban állapítani, hogy e kifogás egybeesik a fenti 100–149. pontban vizsgált kifogásokkal, amelyek a ThyssenKrupp-csoport anyavállalatainak a leányvállalataik jogsértő magatartásáért való felelőssé tételére vonatkoznak. Márpedig az ezekkel összefüggő fejtegetésekből kitűnik, hogy a Bizottság joggal ítélte meg úgy, hogy a TKAG és a TKE a maguk leányvállalataival gazdasági egységet alkotnak. E kifogást tehát el kell utasítani.

442 Másodszor, a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei kijelentik, hogy a bírságok felső határának az anyavállalat forgalma alapján történő meghatározása mindenestre azért is kizárt, mert az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése a „jogsértésben részt vevő vállalkozások[ra]” utal. A 10%-os felső határ tehát a jogsértés elkövetőjének – aki a jogsértésben közvetlenül részt vett – forgalmára, nem pedig az egyetemleges felelősséggel terhelt anyavállalat forgalmára alkalmazandó.

443 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése előírja, hogy „[a] jogsértésben részt vevő vállalkozások és vállalkozások társulási tekintetében a bírság egyenként nem haladhatja meg az előző üzleti év teljes

forgalmának 10%-át”. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az e rendelkezésben hivatkozott forgalom alatt az érintett vállalkozás teljes forgalma értendő (lásd a fenti 55. pontban hivatkozott Dalmine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 146. pontját, valamint a fenti 428. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 12-én hozott ítélet 177. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

⁴⁴⁴ Ennek megfelelően az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése által a forgalom 10%-ában megállapított felső határt az EK 81. cikk szerinti vállalkozásként tevékenykedő, gazdasági egységet alkotó összes társaság összesített forgalma alapján kell kiszámítani (a Törvényszék fenti 311. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 528. pontja, valamint T-71/03., T-74/03., T-87/03. és T-91/03. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 15-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 390. pontja).

⁴⁴⁵ Márpedig a jelen ügyben a Bizottság megállapította, hogy a TKAG az EK 81. cikk alkalmazásában gazdasági egységet alkot a megtámadott határozat 1. cikkében említett leányvállalataival (lásd a fenti 100–149. pontot). A fenti 443. és 444. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra tekintettel a Bizottság a megtámadott határozat 2. cikkében általa kiszabott bírságok kiszámítása céljából joggal támaszkodott az anyavállalat forgalmára annak érdekében, hogy a bírságokat kellően elrettentő mértékben állapítsa meg.

⁴⁴⁶ Ebből következik, hogy a Bizottság nem sértette meg az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdését azzal, hogy a ThyssenKrupp-csoporthoz tartozó társaságok által elkövetett jogsértések miatt kiszabandó bírságok vonatkozásában a forgalom 10%-os felső határának meghatározásakor a TKAG forgalmát vette alapul. Mivel a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei nem állítják azt, hogy a velük szemben kiszabott bírság meghaladja az említett forgalom 10%-ában megállapított felső határt, kifogásaikat el kell utasítani.

Az arányosság elvének a bírságok végső összegének kiszámítása során történő megsértésére alapított jogalapról

447 A T-144/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei azzal érvelnek, hogy a velük szemben kiszabott bírságok végső összege aránytalan.

448 Az aránytalanság elve megsértésének alátámasztása végett a T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei először is a megtámadott határozatban szankcionált jogsértések nemzeti jellegét hangsúlyozzák. Másodszor a T-144/07., T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyek felperesei azzal érvelnek, hogy a ThyssenKrupp szemben a belgiumi és a luxemburgi jogsértések miatt kiszabott bírságok túlzott mértékűek az érintett piacok méretéhez képest, és nem megfelelően tükrözik a jogsértésekben részt vevő vállalkozások közötti gazdasági erőviszonyokat, amelyek e jogsértések elkövetésekor meghatározóak voltak. A T-144/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei szintén ebben az összefüggésben hangsúlyozzák, hogy a velük szemben a belgiumi és a hollandiai jogsértések miatt kiszabott bírságok a TKLA, illetve a TKL forgalmának többszörösét teszik ki. Harmadszor, a T-144/07. sz. ügy felperese azt állítja, hogy az arányosság elve megköveteli, hogy a Bizottság a bírság végleges összegét úgy állapítsa meg, hogy az a TKLA által tanúsított együttműködés teljes terjedelmét tükrözze, és hogy a Bizottság figyelembe vegye különösen a belga versenyhatóság engedékenységre vonatkozó ígéretét. A T-154/07. sz. ügy felperese e tekintetben azzal is érvel, hogy a Bizottságnak figyelembe kellett volna vennie a holland versenyhatóság által a TKL-nek nyújtott mentességet.

449 E tekintetben előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy az arányosság elve megköveteli, hogy az uniós intézmények aktusai ne haladják meg a szóban forgó szabályozás által kitűzött jogos célok elérésére alkalmas és ahhoz szükséges mértéket; így amennyiben több alkalmas intézkedés kínálkozik, a kevésbé kényszerítő intézkedéshez kell

folyamodni, és az okozott hátrányok a kitűzött célokhoz képest nem lehetnek aránytalanul nagyok (lásd a fenti 428. pontot).

450 Ebből következik, hogy a bírságok a kitűzött célokhoz, azaz a versenyszabályok tiszteletben tartásához képest nem lehetnek aránytalanul nagyok, és a valamely vállalkozással szemben versenyjogi jogsértés címén kiszabott bírság összegének arányban kell állnia az összességében értékelt jogsértéssel, különösen figyelembe véve annak súlyát (a fenti 428. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 12-én hozott ítélet 224. pontja). Ezenkívül a Bizottság a bírságok összegének meghatározásakor megalapozottan veszi figyelembe azt, hogy a bírságoknak kellő elrettentő hatást kell biztosítani (lásd ebben az értelemben a fenti 247. pontban hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 108. pontját, valamint a Törvényszék T-304/94. sz., Europa Carton kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-869. o.] 89. pontját).

451 Először is ki kell emelni, hogy a jelen ügyben a kartellek elsősorban abban álltak, hogy a versenytársak között titkos összejátszást hozzanak létre annak érdekében, hogy az új felvonók és/vagy mozgólépcsők értékesítésére és beépítésére vonatkozó projektek elosztása révén felosszák a piacokat, illetve befagyasszák a piaci részesedéseket, és hogy a felvonók és mozgólépcsők karbantartását és korszerűsítését illetően egymással ne lépjenek versenybe (kivéve Németországban, ahol a karbantartási és korszerűsítési tevékenység nem képezte a kartell tagjai közötti megbeszélések tárgyát). Márpedig az ilyen jogsértések jellegüknél fogva az EK 81. cikk legsúlyosabb megsértései közé tartoznak (a megtámadott határozat (658) preambulumbekzdése).

452 E tekintetben az érintett termékek piacának viszonylag kis mérete, még ha bizonyított is, kisebb jelentőségű, mint a jogsértés súlyát bizonyító egyéb tényezők összessége (lásd ebben az értelemben a fenti 185. pontban hivatkozott Roquette Frères kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 151. pontját). El kell tehát utasítani a felperesek azon érveit, amelyek szerint a Bizottság által kiszabott bírságok az érintett piacok méretéhez viszonyítva aránytalanok.

453 Másodszer, a bírságoknak az érintett – az EK 81. cikk szerinti vállalkozásként tevékenykedő – gazdasági egységek méretéhez és gazdasági erejéhez viszonyított arányosságát illetően emlékeztetni kell arra, hogy a fenti fejtegetésekből kitűnik, hogy a bírságok nem haladják meg az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdésében említett felső határt, amely annak elkerülésére irányul, hogy a bírságok a vállalkozás jelentőségéhez képest aránytalanok legyenek (lásd ebben az értelemben a fenti 247. pontban hivatkozott *Musique Diffusion française* és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 129. pontját, valamint a fenti 428. pontban hivatkozott *Prym és Prym Consumer* kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 12-én hozott ítélet 229. pontját).

454 Harmadszor, az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a Bizottság a bírságok kiszámításakor figyelembe veheti különösen az EK 81. cikk szerinti vállalkozásként tevékenykedő gazdasági egység méretét és gazdasági erejét. A jelen ügyben figyelembe veendő releváns vállalkozás azonban nem felel meg a megtámadott határozat 1. cikkének (1), (3) és (4) bekezdésében megállapított jogsértésekben részt vevő egyes leányvállalatoknak. Épp ellenkezőleg, a fenti elemzésből kitűnik, hogy a megtámadott határozat 1. cikke (1), (3) és (4) bekezdésének negyedik francia bekezdésében említett jogsértéseket elkövető vállalkozások nem mások, mint a TKAG és annak a megtámadott határozat szóban forgó rendelkezéseiben említett valamennyi leányvállalata (lásd a fenti 100–149. pontot) E körülmények között a felperesek annak bizonyítására szorítókozó érveit, hogy a Bizottság által kiszabott bírságok összege és az említett leányvállalatok által az anyavállalat nélkül elért forgalom között aránytalanság áll fenn, el kell utasítani.

455 Negyedszer, az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a Bizottság nem köteles a kérdéses jogsértés súlyára és időtartamára tekintettel megállapítandó bírságösszeg meghatározásakor biztosítani, hogy ha ugyanazon jogsértésben részt vevő több vállalkozásra szab ki bírságot, akkor az érintett vállalkozások esetében elvégzett számítás eredményeként a bírságok végső összege tükrözzön bármilyen különbségtételt a vállalkozások között a teljes forgalmuk vagy a jogsértéssel érintett piacon elért forgalmuk tekintetében (lásd ebben az értelemben a fenti 94. pontban hivatkozott *Dansk Rørindustri* és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 312. pontját,

valamint a Törvényszék T-304/02. sz., Hoek Loos kontra Bizottság ügyben 2006. július 4-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-1887. o.] 84. pontját).

⁴⁵⁶ Ennek megfelelően a Törvényszék már kimondta, hogy a bírság végső összege nem *a priori* megfelelő tényező a kartellben részt vevők jelentőségét tekintve a bírság esetleges aránytalanságának megállapításához. E végső összeget ugyanis különösen a kérdéses vállalkozás egyéni magatartásához kötődő különböző tényezőkre tekintettel kell megállapítani, nevezetesen a jogsértés időtartamára, súlyosító vagy enyhítő körülmények fennállására, és az említett vállalkozás együttműködésének fokára, nem pedig a piaci részesedésére vagy forgalmára tekintettel (a fenti 455. pontban hivatkozott Hoek Loos kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 85. és 86. pontja).

⁴⁵⁷ Ezenkívül, a megtámadott határozat (672), (673), (674), (676), (680) és (686) preambulumbekzdéséből kitűnik, hogy a Bizottság a bírságok egyéniesített kiindulási összegének megállapításakor az érintett vállalkozásokkal szemben eltérő bánásmódot alkalmazott, hogy figyelembe vegye e vállalkozásoknak a kartellek által érintett piacokon belüli jelentőségét. Ily módon a Bizottság a vállalkozásokat „a felvonók és/vagy mozgólépcsők ágazatában – beleértve adott esetben a karbantartási és korszerűsítési szolgáltatásokat – elért forgalmuk alapján több kategóriába” sorolta (a megtámadott határozat (673) preambulumbekzdése). Ennélfogva a felperesek azon érveit, amelyek szerint a kiszabott bírságok nem megfelelően tükrözik a jogsértésben részt vevő vállalkozások közötti gazdasági erőviszonyokat, nem lehet elfogadni.

⁴⁵⁸ Ötödször, a T-144/07. és T-154/07. sz. ügyek felpereseinek azon érveit, amelyek szerint a Bizottság nem vette figyelembe a ThyssenKrupp Belgium tekintetében történő együttműködésének teljes terjedelmét, és amelyek szerint figyelembe kellett volna vennie a nemzeti versenyhatóságok jogi aktusait, szintén el kell utasítani.

⁴⁵⁹ E tekintetben emlékeztetni kell ugyanis arra, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (769)–(774) preambulumbekzdésében megfelelően figyelembe vette a TKLA-nak

a Belgiumban elkövetett jogsértés bizonyítása érdekében történő együttműködését. A fenti fejtegetésekből (lásd a fenti 338–370. pontot) is következik, hogy a Bizottság e tekintetben nem követett el semmilyen nyilvánvaló értékelési hibát. Ezenfelül a fenti 156–190. pontból kitűnik, hogy a felperesek nem hivatkozhatnak azon engedékenységre vonatkozó ígéretekre sem, amelyeket a belga és a holland versenyhatóságtól állítólagosan kaptak.

⁴⁶⁰ A fenti megfontolásokra tekintettel, a T-144/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyek felperesei által előterjesztett azon jogalapot, miszerint a bíróság végső összegének kiszámítása során az arányosság elvének megsértésére került sor, el kell utasítani.

A bíróságok végső összegének meghatározásáról

⁴⁶¹ Amint az a fenti 303–323. pontból következik, a megtámadott határozatot meg kell változtatni annyiban, amennyiben az a ThyssenKruppal szemben a megtámadott határozatban kiszabott bíróságok alapösszegét visszaesés címén 50%-kal növeli.

⁴⁶² Az említett bíróságok végső összegét tehát a következőképpen kell kiszámítani:

- A Belgiumban elkövetett jogsértés esetében: a bíróság alapösszege (57 750 000 euró) a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján történő együttműködés címén 20%-kal csökken, ami 46 200 000 eurós összeget eredményez, és a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés címén 1%-kal csökken, aminek eredményeképpen a bíróság végső összege 45 738 000 euró.

- A Németországban elkövetett jogsértés esetében: a bírság alapösszege (252 000 000 euró) a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés címén 1%-kal csökken, aminek eredményeképpen a bírság végső összege 249 480 000 euró.

- A Luxemburgban elkövetett jogsértés esetében: a bírság alapösszege (9 000 000 euró) a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés címén 1%-kal csökken, aminek eredményeképpen a bírság végső összege 8 910 000 euró.

- A Hollandiában elkövetett jogsértés esetében: a bírság alapösszege (26 350 000 euró) a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján történő együttműködés címén 40%-kal csökken, ami 15 810 000 eurós összeget eredményez, és a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés címén 1%-kal csökken, aminek eredményeképpen a bírság végső összege 15 651 900 euró.

A költségekről

⁴⁶³ Az eljárási szabályzat 87. cikkének 3. §-a alapján részleges pernyertesség esetén a Törvényszék elrendelheti a költségeknek a felek közötti megosztását, vagy azt, hogy mindegyik fél maga viselje saját költségeit. A jelen ügyben úgy kell határozni, hogy a felperesek viselik saját költségeik háromnegyedét és a Bizottság költségeinek háromnegyedét. A Bizottság viseli saját költségei egynegyedét, valamint a felperesek költségeinek egynegyedét.

A fenti indokok alapján

A TÖRVÉNYSZÉK (nyolcadik tanács)

a következőképpen határozott:

- 1) A Törvényszék a T-144/07., T-147/07., T-148/07., T-149/07., T-150/07. és T-154/07. sz. ügyeket a jelen ítélet meghozatala céljából egyesíti.**
- 2) A Törvényszék az [EK] 81. cikk alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/38.823 – „felvonók és mozgólépcsők”-ügy) 2007. február 21-én hozott C (2007) 512 végleges bizottsági határozat 2. cikke (1) bekezdésének negyedik francia bekezdését, (2) bekezdésének negyedik francia bekezdését, (3) bekezdésének negyedik francia bekezdését és (4) bekezdésének negyedik francia bekezdését megsemmisíti.**
- 3) A Törvényszék a T-144/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyben a C (2007) 512 határozat 2. cikke (1) bekezdésének negyedik francia bekezdésében a ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV-vel, a ThyssenKrupp Elevator AG-vel és a ThyssenKrupp AG-vel szemben a Belgiumban elkövetett jogsértés miatt kiszabott bírság összegét 45 738 000 euróban állapítja meg.**
- 4) A Törvényszék a T-147/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyben a C (2007) 512 határozat 2. cikke (2) bekezdésének negyedik francia bekezdésében a ThyssenKrupp Aufzüge GmbH-val, a ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH-val, a ThyssenKrupp Elevatorral és a ThyssenKruppall szemben a Németországban elkövetett jogsértés miatt kiszabott bírság összegét 249 480 000 euróban állapítja meg.**

- 5) A Törvényszék a T-148/07., T-149/07. és T-150/07. sz. ügyben a C (2007) 512 határozat 2. cikke (3) bekezdésének negyedik francia bekezdésében a ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl-lal, a ThyssenKrupp Elevatorral és a ThyssenKrupp-al szemben a Luxemburgban elkövetett jogsértés miatt kiszabott bírság összegét 8 910 000 euróban állapítja meg.
- 6) A Törvényszék a T-150/07. és T-154/07. sz. ügyben a C (2007) 512 határozat 2. cikke (4) bekezdésének negyedik francia bekezdésében a ThyssenKrupp Liften BV-vel és a ThyssenKrupp-al szemben a Hollandiában elkövetett jogsértés miatt kiszabott bírság összegét 15 651 900 euróban állapítja meg.
- 7) A Törvényszék a kereseteket ezt meghaladó részükben elutasítja.
- 8) A felperesek valamennyi ügyben viselik saját költségeik háromnegyedét, valamint az Európai Bizottság költségeinek háromnegyedét. A Bizottság viseli saját költségeinek egynegyedét, valamint a felperesek költségeinek egynegyedét.

Martins Ribeiro

Wahl

Dittrich

Kihirdetve Luxembourgban, a 2011. július 13-i nyilvános ülésen.

Aláírások

Tartalomjegyzék

A közigazgatási eljárás	II - 5155
1. A Bizottság vizsgálata	II - 5155
Belgium	II - 5155
Németország	II - 5156
Luxemburg	II - 5157
Hollandia	II - 5158
2. A kifogásközlés	II - 5159
3. A megtámadott határozat	II - 5159
Az eljárás és a felek kérelmei	II - 5170
Az ügy érdeméről	II - 5172
1. Előzetes észrevételek	II - 5172
2. A megtámadott határozat megsemmisítése iránti kérelmekről	II - 5174
A Bizottság hatáskörének hiányára alapított jogalapról	II - 5174
Azon első részből, amely az EK 81. cikk (1) bekezdésének arra alapozott megsértésén alapul, hogy az érintett kartellek nincsenek hatással a tagállamok közötti kereskedelemre	II - 5174
Azon második részből, amely az 1/2003 rendelet és a hálózaton belüli együttműködésről szóló közlemény, valamint az egyenlő bánásmód és a bizalomvédelem elvének megsértésén alapul, mivel a Bizottságnak az érintett nemzeti versenyhatóságokra kellett volna hagynia a jogsértések kivizsgálását	II - 5182
	II - 5309

Az anyavállalatoknak a leányvállalataik által elkövetett jogsértésekért való felelőssége tétele során az EK 81. cikkbe ütköző jogsértésekért való felelősség megállapítását szabályozó elveknek, az ártatlanság védelme, a büntetések egyéniesítése és az egyenlő bánásmód elvének, továbbá a védelemhez való jognak és az EK 253. cikknek a megsértésére alapított jogalapról	II - 5188
Előzetes észrevételek	II - 5188
A megtámadott határozat 1. cikkében megállapított jogsértésekért a TKE és a TKAG felelősségének megállapításáról	II - 5191
– A TKAG-nak és a TKE-nek a leányvállalatai magatartásáért való felelősségére vonatkozó vélelemről	II - 5193
– A TKAG-nak és a TKE-nek a saját leányvállalatai magatartásáért való felelősségére vonatkozó vélelem megdöntése céljából a felperecek által előadott körülményekről	II - 5198
Az indokolási kötelezettség és a védelemhez való jog megsértéséről	II - 5201
A bizonyításfelvétel iránti kérelmekről	II - 5208
3. A kiszabott bírságok törlése, illetve összegének csökkentése iránti kérelmekről ..	II - 5210
A ne bis in idem elvének megsértésére alapított jogalapról	II - 5210
A bírságok kiindulási összegének a jogsértések súlya alapján való megállapítása során az 1998. évi iránymutatásnak, az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének, valamint a védelemhez való jognak a megsértésére alapított jogalapról	II - 5220
Előzetes észrevételek	II - 5220
A megtámadott határozat	II - 5222
A bírságok általános kiindulási összegének állítólagos jogellenességéről	II - 5225
A bírságok egyéniesített kiindulási összegeinek állítólagos jogellenességéről ..	II - 5238

Az 1998. évi iránymutatásnak, az arányosság elvének, az EK 253. cikknek és az egyenlő bánásmód elvének a bíróságok kiindulási összege megállapításakor az elrettentési cél figyelembevételét célzó csoportszorzótényező-alkalmazás során történő megsértésére alapított jogalapról	II - 5248
Az 1998. évi iránymutatásnak, az arányosság elvének és a védelemhez való jognak a bíróságok alapösszegének visszaesés címén 50%-kal történő növelése során történő megsértésére alapított jogalapról	II - 5254
A 2002. évi engedékenységi közleménynek, továbbá a bizalomvédelem és az egyenlő bánásmód elvének	II - 5263
A 2002. évi engedékenységi közleményről	II - 5263
A Bizottság mérlegelési mozgásteréről és az uniós bíróság által gyakorolt felülvizsgálatról	II - 5266
A ThyssenKruppnak a Belgiumban elkövetett jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködéséről	II - 5269
A ThyssenKruppnak a Németországban elkövetett jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködéséről	II - 5278
A ThyssenKruppnak a Luxemburgban elkövetett jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködéséről	II - 5284
A bíróságoknak a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés címén történő csökkentése összegének meghatározása során a bizalomvédelem, az egyenlő bánásmód, az arányosság és a gondos ügyintézés elvének megsértésére alapított jogalapról	II - 5292
Az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének megsértésére alapított jogalapról ..	II - 5298
Az arányosság elvének a bíróságok végső összegének kiszámítása során történő megsértésére alapított jogalapról	II - 5301
A bíróságok végső összegének meghatározásáról	II - 5305
A költségekről	II - 5306
	II - 5311